T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM- İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN FROTAJ TEKNİĞİNİ KULLANARAK YAPTIKLARI ÇALIŞMALARDAKİ METAFORLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rojda KUT

DİYARBAKIR- 2021

T.C.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM- İŞ BİLİM DALI

LİSE 9. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN FROTAJ TEKNİĞİNİ KULLANARAK YAPTIKLARI ÇALIŞMALARDAKİ METAFORLAR

HAZIRLAYAN
Rojda KUT

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ

DİYARBAKIR- 2022

T.C

DİCLE UNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DİYARBAKIR

Rojda KUT tarafından yapılan " Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Frotaj Tekniğini Kullanarak Yaptıkları Çalışmalardaki Metaforlar" konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesinin

Unvanı Adı Soyadı

Başkan:.....

Üye : .....

Üye : .....

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 23/05/2022

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../20

Prof. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

(MÜHÜR)

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi D.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Rojda KUT

23 /05/2022

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında tasarım ilke ve elemanlarından biri olan doku öğesi üzerinde durulmuştur. Sanatçılar farklı dönemlerde farklı teknikler kullanarak dokular elde etmişlerdir. Bu tekniklerden birisi Max ERNST tarafından kullanılan frotaj tekniğidir. Öğrencilerin frotaj tekniğiyle yaptıkları çalışmalarda, kullandıkları metaforlardan ve yorumlarından yola çıkarak bazı tespitlerde bulunulmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler sonucunda bazı öneriler ortaya konulmuştur.

Araştırma süreci boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bilgi ve birikimiyle bana yol gösteren, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca; araştırmaya ilişkin tüm istatistik işlemlerde yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DEMİRKOL'a, uygulama çalışmalarına istekle katılan sevgili öğrencilerime, bu süreçte bana destek olan aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Rojda KUT

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **i**

İÇİNDEKİLER ..... **ii**

ÖZET ..... **v**

ABSTRACT ..... **vii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**

RESİMLER LİSTESİ ..... **x**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xii**

1.GİRİŞ 1

1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ 1

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI 3

1.3.ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ 4

1.4.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI 5

1.5.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI 5

1.6.TANIMLAR 6

2.KURAMSAL ÇERÇEVE 7

2.1.SANAT 7

2.1.1. Eğitim *8*

2.1.1.1. Sanat Eğitimi 8

2.2.TASARIM 9

2.2.1.Tasarım Kavramı *9*

2.2.2.Tasarım ilke ve Elemanları *10*

2.2.3.Tasarım İlkeleri *10*

2.2.4.Tasarım Elemanları *13*

2.3.DOKU 15

2.3.1.Dokunun Tanımı ve Özellikleri *15*

2.3.2.Resimde Doku *17*

2.3.3.Doku Çeşitleri *18*
2.4.FROTAJ, MAX ERNST, SÜRREALİZM ve OTOMATİZM İLİŞKİSİ 21
2.4.1.Frotaj nedir? *21*
2.4.2.Sürrealizm ve Frotaj Tekniği İlişkisi *22*
2.4.3.Max Ernst ve Sanatı *29*
2.4.4. Max Ernst ve Frotaj *30*
2.5.METAFOR 33
2.5.1. Eğitimde Metaforun Yeri ve Önemi *34*
3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 37
3.1. Frotaj tekniği ile ilgili araştırmalar 37
3.2. Metaforlar ile ilgili araştırmalar 39
3.3. Doku ile ilgili araştırmalar 43
4.YÖNTEM 46
4.1. Araştırma Modeli 46
4.2. Çalışma Grubu 47
4.3. Verilerin Toplanması 48
4.3.1. Veri toplama araçları *49*
4.3.1.1. Ön Test ve Son Test 49
4.3.1.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme 51
4.3.1.3. Derinlemesine Görüşme 52
4.3.2. Veri Toplama Süreci *52*
4.4.Verilerin Analizi 53
5. BULGULAR 56
5.1. Öğrencilerinin Frotaj Tekniği Ve Doku Oluşturmalarına Yönelik Bilgilerini Ölçmek Amaçlı Uygulanan Ön Test Ve Son Test Sonuçlarını Gösteren Bulgular 56
5.2. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Uyguladıkları Frotaj Tekniğinin Onlara Ne Gibi Katkı Sağladığını Gösteren Bulgular 57

5.3. Araştırmaya katılan öğrencilerin, frotaj tekniğini kullanarak yaptıkları resim çalışmaları, çalışmalara dair görüşleri ve kullandıkları metaforlar 64
6. TARTIŞMA 74
7. SONUÇ VE ÖNERİLER 82
7.1. SONUÇLAR 82
7.2.ÖNERİLER 83
7.2.1.Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler 83
7.2.2.İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler 83
8. KAYNAKLAR 85
İnternet Kaynakları 91
Resim Kaynakları 93
9. EKLER 94
EK-1. ÖĞRENCİLERE UYGULANAN ÖNTEST VE SONTEST 94
EK-2. VERİ TOPLAMA FORMU 95
EK-3. ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ 96
EK-4. ARAŞTIRMA UYGULAMA İZİN BELGESİ 97
EK-5. VELİ İZİN BELGESİ ÖRNEĞİ 98
EK-6. GÖNÜLLÜ KATILIMCI BELGESİ ÖRNEĞİ 99
EK-7. DERS PLANLARI 100
10. ÖZGEÇMİŞ 104

ÖZET

Lise 9. Sınıf Öğrencilerinin Frotaj Tekniğini Kullanarak Yaptıkları Çalışmalardaki Metaforlar

Görsel sanatlar dersinin öğrencilerin hayal gücü, yaratıcı düşünme becerileri ve eleştirel bakış açısı kazanmasına katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu ders kapsamında öğrencilere sanatın elemanları ve sanatsal düzenleme ilkeleri kavratılmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın temel amacı; Lisede öğrenim gören öğrencilerin sanatın elemanlarından biri olan doku konusu kapsamında öğrencilere frotaj tekniğinin kavratılması, bu teknikle çalışma yapmanın onlara ne gibi katkı sağladığı, oluşturdukları tasarımlarda kendi görüşlerinden yola çıkarak çalışmalarında ne gibi metaforlar (benzetmeler) yaptıklarının incelenmesidir. Araştırma nitel ve nicel verilerin bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi şeklinde yapılandırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Bingöl İli, Yedisu İlçesi, Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören ve tesadüfi örneklem seçimi yöntemiyle belirlenmiş 20 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin frotaj tekniğine dair bilgi düzeylerini ölçmek için ön test uygulanmıştır. Ardından öğrencilerle detaylı olarak frotaj tekniği içerikli dersler işlenmiş ve bu tekniği kullanarak birer çalışma yaptırılmıştır. Ayrıca yapılan son test uygulamasıyla tekniğe ilişkin bilgi düzeylerinde gelişme olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Uygulama çalışması tamamlandıktan sonra; öğrencilerin açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla, frotaj tekniği ile çalışmanın kendilerine ne gibi katkıda bulunduğunu ifade etmeleri sağlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin ön testleri ile son testleri arasında olumlu yönde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu yöntemlerle toplanan veriler Wilcoxon işaretli sıralar testi aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan uygulamadan sonra öğrencilerin kendi görüşlerinden yola çıkarak çalışmalarında ne gibi metaforlar (benzetmeler) yaptıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin yaptıkları uygulama çalışmalarında yaşadıkları coğrafyadan esinlendikleri ve bu yönde metaforlar kullandıkları belirlenmiştir.

Frotaj tekniği ile çalışmanın öğrencilere farklı bakış açısı kazandırdığı, onların hayal güçlerini geliştirdiği, aynı zamanda malzeme ve zaman açısından oldukça ekonomik olduğu için görsel sanatlar dersinde doku konusu işlenirken frotaj tekniğinin ders içerisinde yer alması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Frotaj, Metafor, Max Ernst, Doku, Otomatizm**,**

ABSTRACT

Metaphors in the Studies of 9th Grade Students Using the Frotaj Technique

It is thought that the visual arts course contributes to the students' imagination, creative thinking skills and critical perspective. Within the scope of this course, it is aimed to teach students the elements of art and the principles of artistic arrangement.

The main purpose of the research is to teach high school students about texture, which is one of the elements of art, and to examine how working with this technique contributes to them through the metaphors they use in their studies. The research was structured as a mixed research method in which qualitative and quantitative data were used together. The study group of the research consists of 20 students who are studying at Yedisu Multi-Program Anatolian High School in Bingöl Province, Yedisu District, in the 9th grade and determined by the random sampling method.

Within the scope of the research, a pre-test was applied to measure the knowledge level of the students about the frottage technique. Afterwards, the students were given detailed lessons on the frottage technique, and studies were carried out using this technique. In addition, with the post-test application, it was tried to determine whether there was an improvement in the level of knowledge about the technique. After the application was completed, the students expressed themselves through semi-structured interview forms consisting of open-ended questions about how working with the drawing technique contributed to them. As a result of the analysis, it was determined that there were positive differences between the pre-tests and post-tests of the students. Data collected by these methods has been analyzed by using the Wilcoxon signed-rank test. After the application, it was tried to determine what kind of metaphors (similes) the students made in their studies based on their own views. As a result of this research, it was determined that the students were inspired by the geography they lived in and used metaphors in this direction. To sum up, it has been determined that working with the frottage technique gives students a different perspective, develops their imagination, and is very economical in terms of both material and time, it is recommended to include the frottage technique in the course while the texture subject is being taught in the visual arts course.

Keywords: Frottage, Max Ernst, Metaphor, Texture, Automatism

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
1.	Demografik Bulgulara Yönelik Frekans ve Yüzdelik Değerler	48
2.	Faktör Analizi Sonuçları	50
3.	Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı	51
4.	Haftalık Etkinlik Çizelgesi	53
5.	Ön Test-Son Test Karşılaştırma Sonucu Elde Edilen Bulgular	56
6.	Belirlenen Görüşler ve % Oran Bilgisi	57
7.	Belirlenen Görüşler Frekans Ve % Oran Bilgisi	58
8.	Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi	58
9.	Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi	59
10.	Belirlenen Görüşler, Frekans Ve %Oran Bilgisi	60
11.	Belirlenen Görüşler, Frekans Ve %Oran Bilgisi	61
12.	Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi	61
13.	Belirlenen Görüşler, Frekans ve % Oran Bilgisi	62

RESİMLER LİSTESİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
1.	Doğal Doku Örnekleri	18
2.	Yapay Doku Örnekleri	19
3.	Optik Doku Örneği	19
4.	Taklit Doku Örneği	20
5.	İcat Edilen Doku Örnekleri	20
6.	Güncel Doku Örnekleri	21
7.	Joan Miro, 1963, Kuşlar İçin Hazırlıklar, 48,1x58,5 cm	24
8.	Andre Masson, 1924. Kâğıt üzerine mürekkep, 23,5x20,6 cm. MOMA.	25
9.	Giorgio de Chirico, Kâhin , 1914–15, tuval üzerine yağlıboya, 89.6 × 70.1 cm, Modern Sanat Müzesi	25
10.	Marc Chagall, Doğum Günü, 1915, Tuval Üzerine Yağlıboya, 81x100 cm	26
11.	Paul Klee, Balığın Çevresinde, 1926, Tuval Üzerine Yağlıboya	26
12.	Joan Miro, The Family, 1924, Floklu kâğıt üzerine karakalem, tebeşir ve konte pastel boya, 29 1/4 × 40 ½, MOMA.	27
13.	Salvador Dali, Belleğin Kalıcılığı, 1931, Tuval üzerine yağlıboya, 9 1/2 x 13. MOMA	27
14.	Rene Magritte, İnsanın Oğlu, 1964, Tual üzerine yağlıboya, MOMA	28
15.	Max Ernst, Burada Her Şey Hala Yüzüyor, 1920, 16,5x21 cm, MOMA	29
16.	Max Ernst, Orman ve Güneş, 1931. Kâğıt Üzerine Frotaj, 20,0x27,8	31
17.	Max Ernst, Natural History serisinden, 1926. Kâğıt Üzerine Frotaj, 25,7x42,3	32
18.	Max Ernst, Tüm Şehir, 1934, Tate.	32
19.	Max Ernst, Yaprağın Alışkanlığı, 1926. Kâğıt Üzerine Frotaj, 49,8x32,3 cm, Moma	33
20.	Araştırmanın Akışı	46
21.	Yöntem Bölümünde İzlenen Sıra	47
22.	Ö1 isimli öğrenciye ait “Tablo” adlı çalışma.	64
23.	Ö2 isimli öğrenciye ait “Çiçek Bahçesi” adlı çalışma.	65
24.	Ö3 isimli öğrenciye ait “Ayçiçeği Tarlası” adlı çalışma	66

25. Ö4 isimli öğrenciye ait “Ördek Başı” adlı çalışma. 67
26. Ö5 isimli öğrenciye ait “Doğa” adlı çalışması. 68
27. Ö6 isimli öğrenciye ait “Yüzen Saksı” adlı çalışması. 69
28. Ö7 isimli öğrenciye ait “Robot Baykuş” adlı çalışması. 70
29. Ö8 isimli öğrenciye ait “İnsanlığın Bitmesi” adlı çalışma. 71
30. Ö9 isimli öğrenciye ait “Günbatımı” adlı çalışma. 72

KISALTMALAR LİSTESİ

TDK : Türk Dil Kurumu

Vb. : Ve benzeri

ÇPAL: Çok Programlı Anadolu Lisesi

Yy. : Yüzyıl

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar, varsayımlar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

İnsanlığın değişmesiyle ve gelişmesiyle sanatta da birtakım değişimler meydana gelmiştir. Gombrich (2013) "Dilin nasıl ortaya çıktığını bilmiyoruz, tıpkı sanatın nasıl ortaya çıktığını bilmediğimiz gibi…" demiştir. Sanat 19. yüzyıla kadar gerçeklik üzerine temellenmiş ve 19. yüzyıldan sonra günümüze kadar sanat alanında birçok değişim meydana gelmiştir. Bu anlamda farklı sanat akımları, yeni sanat teknikleri uygulanmaya başlanmıştır.

19. yüzyılda yayılan gerçekçilik sanat akımı ile resimlerde günlük hayatın gerçeklerini konu edinen çalışmalar yapılmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise sanat anlayışında değişimler meydana gelmiş ve daha çok gerçekten uzak, soyut denilen çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu sanat akımlarından biri olan Dadaizm ile gerçeküstücü sanatın temelleri atılmış ve Dadanın küllerinden doğan Sürrealizm sanat akımı göze hitap eden sanat anlayışına karşı çıkmıştır. Schmitt (2018) Sürrealizmde önemli olanın insanın bilinçaltı yani içgüdülerinin onu yönlendirmesi olduğunu ifade etmiştir. Sürrealist sanatçılar geleneksel resim anlayışından sıyrılmış ve çalışmaları; bilinçaltına hitap eden, gerçeklikten öte, daha çok zihnimize hayali görüntüler çağrıştıran tarzlarda olmuştur.

Sürrealizm akımına dahil olan Max Ernst kolaj, assamblaj frotaj gibi farklı sanat tekniklerini kullanmasıyla ön plana çıkmıştır. Ernst'in kullandığı bu yöntemlerden biri olan frotaj tekniğinde kişinin hayal gücünü kullandığı yarı otomat ve kendiliğinden oluşma söz konusudur. Frotaj tekniğinin uygulama süreci boyunca sanatçı sürekli bir düşünsel yaklaşım içinde olmuştur (Sembol, 2012).

Bir fikrin meydana gelmesi için ilk olarak bilişsel anlamda bir süreçten geçmesi gerekmektedir. Bu sürecin ilk basamağı ise kavrama ya da algılama ile başlar. Algı dediğimiz şey, dışarıdan aldığı bilgiyi işler ve bir yapı haline getirir (San, 2010). Algılarımız; ihtiyaçlarımız, ilgi ve tutumlarımıza bağlı olarak değişmektedir.

Metaforlar bireyin bir kavram ya da olgu hakkında duygularını ifade etmede yaptığı benzetimlerdir. Bu açıdan baktığımızda insanların duygu ve düşüncelerini dışa vurmak için çizdikleri resimler ile bağdaştırılabilir. Shuell (1990)'in belirttiği gibi "bir resim bin kelimeye bedelse, bir metafor da bin resme bedeldir." Bu cümle resim ve metaforların arasındaki ilişkiyi tam olarak ortaya koymaktadır. Zihnimizde oluşturduğumuz kavramlar ve bu kavramlarla ilişkili olan resimler de birer metafor olarak kabul edilmektedir (İnam, 2008). Zihnimizde oluşan bu metaforlar ise bizim yaşadığımız çevreden, yaşam biçimimizden ve değerlerimizden bağımsız olmadıkları bilinmektedir.

Metaforlar, soyut kavramları somut olarak anlamlandırma açısından kolaylık sağlamakla birlikte, metafor üretmek bireyin yaratıcılığı üzerinde büyük önem arz etmektedir. İnsanların metafor üretmelerinde; yaşın, yaşadığı dönemin, coğrafyanın etkisi görülmektedir. Bu konuda (Gültekin, Yıldız & Bahadır,2016) soyut işlemler döneminde olan bireylerin metaforik algıları dil ya da yazı ile ifade edilebilirken; çocukların ise metaforik algıları yaptıkları resim çalışmaları sayesinde belirlendiğini ifade etmiştir. Çocuğun resim çizimlerinde yaptığı benzetimlerin de metafor yerine geçtiğini dile getirmiştir.

Bu bilgiler ışığında 9. Sınıf görsel sanatlar dersinde "doku oluşturma" ünitesi içerisinde öğrencilere farklı bir teknik olan "frotaj tekniği" üzerinden doku konusu işlenmek istenmiştir. Frotaj tekniğinde istenilen nesnenin dokusu kâğıda aktarılıp aynı zamanda farklı birkaç dokunun birleşiminden bir kompozisyon elde edilir. Bir anlamda öğrencilerin bu dokuları kullanarak zihinlerinde oluşan imgeleri görsel olarak kâğıda aktarmaları sağlanır. Frotaj tekniği ile yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuç bireyin bakış açısına göre değişebilmektedir. Bir tür benzetmeler kullanılarak çalışmaların oluştuğu söylenebilir. Bu anlamda Frotaj tekniği ve metafor kullanımı birbiriyle bağdaştırılarak öğrencilerle bir araştırma yapılmak istenmektedir. Frotaj tekniği ile çalışmanın kişiye farklı bakış açısı kazandıracağı, hayal gücünü geliştireceği düşünülmektedir.

Araştırmanın problem cümlesi, "lise 9. Sınıf öğrencilerinin frotaj tekniğini kullanarak yaptıkları resim çalışmalarında farklı metaforlar kullanmış mı, bu metaforlarda yaşadıkları coğrafyanın etkisi var mı?" şeklindedir.

1.2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Zihnimizde oluşturduğumuz kavramlar ve bu kavramlarla ilişkili olan resimler birer metafordur (İnam, 2008). Bu anlamda metaforlar için zihnimizin görselleştirilmiş hali denilebilir. Metaforlar, insanların yaşadığı çevreden edindiği bilgiler ışığında zihninde oluşturduğu şemalardan yola çıkarak karşılaştıkları olayları dile getirmede kullandıkları bir tür semboldür. Bu açıdan bakıldığında metaforların bireylerin olguları anlama ve anlamlandırma açısından önemli olduğu görülmektedir.

Görsel sanatlar dersi sadece var olan gerçek görselleri görme anlamında yapılan bir ders değildir. Sanat alanında çalışan birçok sanatçı farklı malzemeler kullanıp yeni teknikler geliştirmiştir. Bu tekniklerden biri de Max Ernst'in geliştirdiği frotaj tekniğidir. Frotaj tekniği, bilinçaltı ile bağlantılı, bireyin duygu ve düşüncelerini işin içine kattığı, doğaçlama olarak yapılan bir doku oluşturma tekniğidir. Frotaj tekniğinin bu özelliklerinden yola çıkarak metafor analizi ile bir arada kullanılmasının anlamlı olacağı düşünülmüştür. Böylece görsel sanatlar dersinde, öğrencileri yeni fikirler bulmak için hayal güçlerini kullanmalarını sağlanması ve öğrencilere yaratıcı düşünmelerine katkı sağlayacak yöntem ve teknikler öğretilmesi amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı; lise 9. sınıf öğrencilerine frotaj tekniğini tanıtmak, bu teknikle çalışmanın onlara sağladığı katkıları metaforlar aracılığıyla belirlemek ve yaptıkları çalışmalarda ne gibi metaforlar kullandıklarını belirlemeye çalışmaktır. Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçların görsel sanatlar dersi kapsamında frotaj tekniğinin kullanılması açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Bu amaca bağlı olarak araştırma süreci boyunca aşağıdaki alt problemlere ulaşılmaya çalışılacaktır.

1. Lise öğrencilerinin frotaj tekniği ve doku bilgisini ölçmeye yönelik uygulanan ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Frotaj tekniği kullanılarak yapılan resim çalışmasından sonra uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu sonuçlarına göre frotaj tekniği ile çalışmak öğrencilere ne gibi katkılar sağlamıştır?

3. Frotaj tekniği kullanarak yapılan resim çalışmasına ilişkin;

a. Yapılan derinlemesine görüşme sonucunda metaforlar kullanılmış mıdır?

b. Kullanılan metaforlarda yaşadıkları coğrafyanın etkisi var mıdır?

1.3.ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Metaforlar, insanların yaşantılarından, bulundukları zaman diliminden, yaşadıkları coğrafyadan, doğdukları kültürden bağımsız değerlendirilemezler. Metafor üretmek yaratıcılık gerektirdiği gibi zihinsel bir süreci de barındırır. Kişinin zihninde var olan imgeleri ortaya koymada metaforlar önemli bir yer tutar.

Bu çalışmada frotaj tekniğini kullanmanın öğrencilere olan katkısı ve öğrencilerin bu teknikle elde ettiği dokularla yaptıkları çalışmalarda ne gibi metaforlar (benzetmeler) kullandıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Metaforların belirlenmesi için frotaj tekniği ile yapılan çalışmalardan yola çıkılmıştır çünkü frotaj tekniği ile yapılan çalışmaların sonuçları kişinin bakış açısına göre değiştiği görülmektedir. Bundan dolayı ortaya çıkan imgeler kişiden bağımsız değildir. Ernst'e göre sanatçının yaratıcılığını keşfedebilmesi için kendi iç dünyasına yönelmesi gerekmektedir. Bu keşfetme ise var olanın kişide yaptığı çağrışımlardır.

Frotaj tekniği bir nesne ile başlamaktadır. Sanatçı nesnenin dokusunu kâğıda vb. başka bir şeye aktarırken bir tür soyutlama yapar. Burada farklı birçok nesnenin dokusunu tek bir kâğıt üzerinde birleştirerek bir kompozisyon oluşturmaya çalışmaktadır. Bu teknikle yapılan asıl eylem, gördüğünü kendi algılama biçimi ile görselleştirmektir (Schmitt, 2018). Burada da belirtildiği üzere önemli olan kişinin gördüğünü kendi duygularıyla birleştirerek görselleştirmeye çalışmasıdır.

Aydın (2018) göre, frotaj tekniği ayrıca bir yönüyle baskı resim tekniğine benzetilebilir. Baskı tekniklerinde bir kalıp hazırlanıp o kalıp yardımıyla çalışmalar meydana getirilir. Örneğin yüksek baskı tekniğinde hazırlanan kalıpların yüksekte kalan kısımları üzerine boya aktarılır. Bu boyanın üzerine kâğıt yerleştirip baskı uygulandığında kalıptaki şekiller kâğıda geçmiş olur. Frotaj tekniğinde ise kalıp hazırlanmaz. Kalıp yerine hazır malzeme boyanarak ya da dokulu bir yüzey üzerine kâğıt yerleştirilerek kalem vb. bir malzeme ile sürtme yöntemiyle yüzeydeki dokunun kâğıda aktarılması sağlanmış olur. Ayrıca Gökay (2019) " Matbaanın ve özgün baskı çalışmalarının temelinde çoğaltma kuralı vardır" diye ifade etmiştir (s.303). Aydın (2018) belirttiği gibi frotaj tekniğinin de bir çeşit çoğaltma yöntemi olduğu bu tekniğin direkt değil indirekt tekniklerine benzediği söylenilebilir.

Yapılan literatür taraması sonucunda Türkiye'de bu tekniği ele alan az sayıda çalışmaya rastlanması araştırmanın yapılmasında önemli bir etken olmuştur.

1.4.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

1. Araştırmanın çalışma grubu Bingöl İli, Yedisu İlçesinde bulunan Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi 9/B şubesinde öğrenim gören 20 öğrenciyi kapsamaktadır.

2. Araştırma verileri ön test son test, yarı yapılandırılmış ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılarak elde edilmiştir.

3. Yapılan uygulamalar görsel sanatlar dersi kapsamında yer almaktadır.

4. Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında lise 9. Sınıf görsel sanatlar dersi öğretim programındaki "doku oluşturma" kazanımı ile sınırlıdır.

5. Araştırma frotaj tekniği kullanmanın öğrenciye sağladığı katkıları belirlemeyle sınırlıdır.

6. Verilerin toplanması dört hafta ile sınırlandırılmıştır.

1.5.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmada aşağıdaki varsayımlar hareket edilmiştir:

1. Öğrenciler veri toplama aracında yer alan sorulara verdikleri cevaplarda samimi olduğu varsayılmıştır.

2. Veri toplama araçlarının belirlenen problemi ölçme konusunda yeterli olduğu düşünülmektedir.

3. Öğrencilerin görüşmedeki sorulara samimiyetle yanıt verdikleri varsayılmıştır.

4. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ilgili alt problemleri çözümlemede yeterli olduğu düşünülmektedir.

1.6.TANIMLAR

Frotaj (frottage) :Sürrealist sanatçılar tarafından kullanılan bir tekniktir. Dokulu olan bir yüzeye yerleştirilen kâğıdın kalem ya da benzeri bir malzeme ile üzerine sürtülerek alttaki nesnenin dokusunun kâğıda aktarılması işlemidir. Bir tür transfer etme olayıdır (Sözen&Tanyeli, 2015).

Kolaj: Dadacı sanatçılar tarafından ortaya çıkarılmış bir sanat tekniğidir. Elde bulunan her tür hazır malzemenin, belirli bir kompozisyon oluşturulacak şekilde bir yüzeye yapıştırılmasıdır. Sanatsal anlamı olmayan nesnelerin bir araya getirilerek ortaya bir sanat yapıtı çıkmasıdır (Sözen&Tanyeli, 2015).

Metafor: "Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan sözlere veya kavramlara Türkçe eğretileme; Arapça mecaz, istiare; Fransızca metafor denir. Mecaz Arapça, metafor ise Fransızca kökenli bir sözcüktür" (Wikipedia, 2021). Metafor bir eylemi, nesneyi belirtmek, bir fikri açıklamak, ya da iki şey arasında karşılaştırma yapmak için kullanılan sembollerdir (Gramarly blog, 2021).

Sürrealizm: Herhangi bir güzellik ve ahlaki kaygısı olmadan, mantık ilkelerinden bağımsız olarak düşünce tarafından ortaya koyulan bir düzlem (Breton, 2009, s.30).

Otomatizm: "Saf psişik otomatizm... aklın uyguladığı tüm kontrolün yokluğunda ve tüm ahlaki veya estetik kaygıların dışında düşüncenin dikte edilmesi"(Tate, 2021).

Bilinçdışı: "Bilinçten tamamen kopup olmamakla beraber davranışlarımız üzerinde bir şekilde etkili olan süreçlerin tümüdür" (Hökelekli, 2009).

Grataj: Bir yüzeyin üzerine boya sürülüp kuruduktan sonra kurumuş boyanın bir herhangi bir nesne ile kazınmasıyla ortaya çıkan dokulu yüzeye denir (Aslan, 2016).

Dekalkomani: Kâğıdın bir tarafına boya sürdükten sonra kâğıdı ikiye katlayıp üzerine baskı uyguladıktan sonra açılan kâğıdın iki tarafında da desenin oluşmasıdır (Tate, 2021).

Özgün Baskı Resim: "Araç-gereç kullanarak kâğıt vb. malzeme üzerine doğrudan ya da kalıp hazırlamak suretiyle sanatçısı tarafından yapılıp basılan resimlere denir" (Uçar, Uzuner, Ekim & Türkmen,2017).

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.SANAT

Sanatın kesin bir tanımı yapılmamakla birlikte yazılı tarihten beri sanat kavramı ortaya çıkmış, sanatçı ve filozofların her biri sanatı farklı biçimlerde açıklamaya çalışmışlardır (Özsoy &Alakuş, 2017).

> "Sanat" diye bir şey yoktur aslında. Yalnızca sanatçılar vardır. Bir zamanlar bazı adamlar renkli toprakla bir mağaranın duvarına kabaca bizon resimleri çiziktiriyordu; bugün de bazıları boya satın alıp duvar ya da tahta perdeleri resimliyor ve daha çok başka şeyler üretiyorlar. Tüm bu etkinlikleri sanat diye tanımlamakta hiçbir sakınca yok, yeter ki bu sözcüğün yer ve zamana göre birbirinden değişik anlamlara gelebileceği unutulmasın ve günümüzde nerdeyse bir korkuluk veya tapınma aracı haline gelen ve büyük S ile başlayan Sanat'ın var olmadığının bilincinde olunsun" (Gombrich, 2013: 15).

Sanat kavramı için TDK (2020) sözlüğüne baktığımızda sanat: "bir duygunun, tasarımın, güzelliğin vb. dışavurumunda, anlatımında kullanılan yöntemlerin tümü, bu yöntemlerle ortaya konulan üstün yaratıcılık" olarak geçmektedir. "Sanat, İngilizcedeki "art" sözcüğü, at terbiyeciliği, şiir yazma, ayakkabıcılık, vazo ressamlığı ya da yöneticilik gibi her türlü insani beceriyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Latince ars ve Yunanca techne sözcüklerinden türetilmiştir". 18. yüzyıldan önce sanatçı ve zanaatçı kelimeleri birbirlerinin yerine kullanılmıştır. 18. yüzyılın sonlarında ise bu kavramlar tamamen birbirlerine zıt hale gelmiştir. Sanatçı, güzel sanatları ortaya çıkartan kişi olarak bilinirken zanaatçı ise işe yarar şeyleri yapan kişiydi. Rönesans döneminde ise artık modern anlamda sanatçı kavramı ortaya çıkmıştır (Shiner, 2017).

Ersoy (2010)' un sanat tanımına baktığımızda, sanatın birçok nedenden dolayı tek bir sözcükle tanımlayamayacağımızı, sanatı belirli estetik kaygılar çerçevesinde değil içten gelerek isteyerek kavranması gereken bir şey olması gerektiğini söylemektedir. Balcı (2005)' ya göre "sanat insanlık tarihi kadar eski, insanla var olan bir olgudur. Sanatın temelinde insana özgü olan güzeli arama duygusu vardır. Sanat, bu anlamda güzeli yaratma çabasıdır" diye aktarmıştır.

Sanat insan için tıpkı yemek içmek gibi bir ihtiyaç olmuştur. Buyurgan ve Buyurgan (2012) insanların ihtiyaçları farklılık gösterdikçe sanat anlayışlarında da değişimler oluyor. Buna paralel olarak sanatta yeni teknikler, yeni oluşumlar ortaya çıkıyor. Sanat ne kadar farklılaşsa da sanatta estetik, güzellik gibi bazı ortak amaçlar değişmez diye ifade etmiştir. Dolayısıyla yaşadığımız dönemde ise sanat; sadece güzel

olan değil aynı zamanda düşündüren, bir fikri savunmak için araç haline geldiği söylenilebilir.

2.1.1. Eğitim

Etimolojik olarak baktığımızda eğitim, insanı bilgiyle beslemek, ondaki olanakları dışarı çıkartmak demektir" (Kıroğlu, 2012).

TDK (2021)'e göre eğitim; "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye" olarak açıklanmaktadır. Sanat gibi eğitimin tanımı da kesin olarak yapılamamaktadır. Genel olarak bakılacaksa yapılan bazı eğitim tanımları şöyledir; "Bireyin doğuştan sahip olduğu yeteneklerinde meydana gelen değişiklikler olarak açıklanmaktadır. Eğitim bireyin yeteneklerinin geliştirme noktasında önemli bir yer tutar. Bu yetenek değiştirme ve geliştirme süreci bireyin yaşadığı çevreden bağımsız değildir" (Özsoy & Alakuş, 2017).

"Eğitim yoluyla insanın amaçları, bilgileri, davranışları, tutumları ve ahlak ölçülerinin değiştiği bilinmektedir. Eğitimin davranış değiştirme sürecinde özellikle okulların bireysel gelişmeyi sağlamada rolü büyüktür" (Demirel &Kaya, 2011). Kant, insanın kendini geliştirmesinin kendine bırakıldığını ve bunu eğitimle en iyi şekilde yapabileceğini söylemiştir. Eğitim insana var olanı kabul ettirmek yerine onları düşündürmeye yönelterek yaşadıkları ortamda sorumluluk alabilmelerini sağlayacak şekilde yetiştirmelidir (Kıroğlu, 2012).

"Hayat boyu öğrenme ilkesine dayalı olarak eğitime getirilen yeni bakış açıları, eğitim anlayışı ve kavramlar kazandıran yeni yaklaşımlar ile eğitimde öğrenen odaklı yaklaşımı benimsemiştir" (2018). Bu tanımlara baktığımızda eğitimin sadece öğrenilen bilgilerden ibaret olmadığını görmekteyiz. Eğitim konuşabilmeyi, yürüyebilmeyi, düşünebilmeyi vb. de kapsayan bir süreçtir. Bu sebeple yaşadığımız süre boyunca sürekli eğitime devam ettiğimiz söylenebilir.

2.1.1.1. Sanat Eğitimi

Sanat eğitimi, bireyin estetik bir bakış açısı kazanmasına, yaratıcı yönünü geliştirmesine, bilişsel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olur. Kırışoğlu (2002)'na göre, sanat eğitimi okullarda resim-iş ya da görsel sanatlar dersi olarak ifade

edilen bir tanımdır. “Dar anlamıyla sanat eğitimi görsel sanatların eğitimi ve öğretimiyle ilgilenir… Geniş anlamıyla “görsel sanatlar eğitimi” ise eğitim bilimin bir dalı olarak sanatın, estetiğin, sanat tarihinin eğitim ve öğretimle ilgili bütün sorunlarıyla ilgilenir”.

Çocukların gelişimi için sanat önemli bir etkendir. Sanat eğitimi çocuklar için hem fiziksel hem de yaratıcılık gibi becerilerin geliştirmesinde önemli rol oynar. Resimler çocukların zihinlerinde olan soyut duyguları somut hale dönüştürür. Erken yaşlarda çocukların yaratıcılıkları desteklenmesi sonraki yıllarda bulundukları ortamlardaki güzellikleri algılamaları açısından önemlidir (Feeney & Moravcik, 1987).

Ayrıca eğitimin sürekli bir değişim içerisinde olması gibi sanat eğitimi de bu değişimden nasibini almaktadır.

> “Gün geçtikçe çağdaşlaşmanın gereği olarak sürekli değişen ve gelişen dünyada öğretim yöntemleri de yeni neslin ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermektedir. Sanat eğitiminin öğretimi de bu değişimden etkilenmekte, geleneksel ve kalıplaşmış yöntemlerin yerini bazı yeni çağdaş öğrenme yöntemleri almaktadır” Teker (2018).

2.2.TASARIM

2.2.1.Tasarım Kavramı

Tasarım kelimesi son dönemlerde çok fazla kullanılmasına rağmen bu kelimenin tam olarak ne anlama geldiği anlaşılmamıştır. Tasarım bütün sanatların temelinde bulunan bir olgudur (Becer, 2005). Tasarım kelimesi kök olarak düşünmek, planlamak anlamında “Tasar” kelimesinden türemiştir. Tasarım herhangi bir şeyin kafada oluşturma ve böylece düşünme biçimidir (Gelişen Beyin, 2020). Türk Dil Kurumu’na göre “Zihinde canlandırılan biçim, tasavvur”, “Bir sanat eserinin, yapının veya teknik ürünün ilk taslağı” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2020).

Latince disagnare sözcüğünden dizayn (design) sözcüğü gelmiştir. “Rönesans’tan sonra ‘tasarım’ sözcüğü Fransızca dessiner, İtalyanca disegno’dan İngilizce’ye girdi (Akdemir, 2017). Tasarım kelimesi herkesin farklı anlamlar yüklediği ve hayatın her yerinde karşılaştığımız bir kelime olmuştur. Tasarımın kendi içinde bir yapısı ve planlaması olmalıdır (Şahin ve diğ. 2016).

Alakuş (2002) “Tasarlamak, yeni bir nesne veya ürün oluşturma ve geliştirme sürecine işaret eder. Tasarı ise son plan veya taslak ya da bir plan veya taslağın sonucu için kullanılır” diye aktarmıştır.

Tasarımın dönemlere ve kişilere göre değişebilen çok geniş anlamlar taşıyan bir kavram olduğu söylenebilir. İnsanın yaşadığı çevre, yaşam tarzı, kültürü tasarımın oluşumunu etkileyebilen unsurlar olmuştur. Tasarım bilinçli, önceden planlanmış şekilde olacağı gibi ayrıca bilinçsizde olabilir. Tasarımın daha çok fikirde olan soyut bir kavram olduğu söylenebilir. Yapılması düşünülen iş için önceden yapılan zihinsel bir hazırlık sürecidir.

Gombrich (2013) tasarım insanlığın var olması ile birlikte ortaya çıkmış ve o zamandan beri yaşamın bir parçası olmuştur. İnsanlık tarihinin başlamasıyla da sanatsal tasarım başlamış demiştir. Burada sanat ve tasarımın birbiriyle bağlantılı olduğunu görmekteyiz.

2.2.2.Tasarım ilke ve Elemanları

Tasarım ilke ve elemanlar, iyi bir tasarım oluşturmak için uymamız gereken önemli unsurlardır. Başarılı bir tasarım ortaya çıkarmak için bu ilke ve elemanları belli bir amaç doğrultusunda, bilinçli bir şekilde kullanmak germektedir. Bunları “ilke” ve “eleman” olarak ayrı ele alacağız. Bu ilke ve elemanlara baktığımızda kaç tane olduğu ile ilgili tam net bir sayı bulamayabiliriz. Bazı kaynaklarda farklı başlıklar olarak da ele alındığını görebilmekteyiz.

2.2.3.Tasarım İlkeleri

Tasarım ilkeleri, yapılan çalışmaya estetik değer kazdırmasını sağlar. Tasarım elemanlarını belli kurallar dahilinde bir bütün haline getirir. Ayaydın (2019)’ a göre tasarım ilkeleri “Bir sanat eserinin sanatsal değerini oluşturan anlatımlardır. Tasarım elemanlarının bir araya gelmesiyle tasarım ilkeleri, tasarım ilkelerinin sanatsal anlatımda kullanımı ile de sanat eseri oluşur”. Tasarım ilkeleri ile yapılan sanatsal çalışma mesajın izleyiciye daha kısa sürede ve daha etkili bir şekilde ulaşmasına yardımcı olur. Ayaydın (2019) ‘a göre bu ilkeler; ritim, denge, vurgu, zıtlık, oran-orantı, armoni ve bütünlük olarak sıralanabilir.

Ritim: Bir tasarım içinde bazı birimlerin bir uyum içinde belli aralıklarla tekrar edilmesidir. Bu tekrarlar tasarım elemanlarının herhangi biri ile yapılabilir.

Belli aralıklarla, aynı boyutlarda ve aynı yönde çizilmiş çizgiler bir çalışmayı monotonlaştırabilir. Bu monotonluğu ortadan kaldırmak ve ritim oluşturmak için bu çizgilerin farklı aralıklarla ya da farklı boyutlarla sistemli olarak değiştirilmesi gerekir (Yücebaş, 2006, s. 126).Ritim hayatımızın her yerinde karşılaştığımız şeydir. Hayatını monoton geçirmek istemeyen insanlar sürekli yeni arayışlar içine girer. (Ayaydın, 2019: 129). "Tıpkı insan yaşamı ve canlılar gibi, ritimde sanatta devamlılığı temsil eder" (Bigali, :134).

Denge: Turani (1975)'ye göre "Plastik sanatlarda kullanılan unsurların kompozisyon bakımından birbirlerini tartacak biçimde düzenlemelerine denir."

Denge, bir çalışmanın yüzeyinde tasarım elemanlarının eşit olarak yerleştirilmesidir. Dengeyi renk, çizgi, şekil vb. elemanlarla verebiliriz. Günlük yaşamda bakıldığında denge, zıtlıkların bir arada olması ya da bir şeylerin birbirini tamamlamasıdır.

Denge simetrik ve asimetrik olarak ikiye ayrılır. Simetrik denge terazi gibidir tasarımı oluşturan elemanlar çalışmanın iki tarafında eşit olarak dağılmış şekildedir. Bundan dolayı simetrik dengede bir durağanlık vardır. Asimetrik denge ise tahterevalli gibi iki taraf birbirini tamamlayacak şekilde bir kompozisyon oluşturulmuştur. Asimetrik dengede bir hareketlilik söz konusudur.

Tasarım ilkesi olan denge fizikte ki dengeye benzetilmiştir. Çalışma yüzeyi ortadan ikiye ayrılınca, kompozisyonun orta kısmına yakın büyük bir parça, uzak kenarındaki küçük bir parça ile dengelenebilir. Eğer büyük parça açık ton ise küçük parça koyu ton verilip denge oluşturulabilir (Johnlovett, 2020).

Vurgu: Tasarımda odak noktasıdır. Bir çalışmada vurgu kullanılarak izleyicinin dikkati istenilen yere çekilebilir.

Tasarımda vurgu, dikkat çekilmek istenen kısımdır. Vurgu; renk, çizgi ve biçim ile verilebilir. Vurgu yapılırken açıklık-koyuluk değerlerini iyi ayarlamak gerekir. Kompozisyonda vurgulanmak istenen tasarım elemanı ile diğer tasarım elemanları arasındaki uyuma dikkat edilmelidir. Vurgunun aslında yapılan çalışmanın amacı olduğu da söylenilebilir. Bir çalışmada vurgu söz konusu ise diğer çalışmalara göre daha ön plana çıkar (Ayaydın, 2019).

Zıtlık: Cambridge Sözlüğünde zıtlık ”herhangi iki ve daha fazla şey arasındaki farklılık” olarak geçmektedir. Merriam Webster de farklılıklara göre karşılaştırma veya değerlendirme olarak yorumlamıştır. Ayaydın (2019) zıtlığın kullanılan tasarım elemanları ile ortaya konulan farklılık olarak açıklamıştır. Bir tasarımda öncelikle görünmesini istediğimiz zıtlık, oluşturulan kompozisyonda tekdüzeliği ortadan kaldırıp ona bir hareketlilik kazandırır. Zıtlık, çalışmaya ilgiyi arttırmak ve bakanları şaşırtmak için çoğu zaman kullanılan bir ilkedir (Sarı&Karaşah, 2018). Evrene de baktığımızda görüyoruz ki aslında her şey zıtlıkları ile var olmuştur ve bir dengede kalabilmiştir.

Armoni: Armoni; bir diğer adıyla uyum, kompozisyonu oluşturan parçalar arasındaki benzerlik ilişkisidir. Armoni çeşitlilik ilkesinin tam tersidir (Ocvirk, Stinson, Wigg, Bone ve Cayton, 2015). Aynı özellikte benzer öğeler kullanılarak kompozisyonda bir uyum sağlanmaya çalışılır. Burada önemli olan birbirine benzer öğelerin bir arada bulunmasıdır.

Oran-Orantı: Turani (1975)’ ye göre oran “Bir bütünün parçalarının bütün ile olan ölçü münasebetleridir. Sanat eserlerinin, estetik bakımdan oran isteklerine cevap verecek şekilde olması gerekir. Oran için daima bir birim olmak esas olmuştur.” diye geçmektedir. Doğaya baktığımızda her şeyin birbiriyle orantılı olduğunu görürüz. Sanatta da oran, doğadan yola çıkılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Oran daha çok gerçekçi çalışmalarda vardır. Herhangi bir çalışmada çizilen iki nesne arasındaki ilişki gerçeğe en yakın şekilde verilmeye çalışılır. Aksi takdirde bir orantısızlık ortaya çıkmış olur. Orantı; çalışmanın gözü rahatsız etmeden, göze daha hoş görünmesini sağlar (Ayaydın, 2019). Oran-orantı ilkesi kullanılmadığı zaman kompozisyon içerisinde bir düzensizlik ortaya çıkar.

Bütünlük: Bütünlük ilkesi psikolojideki “zeigarnik” kavramı ile bağdaştırılmıştır. Zeigarnik’ i keşfeden Rus Psikolog Bluma Zeigarnik’ten ismini almıştır. “Bölünmüş ya da yarım kalmış olayların, tamamlanmış olaylardan daha iyi hatırlanması eğilimi. Bazı kuramcılar bu olguyu geştalt kuramı ile de bağdaştırır,(psikoloji sözlüğü, 2020). Zeigarnik etkisi kavramı, adını Gestalt psikoloğu Bluma Zeigarnik’ten alır. Zeigarnik, tamamlanmamış işlerin insanlar üzerindeki, tamamlananlara oranla insan zihnini daha çok meşgul ettiği sonucuna varmıştır (Mann, 2010, s. 58). Bütünlük bir kompozisyon tam olma hissidir. Bütün elemanların görsel olarak bir bütünlük halinde düzenlenmesidir (Ocvirk ve diğ., 2015).

Çeşitlilik: Çeşitlilik, bir tasarım içerisinde farklılıklar ve zıtlıklar oluşturan birimlerin var olmasıdır. Günlük yaşamımızda da her günümüzü farklı geçirmeye çalışırız. Değişik yemekler yemek, değişik kıyafetler giymek, farklı yollardan yürümek gibi farklılıklara ihtiyaç duyarız. Bir sanat eserine bakıldığında belli bir düzen içerisinde elde edilmiş zenginlikler, ortaya çıkan esere görsel açıdan daha da önem kazandırır (Ayaydın, 2019).

2.2.4.Tasarım Elemanları

Tasarım elemanlarına baktığımızda bazı kaynaklar bu elemanları ele alırken noktadan başlarken bazıları ise noktaya değinmeden çizgiden başlamıştır. Akçadoğan (2006) nokta; çizgi, ışık, form, doku, strüktür, renk olarak geçmektedir. Ayaydın (2019) çizgi; doku, renk, ton, değer, biçim, şekil, mekân şeklinde geçmektedir. Bigali (1999) çizgi ve çizginin; şekil, valör, doku ve renk ile ilişkileri bakımından ele almıştır.

Nokta: Nokta bir tasarımın çıkış noktası denilebilir. Aslında her şey bir nokta ile başlar, noktaların yan yana gelmesiyle çizgi oluşur. Çizgilere belli bir hacim verilerek biçimler meydana getirilir. Ardından diğer tasarım elemanları ortaya çıkar. Nokta hem bir şeyin bittiğini ifade etmek amacıyla kullanılır hem de bir şeyin başlayacağını haber verir.

Işıngör (1986) "Nokta da diğer resim unsurları gibi çeşitlenebilen, büyüyen, küçülen, dinamizmi olan, düzen içerisinde sözü bulunan bir elemandır." demiştir. Tasarımın yüzeyinde noktalar fazlalaştıkça bir hareketlilik ve ritim kazanır. Noktalar yan yana geldikçe göz kendiliğinden aralarında bir bağ kurar ve giderek bir çizgisel özellik ortaya çıkar (Işıngör ve diğ. 1986).

Çizgi: Çizgi çok sayıda noktaların yan yana gelmesiyle oluşan bir öğedir. Sanat çizgi ile var olmuştur. Çizginin geçmişi mağara döneminden gelen çizimlere kadar uzanır. Çocukluk döneminde karalama evrelerinde de ilk olarak çizgi kullanıldığını görmekteyiz. Işıngör (1986) kitabında "Çizgi, grafik olarak hareket halindeki bir noktanın belirli bir yönde eğiliminden doğar. Kompozisyon içinde çizgi; bir renge, açık koyu değere veya dokusal karaktere sahiptir." diye aktarmıştır. Çizgi, bir kompozisyon içerisinde bulunduğu yere ya bir düzenleme getirir ya da var olan düzeni bozabilir. Kompozisyon içinde bütünlük oluşturmada ilk olarak çizgi gelmektedir. (Işıngör ve diğ. 1986). Çizgiler bir kompozisyon içinde yol gösterici bir özellik taşır. Nesnelerin anlamı ve güzelliği önce

konturlarda aranmıştır. Göz, sınırlar boyunca ve kenarları izleyerek görmeye yöneltilir (Wölfflin, 1999: 32).

Çizgiler psikolojik yönden de anlamlar ifade eder. Eğri çizgiler bir kompozisyona hareketlilik ve canlılık katar, sürükleyici yapısıyla merak uyandırır. Düz çizgiler ise daha çok durağan, hareketsizlik etkisi yaratır (Akçadoğan, 20006).

Renk: "Renk, ışığın gözün retinasına değişik biçimde ulaşması ile ortaya çıkan bir algılamadır. Bu algılama, ışığın maddeler üzerine çarpması ve kısmen soğurulup kısmen yansıması nedeniyle çeşitlilik gösterir ki bunlar renk tonu veya renk olarak adlandırılır." (Tulay Çellek, 2020). Becer (2005) rengin tasarımın meydana gelmesi açısından bir yapı taşı olduğunu söylemiştir. Bu nedenle tasarımcı bir tasarım oluştururken insanların renk tercihini göz önünde bulundurulması gerektiğini yazmıştır (Becer, 2005). Görüyoruz ki aslında renk varlığını ışıktan alır, ışığın olmadığı yerde renk de olmaz. Işık, kompozisyonda ilk önce göze çarpan öğelerden biridir. Ocvirk (1960) da "En iyi anlatım aracı olan element renktir, çünkü onun güçlü etkisi duygularımızı direkt olarak ve kısa sürede etkiler." diye dile getirmiştir.

Renk kültürel açıdan ele alındığı zaman farklı kavramları çağrıştırdığı görülmektedir. "Sarı, özellikle altın sarısı doğuda kutsal renk sayılırken batıda ise korkaklığın ve ihanetin simgesi olarak kabul edilmektedir." (Becer, 2005). Renk fark edilebilirliği çok fazla bir öğe olduğu için çok fazla rengi bir arada kullanmak karışıklığa yol açabilir. Bir konu tasarlanırken konuya ve hitap edilen kitleye uygun renkler seçilmelidir.

Ton: Ton bir rengin en açığından en koyusuna doğru giderken aldığı ara değerlerdir. Işığın geliş açısı bu ton değerlerini belirler. " Bir rengin kendi tonunu değiştirmeyecek koyu ve açık boyalar sadece siyah ve beyazdır" (Bigali, 1999).

Biçim/ Şekil: Biçim bir nesnenin kendine has oluşturduğu fiziki özellikleridir. Herhangi bir şeyin bulunduğu alanda dış sınırlarını belirlemedir. Evrende canlı cansız her şeyin birer şekli-biçimi vardır. Turani (1975) "Biçim, bir şeyin şekli anlamına gelir. Plastik sanatlarda biçimin derinliği olan bir anlamı vardır. Bir tablonun biçimi dendiği zaman, tablonun konusu dışındaki muhtevası kastedilmektedir. Bu bakımdan konu ile muhteva yani biçim ayrı hususlardır" diye ifade etmiştir. Şekil kendine özgü karakteri olan bir alandır. Bu alan, çizgi ile var olmuş olabilir, tonlamalarla ayrılmış bir alan olabilir ya da renk ile belirlenmiş bir alan olabilir. Sanatçılar somut olarak gördükleri şekillere şeklin

zihinlerinde özel kavramlar oluştururlar. Zihinde oluşan bu kavramlar fikir ile birleşerek yeniden ortaya koyulur (Bigali, 1999).

Mekân: Mekân herhangi bir kompozisyonda tasarım elemanlarının bir arada bulunduğu yerdir. Resimdeki mekân bazen bir duvar, bir kâğıt, bir tuval vb. olur. Resimde mekân kullanmak çalışmaya derinlik kazandırır. Rönesans döneminde ortaya çıkan perspektif ile birlikte mekânsal çalışmalar var olmaya başlamıştır. "Mekân kavramı gerçek mekân ve resimsel mekân olarak ikiye ayrılır. Gerçek mekân belli bir hacme sahip olan üç boyutlu mekânlardır. Resimsel mekân ise izleyicide mekân etkisi yaratan yüzeylerdir. Bu yüzeyler boşluklardan da oluşabilir" (Ayaydın, 2019). Mekân aslında bir şeyin var olduğunu gösteren alandır. Var olan her şey bir mekâna sahiptir. Resim çalışmalarında mekân, yapılması planlanan kompozisyona, verilmek istenen mesaja, objenin boyutuna göre değişebilir. Somut mekânlar kasıtlı olarak yapılmıştır. Fakat somut mekân olmayan yerlerde; göz, kendine soyut bir mekân oluşturur. Mekânın oluşması için çalışmada boşlukların olması gerekmektedir.

2.3.DOKU

Bir doku oluşturma aracı olan frotaj tekniği üzerinde durulan bu araştırmada, doku diğer tasarım elemanlarına göre daha ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

2.3.1.Dokunun Tanımı ve Özellikleri

Canlı cansız her şeyin kendine özgü bir dokusu vardır. Doku deyince zihnimizde bir şeylerin dış yüzeyi canlanır. Bu dış yüzeyler yani dokular daha önce duyu organları tarafından tanınmıştır. Doku bir çalışmaya derinlik, gerçeklik ve üç boyutluluk kazandırmada etkili olur. Dokunun tanımına bakılırsa: TDK' da "İnsan, hayvan, bitki gibi canlılarda gövdenin ya da organların yapı öğelerinden birini oluşturan benzer gözeler bütünü" olarak geçmektedir (TDK, 2020). Doku hem görme hem de dokunma hissini veren bir sanat elemanıdır. Doğada var olan her şey kendine özgü bir dış yüzeye sahiptir. Bu dış yüzey düz, kabarık, pürüzlü bir dokuya sahip olabilir. Doku bir sanat çalışmasının olmazsa olmazı değildir. Yalnız bir yüzey değerlendirmesinde doku en temel eleman olarak görülebilir.

Kübist sanatçılar doku oluşturmak için sadece desenler çizmemiş, farklı materyalleri yüzey üzerine yapıştırmışlardır. Dokunulduğunda kendine özgü yapısını

hissettirebilen dokular doğal doku içerisine girer. Başka bir şeyden yola çıkarak oluşturulan dokular ise icat edilmiş dokulardır. Bazı sanatçılar kullandıkları boyaların içerisine farklı maddeler ekleyerek değişik dokular elde etmişlerdir. (Bigali, 1984). Doku, tüm nesnelerin dış yüzeyindeki sistemlerdir ve bunlar objelerin karakteristik özelliklerini oluşturur. Dokular, doğal ve yapay doku olarak ikiye ayrılır. Dokularda çok fazla farklı dokular olması duyular üzerinde farklı psikolojik etkiler yaratmaktadır (Akçadoğan, 2006). Ayaydın (2019) nesnelerin dışını görmesek bile dokunduğumuzda onunla ilgili bize bilgi veren şeydir, diye açıklamıştır. "Doku genellikle bilinçaltı düzeyinde oluşan evrensel bir deneyimdir. Çimenlerin arasında ayaklarınızı dolaştırırken ya da bir kazak giyerken, bilinçli olarak farkında olmasanız bile hissettiğiniz, o malzemenin özgün dokunsal niteliğidir" (Ocvirk ve diğ. 2015).

Tekstür (dış yapı) : Nesnelerin içyapısı (strüktür) kendini tam olarak belli etmez. Dış yapılar ise hem dokunsal hem görsel olarak kendini hissettirir ve o nesnenin özellikleri hakkında fikir verir. Dış yapılar doğal ve yapay olarak ikiye ayrılır.

Strüktür (içyapı) : "Eş ya da birbirleri ile sık bağlantılı, benzer formların iki ya da üç boyut üzerinde tekrarlanmasından doğar. Strüktürde temel sorun birim bulmadır. Bu birim ilkesine en iyi örnek olarak arı peteğini gösterebiliriz". Tekstür iki temele dayanır. Organik hücreye dayalı dokular (bir kelebeğin kanadı), doğada bulunan bir elemanın özüdür. Geometrik dokular bir öğeden yola çıkarak ortaya konulan (arı peteği gibi) çalışmalardır. Optik yönlü tekstürler ise göz yanılsamalarıdır (Işıngör ve diğ. 1986). Kimyasal dokular atoma dayalı dokulardır. Dinamik dokular enerjiye, harekete dayalı dokulardır. Kristal yapılı dokular, doğadaki kristalize yapılı (kar, tuz, buz)elemanlardır (Tulay Çellek, 2020)

Doku bir maddenin özünün dışa yansımasıdır. Maddenin dış yüzeyi içi gibi aynı kalmaz. İnsan elinden ya da farklı nedenlerden dolayı dış yüzeyi değişebilmektedir. Dıştan müdahalelere maruz kalınca yüzeyde ki dokular farklı karakter kazanabilir. "Doku fizik yapısı ile bir takım küçük hacimlerden ibarettir. Çok parlak satıhlarda bu hacimler azalmakta ve yok olmaktadır. Bu bakımdan doku hem iki, boyutlu hem de üç boyutlu bir elemandır. "Doku hem görerek hem de dokunarak hissedilebilir (Kalmık, 1970: 14).

2.3.2.Resimde Doku

Sanat tarihine bakıldığında dokunun resimde yüzyıllar boyunca kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle Rönesans Dönemi'nde dokuya çok fazla önem verilmiş, fakat bu doku resim yüzeyi üzerinde sadece görsel olarak var olmuştur. Bazı resimlerde fırça izleri görülmüş olsa da bunlar kasıtlı olarak değil rastlantı olarak oluşmuşlardır. Bu dönemde sanatçılar daha çok pürüzsüz yüzeyler yapmak için çabalamışlardır. Yapılan resmin gerçeğe en uygun şekilde verilmesi gerekiyordu bu amaçla yapılan aziz resimlerinde elbiselerdeki işlemeler sadece rölyef şeklinde yapılmaya çalışılmıştır. "Giotto ve ondan önceki ilkel sanatçılar elbise üzerindeki motifleri işleyerek doku tesirleri elde ettiler. Bunları bazen tahtayı oyarak rölyefli bir şekilde işleyerek fizik dokuyu elde ettiler" (Kalmık, 1970).

Doku ilk olarak Empresyonizm ile resim sanatına girmiş Kübizmle devam etmiştir. İzlenimciler atölyelerini dışarıya taşıyarak günün farklı zamanlarında nesnelerin üzerinde oluşan gün ışığından yararlanarak doğayı farklı renk ve dokularla resmetmişlerdir (Gombrich, 2013: 518). Empresyonist sanatçılar iri fırça darbeleri ve kalın boya tabakaları ile tuval üzerine dokular oluşturdular. Kübist ressamlar ise resimden perspektif ve ışığı çıkarttılar ve kolaj denilen kâğıt yapıştırmaları ile yeni bir teknik uyguladılar. Böylece resimde sadece boya değil farklı malzemeler kullanılarak artık sadece görsel değil ayrıca dokunsal dokular da ortaya çıkmıştır.

> "Empresyonistlerde doku; atmosferi, havanın titreşimini, Seurat' da ışığın kompozisyonunu, Van Gogh' da tabiatın ritmini, bugünün resminde ise doku başka bir şeyi temsil etmekten çok tabiatta olduğu gibi kendisini verir. Bugün doku bir gerçektir. Çeşitli yönleri, çeşitli lezzet ve ifadeleri ile bir varlıktır" (Kalmık, 1970, s. 68).

Yapıştırma sanatının yanında kübist ressamlar boyayı resimden tam çıkartmadılar. Boya ile başka nesneleri karıştırarak dokular oluşturmaya devam ettiler. Bauhaus Sanat Okulu kübistlerin oluşturduğu yapıştırma sanatının üzerinde önemle durdular. Jackson Pollock büyük tuvalleri yere sererek yüzeyine boyayı akıtarak, püskürterek, damlatarak çalışmıştır "Onun herhangi bir resmi büyük bir DOKU' dan başka bir şey değildir. Jackson Pollock resim sanatını bir doku sanat haline getiren adamdır" Pollock ortaya çıkarttığı bu tarzı diğer sanatçıların da doku üzerine yoğunlaşmalarını sağlamıştır (Kalmık, 1970).

2.3.3.Doku Çeşitleri

Doğal dokular: Doğada var olan, insan eli değmeden oluşan gerçek dokulardır. Bu dokuların içyapıları ile dış yapıları arasında bir bağ vardır. Doğal dokular hem dokunma hem de görme duyumuzla hissedilebilir. Doğal dokulara örnek olarak; ağaç kabuğu, yaprak, portakal, kozalak vb. verilebilir.

> "Tabii doku, ifade alanında hakiki malzemelerin yer aldığı, dokunma ile alakalı özellikleri gösterir. Böylece, tatbik alanında gerçek dokular da söz sahibi olabilir. Üzerinde parmaklarımızı ve elimizi gezdirdiğimizde nesnelerin dokunma duygumuza çeşitli yönlerde telkin özellikleri taşıyan tabii dokular, varlıkların gelişme özellikleridir. Ve belki de her varlığın içyapısının dışa dönük göze ve hisse hitap eden görünüşüdür. Fiziki yapıları küçük hacimler gösteren, gözle olduğu kadar, dokunmayla da duyulanılan plastik varlıklardır. Düz ve parlak alanlardaki pürüzsüzlük yerini düzlüğe terk eder. Bu bakımdan doku hem üç boyut hem de iki boyutlu özellikler gösterebilir. Esas olarak doku, bir alan probleminden çok bir form problemidir. Estetiği, göz görür, vicdan tasdik eder. Dokuyu ise hem göz, hem de eller hisseder ve görür" (Bigali, 1999, s. 226).

Şekil 1. Doğal Doku Örnekleri

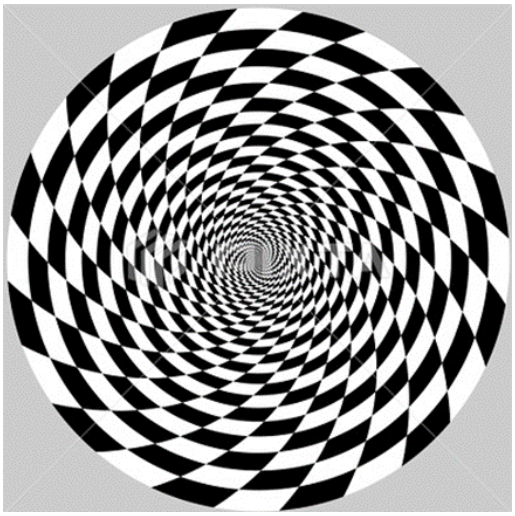
Yapay dokular: İnsan eli ile oluşan dokulardır. Yapay dokular bazı kaynaklarda suni dokular ya da görsel dokular olarak geçmektedir. Bu dokuları oluşturmak için doğada bulunan maddeler kullanılır. Beton kullanılarak yapılan duvar dokusu gibi. Yapay dokuları dokunarak değil, görme duyumuzla algılarız. Bir yüzeye kalem ya da farklı bir malzeme ve tasarım öğeleri kullanılarak yapay dokular elde edilir.

Şekil 2. Yapay Doku Örnekleri

Yapay doku oluşturmada 20. yüzyılın başlarında kübist sanatçılar kolaj gibi farklı teknikler uygulamışlar. Kolaj tekniği ile gazete-dergi kağıtları, pul gibi farklı malzemeleri tuvale yapıştırmışlardır. Bazen de boyalarına kum vb. malzemeler karıştırarak dokulu bir yüzey elde etmişlerdir. Spatül ile boyayı yüzeye vuruşlarla dokular oluşturulmuşlar. "Resim sanatında, ilk defa fiziki dokuyu sezen empresyonistler olmuştur. Kübistlerde bu mefhumun şuurlandığını görüyoruz. Empresyonistlerin tekniklerinin neticesi etli, kalın boya tabakaları göz ve ruha ait tesiri tamamlıyordu" (Bigali, 1999).

Optik dokular: Yüzeyin hareket ediyormuş gibi görünmesiyle oluşur. Optik dokuda bir bütünü oluşturan birimler rastgele değil belli kurallar ve düzen içerisinde dizilir. Bu birimlerin göze bazen büyük bazen küçük olarak algılanması ile hareketlilik kazanmasıyla göz yanılmasıdır (Onursoy, 1992).

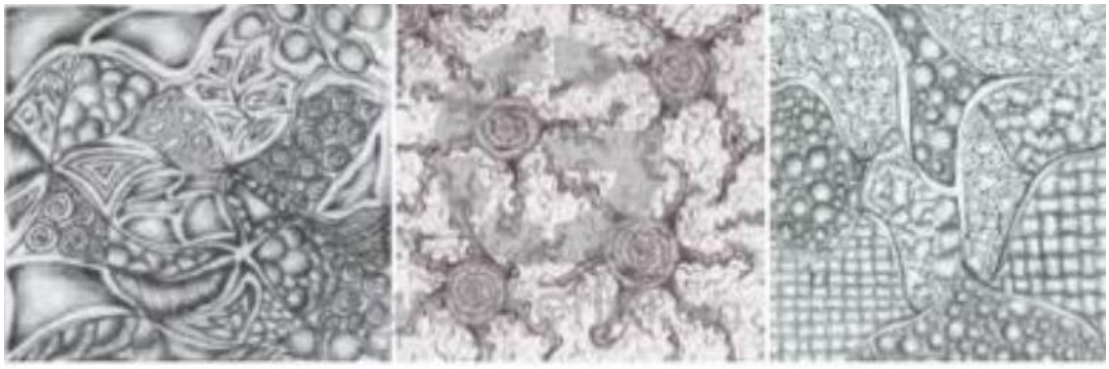
Şekil 3. Optik Doku Örneği

Taklit dokular: "Doğada yüzeysel karakterin yarattığı aydınlık ve karanlık kalıpların, içtenlikle ve özenle kopyasını gerektirir. Dokunun bu türü, akademik bir işlemdir. Fakat sanatçının yaratma gücü, akademik kopyacılığı kırabilir ve uygulamada çok duygusal hatırlamalara gidilebilir" (Bigalı, 1976: 339).

Şekil 4. Taklit Doku Örneği

İcat edilen dokular: Dokuyu diğer tasarım elemanları olmaksızın tek başına kullanarak bir yüzeyi değerlendirmek mümkündür. Farklı araçlar kullanarak oluşturulan dokular resim çalışmasını zenginleştirir (Bigalı: 1999). İcat edilen dokular sanatçının yaratıcılığını kullanarak ortaya çıkardığı doku çalışmalardır. Yapılan bu çalışmalar tasarım elemanları dikkate alınarak oluşturulurlar.

Şekil 5. İcat Edilen Doku Örnekleri

Güncel dokular: Doğal dokular zamanla, mevsimler gibi farklı durumlardan etkilenerek dış yüzeylerinde meydana gelen değişimler ile oluşur. "Denizin dalgası, suyun rüzgârla titreşimi, kumlar, orman dokusunun mevsime göre değişimi, bitkilerin yası ve doğa koşullarına göre değişimler güncel dokuya örnektir" (Yıldız, 2014).

Şekil 6. Güncel Doku Örnekleri

2.4.FROTAJ, MAX ERNST, SÜRREALİZM ve OTOMATİZM İLİŞKİSİ

2.4.1.Frotaj nedir?

Frotaj Fransızca bir kelime olup Türkçe karşılığı sürtme ya da ovalamadır. Sürrealist sanatçılar tarafından geliştirilen bir tür yaratıcı "otomatizm" yöntemidir. Sanatçı, pürüzlü bir yüzeye bir parça kâğıt yerleştirir ve ardından kâğıdı bir çizim aracıyla (pastel veya kurşun kalem gibi) kâğıt üzerine sürtünme yaratır. Böylece kâğıdın altındaki nesnenin dokusu kâğıtta aktarılmış olur (Sözen & Tanyeli, 2015). Yüzeysel olarak kabartmaya benzer olsa da aslında bu teknik var olan konuyu yeniden oluşturmaya yöneliktir. Frotaj aslında neredeyse birçok kişinin yaptığı eski bir doku çıkarma tekniğidir. Çocukluğumuzdan beri bildiğimiz bu transfer tekniği, dokulu nesnelerin graffito, kurşun kalem veya mum boya ile bir kâğıdın (tahta, yaprak, bozuk para, ağaç kabuğu, tekstil) altına sürülmesinden ibarettir.

Kâğıdı objenin üzerine koyup bir nesne ile ovduktan sonra kâğıdı kaldırdığımızda nesnelerin yüzey yapısının ortaya çıkmasıdır (ModernistEncaustik, 2021). Tüm bu tanımlara baktığımızda frotaj tekniğinin doku çıkarma işlemine temel oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bundan dolayı frotaj tekniğinde kullanılacak nesnelerin, kalem vb. araçların önem arz ettiği söylenebilir.

Farklı olarak yapılan sürtme tekniğinden biri de boyanın kâğıt vb. malzemelere sürülerek üzerine yerleştirilen kâğıda desenin aktarılmasıdır. Bu teknikle istenirse boyanın bazı yerleri silinip renk yoğunluğu azaltılması sağlanabilir (Stephenson, 1989: 99).

2.4.2.Sürrealizm ve Frotaj Tekniği İlişkisi

Max Ernst' in kullandığı tekniklerden biri olan Frotaj tekniği, kullandığı diğer sanat teknikleri gibi temelini Dadaizm' in zemin hazırladığı Sürrealizm sanat akımından almıştır. Savaş sonrası oluşan manevi boşlukta olan insanlar bir arayış içine girerler. Bu arayışın sonucu hem edebiyata hem sanata yansımış ve Sürrealizm' de kendini bulmuştur (Schmitt, 2018).

"Sürrealizm terimini ilk kez kullanan Fransız şair Guillaume Apollinaire' dir". Yine Sürrealizm ile ünlenen bir diğer ünlü isim Fransız şair Andre Breton' dur (Antmen, 2014). Sürrealizm Freud' un psikanaliz yöntemine dayandırılmıştır. Bununla beraber Sigmund Freud' un öğretilerinden yola çıkarak benimsedikleri bilinçaltı, rüya ve hatta insan şuurunun kaybetmesine kadar gitmektedir. Sanatçı yaptığı çalışmalarda akıldan, mantıktan ve gerçek olandan tamamen uzaklaşmıştır.

Sürrealizmin sanat prensibi, çalışmaların tamamıyla zihinsel bir süreci yansıtması ve irade dışı olmasıdır (Acar, 2011). Sürrealist sanatçılar bilinçaltında olan imgeleri ortaya çıkarmak için rüyaları kullanırlar. Sürrealistler bilinçaltındaki duyguları ortaya çıkarmak için yaptığı çabalar onların Picasso' dan etkilenmelerine neden olmuştur (Akarsu, 2010).

Burada önemli olan insanın bilinçaltı yani içgüdülerinin onu yönlendirmesidir. Sürrealist sanatçılar geleneksel olandan uzaklaşıp, kendilerinin keşfettiği yeni şeyler bulmayı amaçlamışlardır. Sürrealist çalışmalar bilinçaltına hitap eden gerçeklikten öte, daha çok zihnimize hayali görüntüler çağrıştırırlar (Schmitt, 2018). Sürrealistler, yapılan işin sonucunda ortaya çıkacak sanat eserinin yanında, süreç esnasında yapılan uygulamalar ile de ilgi uyandırmıştır. Temelinde sanatçıda ruhsal açıdan bir rahatlama söz konusu olma duygusu vardır (Passeron, 1982).

Breton, 1924' te yayınladığı Sürrealist Manifestosu'nda Sürrealizmi, "Herhangi bir estetik veya ahlaki kaygıdan muaf olarak, aklın uyguladığı herhangi bir kontrolün yokluğunda, düşüncenin fiili işleyişini ifade etmeyi öneren psişik otomatizm" olarak tanımlamıştır (MoMALearning, 2021). Breton' un manifestosunda da değindiği gibi Otomatizm Sürrealist sanatçılar tarafından kullanılan bir yöntem olmuştur. Otomatizm' de

bilinç dışının ortaya çıkarılması için bir tür kendinden geçiş vardır. Kelime anlamına baktığımızda; “Hiçbir estetik ön yargı, ilke ya da kurala bağlı kalmayan, beyinle denetlenmeyen; bilinçsizce ve otomatik biçimde yapılan sanatsal çalışmalar, 1929 ile 1930 yılları arasında Dadacıların yarattığı Gerçeküstücülerce kullanılmıştır” (Sözen & Tanyeli, 2015).

Otomatizm kullanılarak ortaya çıkan çalışmaların primitif özellikler taşıdığı görülmüştür. Bundan ötürü Otomatizmin kökeninin mağara dönemi resimlerine dayandığı söylenebilir. Primitif sanatı oluşturan insanlar, içinde bulundukları dönemin şartları sebebiyle sanatlarında hayali varlıklara, büyülere ve kendi inançları çerçevesinde tanrılarına yer vermişlerdir. Otomatizm tekniğiyle çalışan 20. yüzyıl sanatçıları ise Freud ve Jung’ un teorilerinden esinlenerek bilinçaltında var olan sembollere yönelmiştir. Sürrealist sanatçılar Otomatizm metodunu kullanarak modern dönemde bile insanların bilinçaltına sakladığı bir ilkellik düşüncesinin var olduğunu ortaya çıkarmak istemişlerdir. Freud’ un teorilerine göre bilinçaltımızda kendimizden bile sakladığımız bazı isteklerimiz vardır. Bu istekler otomatizm metodu ile semboller ve rüyalar aracılığıyla dışarıya çıkmaktadır. Bu öğretilere göre semboller bilinçaltı için bir iletişim dili gibidir. Bu iletişim dilinde sembollerle kendini ifade etmeye çalışmaktadır (Sembol, 2012).

Fransız psikanalist ve psikiyatr olan Émile Lacan’ da bu konu ile ilgili “Bilinçdışı dil gibi yapılanmıştır” demiştir. “Lacan, bilinçdışının tıpkı dil gibi kendine özgü bir yapı ya da sistem olduğunu ifade etmiştir. Bilinçdışının dış dünya ile özsel bir bağlantısı olmadığını, anlam ayrımlarını kendi iç ögeleri ile belirleyen bir çeşit göstergeler dizgesi olduğudur. Lacan, dilsel gösterge ile psikanalizin simgesini aynı şeyler olarak düşünmektedir"… Dolayısıyla algıladığımız dünyada bizim için anlamlı olan her şeyin bize görünen ve bir anlam ifade eden her hali bir gösterendir ve dilin kapsamı içerisindedir. Bu nedenle Lacan, dili sadece konuştuğumuz kelimelerin sınırı içerisinde kalmaz, ayrıca bilincimizin anlamlı olarak algıladığı bütün bir dünyaya genişletir. Dil toplumsallığı, kültürü ve dolayısıyla da bunları ifade eden yasa ve yasakları taşır. Dolayısıyla dil aracılığıyla, yani simgesel düzen aracılığıyla kültürel düzene dâhil olan insan, doğduğunda daha farkında olmadığı ve hiçbir şeye karar veremediği bir evrede, bu düzen (simgesellik) tarafından biçimlendirilerek ve onun en temel değer yargılarını ve unsurlarını içselleştirerek insan olmaya adım atar. Dilin simgesel sistemine geçiş, burada kültürel düzene geçmekle aynı anlama gelmektedir. Biyolojik bir canlı olmaktan düşünebilen bir

canlı olmaya doğru bu geçişte, birey-özne kültürel bir kod olarak üretilmiş olur(Tuzgöl, 2018)".

Otomatizm' de serbest çağrışım yöntemi ve kendiliğinden oluşma görülmektedir. Serbest çağrışım, bilinç içindekilerin konuşarak ya da yazarak bilinçdışına çıkarılmasına yardımcı olmasıdır. Psikanalizde kullanılan bir tekniktir. Bu kendiliğinden oluşma aslında kişinin duygularına, isteklerine yani bilinçaltında bulunan sembollerle bağlantılı olarak gelişir. Sürrealistlerin bu teknikleri kullanmalarındaki amaç, saf gerçeğe ulaşmak olmuştur. "Otomatizm ile yapılan çalışmalarda nesne kullanımına veya imge oluşturma çabalarına bakmaksızın yarı-bilinçli kendiliğinden gelişen çizimler görülür". Duygular kontrolsüz biçimde ve bazen de tesadüfi olarak oluşur. Kullanılan malzemeler tam olarak belli değildir. Sürrealistler buna "Objektif Şans" demiştir (Tarakçı, Mert, Yavuz & Akırmak 2019).

Otomatizm ile çalışma yapan bazı sanatçılar; Andre Masson, Salvador Dali, Joan Miro, Man Ray, Jean Arp, Yves Tanguy, Max Ernst.

Şekil 7. Joan Miro, 1963, Kuşlar İçin Hazırlıklar, 48,1x58,5 cm

Şekil 8. Andre Masson, 1924. Kâğıt üzerine mürekkep, 23,5x20,6 cm. MOMA.

Sürrealist sanatçı ve çalışmalarından bazı örnekler;

Giorgio de Chirico: Yunanistan'ın Volos kentinde doğan De Chirico, 1900 yıllarından sonra Atina Politeknik' te çizim ve resim eğitimi aldı. 1909 yıllarında İtalya' da basit tarzda resimler yapmaya başladı. Paris' te özellikle de kemerlerin ve meydanların mimarisinden derinden etkilenip "metafizik yönü" denilen dönemi başlamıştır. 1909-1919 yılları arasında metafizik denilen dönemde resimler üretti. Chiriko "metafizik" denilen dönemin öncüsü olarak kabul edilir (Moma, 2022).

Şekil 9. Giorgio de Chirico, Kâhin , 1914–15, tuval üzerine yağlıboya, 89.6 × 70,1 cm, Modern Sanat Müzesi

Marc Chagall: Musevi bir ailenin çocuğu olan Chagall Paris'te sanat eğitimini geliştirmiştir. Çocukluğundaki anıları ve hayallere olan tutkusu onu sürrealist sanatçılara yakınlaştırmıştır. Chagall resimlerinde sürekli mutluluk ve lirizmi konu edinmiştir (Moma, 2022).

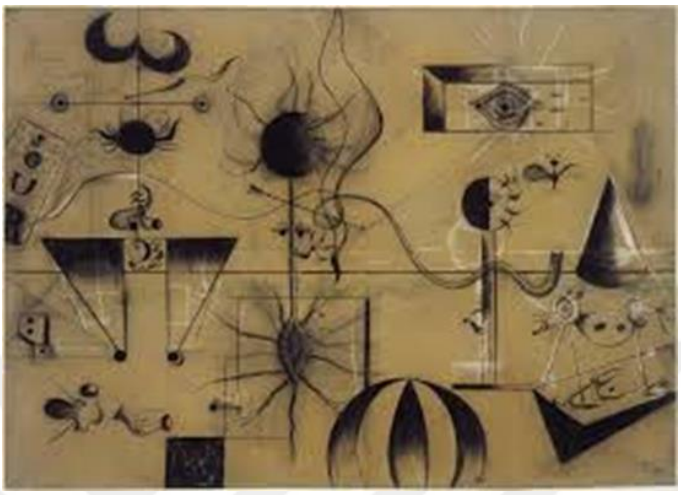
Şekil 10. Marc Chagall, Doğum Günü, 1915, Tuval Üzerine Yağlıboya, 81x100 cm

Paul Klee:1879' da Münchenbuchses' de doğan Klee müzisyen bir ailenin çocuğudur. "Weimar ve Dessou' daki Bauhaus' da öğretmenlik yaptı". Üniversitede profesörlük yaparken "Modern sanat üzerine" isimli konferans verdi. Paris' te ve başka yerlerde sergiler düzenledi. Berne' de retrospektif bir sergi açtı (Lynton, 2015).

Şekil 11. Paul Klee, Balığın Çevresinde, 1926, Tuval Üzerine Yağlıboya

Joan Miro:1893'te Barselona' da doğan Miro 1919 yıllarında Paris'te Picasso ile tanıştı ve orada sergiler açtı. Sürrealist sanatçılarla bir araya geldi. Max Ernst ile birlikte çalışmalar yaptılar. Resim çalışmalarının yanı sıra Artigas ile de seramik çalışmaları yapmıştır (Lynton, 2015).

Şekil 12. Joan Miro, The Family, 1924, Floklu kâğıt üzerine karakalem, tebeşir ve konte pastel boya, 29 1/4 × 40 ½, MOMA.

Salvador Dali: 1904' te Katalonya' da doğan Dali, Madrid Akademisi'nde eğitim almıştır. Dali izlenimciliğin dışında sürekli farklı sanat arayışında olmuştur. Paris' te Miro ve Picasso ile tanışmıştır. Yine orada Sürrealist sanat grubunun bir üyesi olarak çalışmalar üretmiştir (Lynton, 2015).

Şekil 13. *Salvador Dali, Belleğin Kalıcılığı, 1931, Tuval üzerine yağlıboya, 9 1/2 x 13. MOMA*

Rene Magritte:1898’ de Belçika’ da doğan Magritte, Brüksel Akademisi’nde eğitim gördü. 1925’ de Paris’ te Sürrealist sanatçılardan biri olan Breton ile birlikte çalışmalar yapmıştır (Lynton, 2015). Magritte Sürrealist sanatının en önemli sanatçılarından biridir. Resimlerini yaparken onların gerçek doğasını bir kenara bırakıp birer simge halinde oluşturmaya çalışmıştır (Antmen, 2014).

Şekil 14. Rene Magritte, İnsanın Oğlu, 1964, Tual üzerine yağlıboya, MOMA

Max Ernst: 1891 Almanya doğumlu Max Ernst, I. Dünya Savaşı'nda dört yıl görev yaptıktan sonra, yaşadığı bir travmadan sonra 1918'de Köln'e döndü. Dadaist arkadaşları Jean Arp ve Johannes Baargeld ile birlikte ilk kolajlarını yaptı. Bu döneme ait eserlerinden biri olan, Here Everything is Still Floating'in (Şekil 15) çalışmasının arka planda görülen askeri bir uçaktan salınan kimyasal bomba görüntüsü gibi mekanik olarak çoğaltılmış parçaları, bir moloz yığını ile aslında iç dünyasını yansıtmak için kullandığı yorumu yapılabilir. Ayrıca frotaj ve farklı otomat sanat tekniklerini oluşturdu. (Moma, 2021).

Şekil 15. Max Ernst, Burada Her Şey Hala Yüzüyor, 1920, 16,5x21 cm, MOMA

2.4.3.Max Ernst ve Sanatı

Frotaj tekniğini anlamak için Max Ernst' in yaşamına göz atmak yararlı olacaktır. Nitekim bu teknik sanatta kullanılan bazı teknikler gibi insanın ruh haliyle bağlantılı olarak gelişmiş olduğu söylenebilir.

Ernst, Birinci Dünya Savaşı'nda bir askerdi ve Rus Devrimi'ni desteklemiş, faşizmin yükselişine karşı çıkmış ve Stalin'in Moskova Mahkemelerini protesto etmiştir. Bir Alman vatandaşı olarak Fransa'da gözaltında tutulmuştur. Tüm bu deneyimler, sanatçının uygarlığın Stalinizm ve faşizmden neredeyse ölümcül bir darbe aldığına dair hissini yansıtan tablolara çevrilmiştir (Wsws. org, 2021).

Max Ernst kendi biyografisinde aktarıldığına göre, Ernst birinci Dünya Savaşı'nda savaşmış ve sanatı yüzünden Naziler tarafından mahkûm edilmiştir. Bir esir kampında bir süre tutulduktan sonra koleksiyoncusu Peggy Gueggenheim'in (Amerikalı sanat koleksiyoncusu) yardımıyla ABD' ye kaçmıştır. Ernst sanatını ortaya koyarken eski hakikat arama anlayışı ile değil, gerçek ötesi, bilinmez farklı yolları denemiştir. Ernst, sürekli farklı deneysel teknikler ortaya çıkartmış, 1919' dan sonra Ernst "resmin ötesi" dediği şeyi keşfetmeye başlamıştır. Bu yeni alanda ilk olarak diğer Dada sanatçılarının da uyguladığı kolaj tekniği olmuştur. Yaptığı çalışmaları ile zaman, mekân ve geleneklerden ayrılmış olan Ernst kolajla yetinmemiş 1929' da tahta baskılardan oluşan bir koleksiyon oluşturmuştur. 1925' te Ernst dokulu bir yüzeye kâğıt parçası koyarak onu bir kömür parçası ile ovarak frotaj tekniğini kullanmaya başlamıştır. Ayrıca bir nesnenin bir kâğıt parçasının ve sonra ince bir pigment tabakası ile kaplandığı ardından pigmentin kazıyarak nesnenin dokusunun izi çıkması ile oluşan grataj adını verdiği tekniği kullanmaya

başlamıştır. Ernst tarafından kullanılan son bir otomatik teknik de boyalı bir yüzey üzerine konulan bir kâğıt parçası vb. bir şey koyarak daha sonra çıkarılması ile oluşan dekalkomani tekniği olmuştur (Artsy.net, 2021). Ernst'in yaptığı çalışmalarında ilginç sahneler yaratmasına neden olan şey, savaş ve çocukluğuna dair hatıraları olmuştur (Max Ernst, 2021). Ernst' in çalışmaları aslında 2. Dünya Savaşı'nın ürkütücü bir yansıması olduğu söylenebilir (Artsy.net, 2021).

2.4.4. Max Ernst ve Frotaj

Sürrealizm akımına dahil olan Max Ernst bir yandan gerçeklikten yola çıkarak kafasında oluşturduğu hayali kompozisyonları oluştururken, diğer yandan da otomatizmi kullanarak deneysel tekniklerle resimler oluşturmuştur (Antmen, 2014). "Ernst, bilinçsizin zorunluluklarından sorumlu tuttuğu Sürrealizmi otomatizme zekice uyguladı" (Hopkins, 2006).

Yapılan araştırmalar sonucunda birçok kaynak Max Ernst' in 1925' te frotaj yani sürtme tekniğini keşfettiğini yazarken Philipp (2018) yazdığı makalede ise Ernst' in bu tekniği keşfetmediği, bu tekniği popüler hale getirdiği aktarılmıştır.

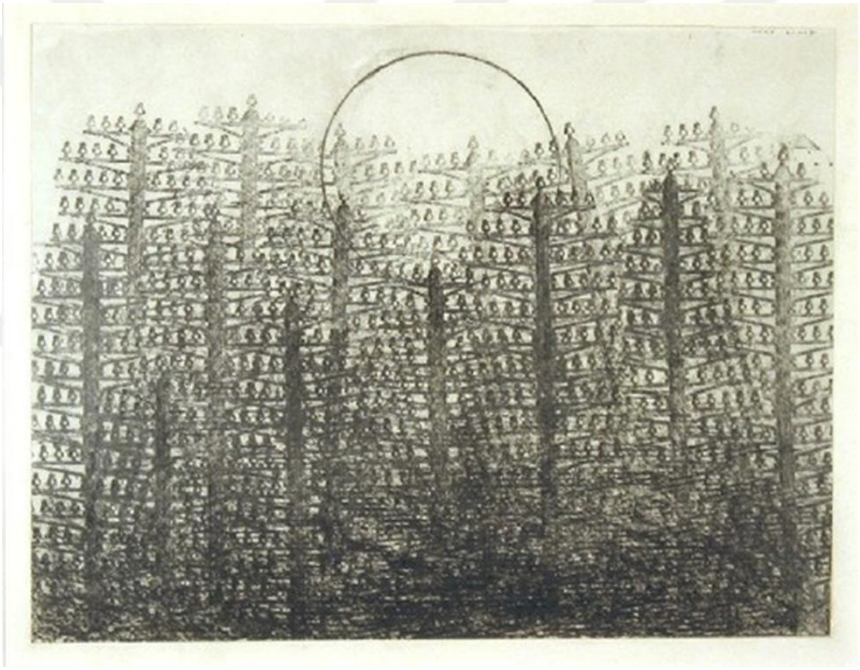
Frotaj tekniğinde sanatçının hayal gücünü kullandığı yarı otomat ve kendiliğinden oluşma söz konusudur. Bu teknikte kullanılan malzemelerde bir sınırlılık yoktur. Sanatçı etrafında bulduğu farklı malzemeleri kullanmaktadır. Uygulama süreci boyunca sanatçı sürekli bir düşünsel yaklaşım içinde olur (Sembol, 2012). Frotaj tekniği ile yapılan çalışmanın sonucu kişinin bakış açısına göre değişmektedir. Ortaya çıkan imgeler kişiden bağımsız değildir. Ernst' e göre "sanatçının yaratıcılığını keşfedebilmesi için kendi iç dünyasına yönelmesi gerekir". Bu keşfetme ise var olanın kişide yaptığı çağrışımlardır. Dolayısıyla Ernst'in bilinçaltı ile bağdaştırılan, insanın iç dünyasını bir parça yansıtan sanat tekniklerine yönelmesinde Ernst' in yaşadıklarının etkisi olduğu, Ernst' in yaşamında savaşlar, acılar ve yıkımlara maruz kalması sanatına yansıdığı söylenebilir.

Frotaj tekniği bir nesne ile başlamaktadır. Sanatçı nesnenin dokusunu kâğıda vb. başka bir şeye aktarırken bir tür soyutlama yapar. Burada farklı birçok nesnenin dokusunu tek bir kâğıt üzerinde birleştirerek bir kompozisyon oluşturmaya çalışmaktadır. Bu teknikle yapılan asıl eylem, gördüğünü kendi algılama biçimin ile görselleştirmektir (Schmitt, 2018). Frotaj tekniği ile dokulu olan bir nesnenin üzerine bir kâğıt yerleştirip kurşun kalemle sürterek nesneni dokusunun kâğıda aktarılması sağlanır. Nesnenin dokularını bir

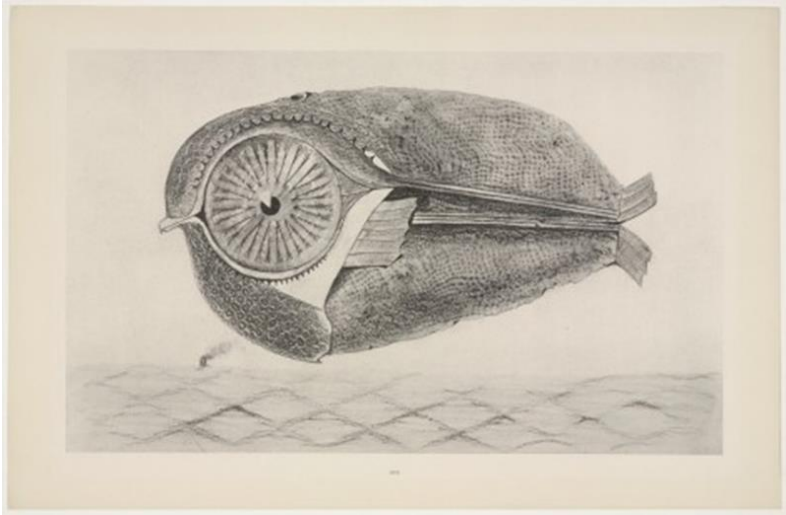
tuval veya bir kâğıt parçasına transfer ederek iki boyutlu bir soyutlama yaratır. Çoğu zaman, birden fazla parça tek bir sayfada birleştirilir. Böylece dokular bir bütün halinde başka görüntüler çağrıştırırlar (Philipp, 2018).

"Ernst odasının ahşap zeminine baktığında, üzerine kurşun kalemle sürdüğü bir kâğıdın üzerine eğildi ve bu basit deneyimden ortaya çıkabilecek sonsuz olasılıkları algılayarak kabartmanın bir kopyasını aldı" (Hisour.com, 2021). Ernst frotaj ile 1920'lerde "Histoire Naturelle" adlı eserinde tekrarlayan bir orman görüntüsü olan bir dizi eser üretti. Bu tekniği kullanarak, resim alanında, sürrealist şairlerin otomatik yazımıyla zaten edebi formda mevcut olan sürrealist psişik otomasyon ilkesini gerçekleştirmiştir.

Max Ernst'in frotaj tekniğini kullanarak yaptığı çalışmalardan bazıları;

Şekil 16. Max Ernst, Orman ve Güneş, 1931. Kâğıt Üzerine Frotaj, 20,0x27,8

Şekil 17. Max Ernst, Natural History serisinden, 1926. Kâğıt Üzerine Frotaj, 25,7x42,3.

Şekil 18. Max Ernst, Tüm Şehir, 1934, Tate.

Şekil 19. Max Ernst, Yaprağın Alışkanlığı, 1926. Kâğıt Üzerine Frotaj, 49,8x32,3 cm, Moma

2.5.METAFOR

Yapılan literatür taramasında metafor kelimesi ile ilgili farklı tanımlar bulunmaktadır. Metaforun tanımına baktığımızda Lakoff ve Johnson (2010)'a göre, metafor Grekçe "metaphora" kelimesinden gelir ve "meta" öte "phrein" taşımak kelimelerinden oluşan "bir yerden başka bir yere götürmek" anlamındadır. Metaforun TDK (2021) anlamına baktığımızda "Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan sözlere veya kavramlara mecaz yahut metafor denir.

Yine başka bir internet sitesinde metafor, bir nesneyi ya da bir eylemi tam anlamıyla tanımlayamayan, fakat bir fikri açıklamaya veya karşılaştırma yapmaya yardımcı olan bir konuşma şekli olduğu belirtilmiştir. Metafor bir şeyin daha önce bilindiği anlamının dışında yeni farklı bir anlam yüklemedir. Bu iki şey bir karşılaştırma ya da sembol ilişkisi bakımından benzer olabilir. Metafor bazen de iki şeyin birbirine olan benzerliklerini göstermek için kullanılan bir sözcüktür, başka bir şeyin sembolü olarak kullanılan bir nesne ya da fikirdir (Gramarly blog, 2021).

Lakoff ve Johnson (2010) "Metafor, bir forma en az iki içeriğin sığdırılmasıdır". Metaforlar zihnimizde önceden var olan benzerliklerin aksine yaratıcı bir şekilde yeni ilişkiler oluştururlar. Metafor oluşturma, bir keşfetme sürecidir. "Ortegay Gasset metaforun muhtemelen insanoğlunun en verimli imkânlarından biridir" demiştir. Metafor, gündelik

hayatta özel bir çaba harcanmadan herkes tarafından kullanılır. "Düşüncenin ve akıl yürütmenin ayrılmaz bir unsurudur metafor".

> "Metaforlar, dünya diye adlandırdığımız şeyi, onu açığa çıkararak ve gizleyerek bize sunar. Hayatı ve dili bize anlamlı kılan metaforlardır. Metaforlar kendi ışıltılarıyla bazen gözümüzü alıp aktardıkları veya taşıdıkları anlamı saklarken, bazen de yine aynı ışıltılarıyla anlattıklarını çok daha görünür kılar. Dünyanın bu açığa çıkarıcı ve gizleyici takdimi olan metaforlar, dilin asli varlığıdır. Çünkü dil sadece bir "göstergeler imparatorluğu" değil, aynı zamanda da bir metaforlar imparatorluğu' dur (Lakoff & Johnson, 2010, s:24)".

Metafor sadece bir dil ve kelime sorunu değil, düşünme sürecimizin çoğu metaforiktir. Metaforlar sayesinde soyut kavramları daha kolay ve daha kısa bir şekilde dile getirebiliyoruz (Lakoff & Johnson, 2010). Kişilerin ortaya koyduğu metaforlar, onların yaşadıkları çevreden, coğrafyadan, kültürden bağımsız değildir. Metaforlar kişinin düşüncelerini daha rahat bir şekilde ifade etmesinde yardımcı olur. Kişinin hayal kurmasını ve yaratıcı düşünmesini sağlayıp düşüncelerine sınır koymaz. Morgan'ın (1998: 14) da vurguladığı üzere: "Metafor kullanımı, genel olarak dünyayı kavrayışımıza sinen bir düşünce biçimi ve bir görme biçimi anlamına gelir." diye aktarmıştır.

Shuell (1990)'in belirttiği gibi bir resim bin kelimeye bedelse, bir metafor da bin resme bedeldir. Bu cümle resimlerin ve metaforların arasındaki ilişkiyi tam olarak ortaya koymaktadır. Zihnimizde oluşturduğumuz kavramlar ve bu kavramlarla ilişkili olan resimler birer metafordur (İnam, 2008). Bu anlamda metaforlar için zihnimizin görselleştirilmiş hali denilebilir.

Bu tanımlardan yola çıkarak metafor için belli bir olgunun zihnimizde ona karşılık oluşan imgeler olduğunu söyleyebiliriz. Zihinde var olan bu olgular, kavramlar, resimler vb. araçlar aracılığıyla dışa aktarılır.

2.5.1. Eğitimde Metaforun Yeri ve Önemi

Metaforlar günümüzde eğitim alanında da ilgi çekici olmaya başlamıştır. Çünkü "Bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak görülmektedir" (Arslan & Bayrakçı, 2006, s.139). Eğitim alanında kullanılan soyut kavramlar metaforlar aracılığıyla daha somut hale getirilerek öğrencilerin anlamasında kolaylık sağlayabilir.

Saban (2008)' a göre öğrencilerin eğitim esnasında bazı konularla ilgili zihninde var olan imgelerin gün yüzüne çıkarmada ve bu imgeleri anlayıp değiştirme konusunda "güçlü bir pedagojik araç olarak" kullanılabilir diye aktarmıştır.

Metaforlar yaratıcı düşünme konusunda etkili olduğu için bireyin zihinsel eylemlerini geliştirmesine yardımcı olur. Çağdaş eğitim yaklaşımları olan problem çözme gibi üst düzey zihinsel becerileri kazanmasına neden olur. Ayrıca metaforlar sayesinde birey farklı bakış açısına sahip olur (Kantekin, 2018).

Epistemolojik Metaforlar: İnsanoğlu sürekli kavram geliştirmeye çalışmaktadır. Bunu da somutlaştırma yaparak, semboller kullanarak yapmaktadır. Kelimeler, isimler, kavramlar, fikirler, gözlemler vb. hepsi de harekete geçirilmiş şeylerin kavramları olarak dışsal şeyleri ifade eder. Onların işlevi sadece gerçeği temsil etmek değildir ayrıca algılamayı kolaylaştırmak için kullanılan birer araçtır. Metafor denilince ilk olarak süsleme, betimleme olarak kabul edilir fakat aslında temelinde yaratıcı bir biçimlendirme vardır. Metaforların dil gelişimi üzerinde önemli etkisi vardır. Örneğin bir boksöre "ringdeki kaplan" tanımı yapılırken kullanılan "kaplan" terimi şiddetli bir hayvanın avına yönelik güçle, kuvvetle hareket etmesi ve ona saldırması izlenimi vermesidir. Kullanılan kaplan metaforu burada boksörün bu özelliklere sahip olduğunu öne sürer. Fakat diğer yandan kaplanın dış görünüşündeki rengi, şekli, deseni gibi özellikleri göz ardı edilir. Bu nedenle metafor bir şeyin soyut kısmıyla gerçeği yansıtır. Etkili bir metafor, yaratıcı bir ifade biçimi ve hayal gücünü özgürleştirme aracıdır (Gareth, 1980).

Lakoff ve Johnson (2010) metafor çeşitlerini; Yapı Metaforları, Yönelim Metaforları, Ontolojik Metaforlar olarak üç başlıkta ele almış:

Yapı Metaforları: Bir kavramın başka bir kavrama yapı kazandırmasıdır. "tartışma savaştır" bir yapı metaforudur. Buradaki eşleştirmenin amacı bir kavramı daha iyi anlamamıza yardımcı olmasıdır. Bu metafor yaşadığımız kültürden kaynaklı olarak gelişmiştir. Tartışmanın olumlu bir anlam çağrıştırdığı bir kültürde yaşamış olsaydık "tartışma savaştır" diye bir metafor geliştirmek gibi bir durum söz konusu olmazdı(Lakoff & Johnson, 2010).

Yönelim (Yön) Metaforları: Bu metaforların çoğu yönü itibariyledir. Bunlar: uzay ve mekân ile ilişkili olan; yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka, öte-beri, merkez-çevre. Bu yönelimler sahip olduğumuz türde bedenlere ve bu bedenlerin fiziksel çevrede fonksiyon halinde olmasından kaynaklanır. "Yönelim metaforları bir kavrama uzay ve mekân yönelimi verir, sözün gelişi, mutlu olan yukarıdadır. Mutlu kavramının yukarı yönelimli olması", üzülen aşağıda, mutlu olan yukarıda, hasta olan aşağıda, çok olan yukarıda, az olan aşağıda vb. (Lakoff & Johnson, 2010).

Ontolojik (Şey-Entite-Töz) Metaforlar: “Bir ontolojik metafor somut bir şeyin soyut bir şeye yansıtıldığı bir tür metafor (veya figüratif karşılaştırma). Ontolojik metafor (“olayları, etkinlikleri, duyguları, fikirleri, vb. varlıklar ve maddeler olarak görmenin yollarını" sağlayan bir figür)” (Kyaaml, 2021). George Lakoff ve Mark Johnson (2010)çalışmalarında: “enflasyon bir şeydir. Enflasyon hayat standardımızı düşürüyor. Enflasyon beni hasta ediyor. Bu durumda enflasyonu bir şey olarak görmek bize ona atıfta bulunma, onu rakamlarla ifade etme, onu anlamamıza imkân sağlar”. Kişileştirme ve metonomi de bir ontolojik metafordur. Çünkü kişileştirme de insan olmayan bir şeye insan vasıfları yüklüyoruz.

3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Frotaj Tekniği, metaforlar ve doku ile ilgili ulaşılan araştırmalardan bazıları kısa bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Ulaşılan çalışmalar Frotaj Tekniği, Metaforlar ve Doku olarak üç ayrı başlık olarak gruplanmıştır.

3.1. Frotaj tekniği ile ilgili araştırmalar

Yapılan Literatür taraması sonucunda, Türkiye'de daha önce özellikle frotaj tekniği başlıklı çalışmalara çok fazla rastlanmamıştır.

Zur Loye (2010) Oregon Üniversitesi'nde "History of a Natural History: Max Ernst's Hıstoıre Naturelle, Frottage, and Surrealist Automatism (Bir Doğa Tarihin Tarihi: Max Ernst' in Histoire Naturelle, Frotaj ve Sürrealist Otomatizm) adlı tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Tez çalışması genel olarak Max Ernst'in sanat tekniklerini ve özellikle Histoire Naturelle adını verdiği resim serisindeki çalışmaları ele almaktadır.

Tez çalışmasının üçüncü ve dördüncü bölümünde Max Ernst' in frotaj tekniğini ilk olarak kullandığı çalışmalar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Histoire Naturelle serisindeki frotaj tekniği ile yapılan çalışmalarda Ernst'in frotaj kullanarak yapılan çalışmaların ilk olgun örnekleri olarak tanıtılmış. Frotaj tekniğinin 1925'te "keşfedildiğini" ileri sürmüştür.

Zur Loye, Max Ernst' in kendi otobiyografisinden alınan bir kesitle frotaj tekniğini keşfettiği günü detaylı olarak aktarmıştır. Ardından Ernst' in Paul Klee ile tanışması, Dadaizm ve Sürrealizm sürecinde oluşturduğu sanat tekniklerinden bahsetmiştir. Frotaj tekniğinin yarı otomat tarzda doğaçlama bir şekilde oluşmasını da ayrıca bilinçaltı ile bağdaştırmıştır. Sonuç bölümünde, Ernst'in frotaj tekniğini keşfettikten sonra bunu birçok farklı tarz ile birleştirerek kendine özgü çalışmalar ortaya koymaya devam etmesi ve "Histoire Naturelle" adlı serisini oluşturma sürecinden bahsetmiştir.

Aydın (2018)'ın Max Ernst ve baskıresim konulu çalışmasında frotaj tekniğine de değindiği görülmüştür. Aydın (2018)' ın "Max Ernst Sanatında Kolajresim-Baskıresim Etkileşimi" adlı makalesinde Ernst' in resimlerinde farklı disiplinleri birleştirmesi ve bunları yaparken kullandığı yöntem teknikleri birbirine kıyaslayarak incelemeye

çalışmıştır. Çalışma; giriş, Max Ernst' in baskıresim çalışmalarında hangi faktörlerin rol oynadığı ve sonuç bölümlerinden oluşmuştur.

Öncelikle sanatçının uyguladığı bir teknik olan kolaj resmin ve buna paralel olarak frotaj tekniğinin de Ernst' in sanatında önemli bir yer edindiğini dile getirmiştir. Aydın, Max Ernst'in geliştirdiği frotaj tekniği hakkında "indirekt aktarma-çoğaltma baskıresim yöntemi" olduğunu ve kullandığı bu tekniğin de yaptığı diğer çalışma teknikleriyle aynı zamanda bir tutarlılık arz ettiğini ifade etmiştir. Sanatçı frotaj tekniğini rastgele olarak hazır nesnelerin yüzeylerinden yaralanarak oluşturmuştur. Bu tekniğin Ernst' in bilinçaltındaki imgelerin dışa aktarımı olarak tezahür ettiği dile getirilmiştir. Max Ernst' in Sürrealist tutumu frotaj tekniğini kullanarak çalışmalar ortaya çıkarmasında etkili olmuştur.

Harn, Ling, Bertilsson ve Potter (2018) Güney İskandinav kaya sanatı çalışmalarda yüzeylerin 2,5D ve 3D kaydı konulu araştırma konularında frotaj tekniğini de ele almışlardır. Araştırmanın amacı kaya sanatını anlama ve geçmiş toplumlar ile ilgili ne tür bilgiler içerdiğini belirlemek ve kaya sanatını belgelemektir.

Frotaj (sürtme) tekniğinin kaya sanatını belgelemek adına önemli olduğu dile getirilmiştir. Bu süreç şu şekildedir; öncelikle kayalar üzerindeki çizgiler iyice incelenir. Bu çizgiler tespit edildikten sonra büyük kağıtlar yerleştirilir. Karbon kâğıdı yumuşak bir süngerin etrafına sarılır ve kâğıdın üzerine sürülür. Karbon kâğıdı sert yüzeylerde yükseltilmiş kısımlarda ve kenarlarında daha çok renk bırakabilir. Tam tersi olan kazınmış çizgiler olan girintilerde, kâğıda az boya geçmiş olur. Frotaj tekniği dört aşamadan oluşur. Bunlar; çizgileri hissetmek, kağıtları üzerine yerleştirmek, üzerlerine karbon sürmek ve karbonu sabitlemektir.

Frotaj tekniği kaya sanatında standart olarak kullanılan bir teknik olmuştur. Philipp Schmitt "Artırılmış Hayal Gücü: Otomatizm Olarak Makine Öğrenimi Sanatı" adlı dergi yazısında bu sanat çalışmalarının Max Ernst' in Sürrealist dönemde yaptığı resim ve çizimlerine benzediğini dile getirerek frotaj tekniğine değinmiştir. Makine Öğrenimi Sanatı Sürrealist çalışma tekniğinde olduğu gibi bir otomatizm vardır. En popüler Otomatizm tekniği ise Max Ernst' in kullandığı Frotaj tekniğidir. Schmitt burada özellikle Max Ernst' in Frotaj tekniğini icat etmediği bu tekniği daha popüler hale getirdiğini aktarmıştır.

Doku oluşturma açısında Frotaj tekniği ve Makine sanatının birbirine benzer olduğu ifade edilmiştir. Aralarındaki fark ise Frotaj tekniğinin sanatsal amaçlı kullanıldığı fakat makine sanatının böyle olmadığıdır.

3.2. Metaforlar ile ilgili araştırmalar

Saban (2008) "Okula ilişkin Metaforlar" adlı çalışmasında ilköğretimde görev alan öğretmen ve öğrencilerin okul kavramına ile ilgili sahip oldukları metaforları belirlenmeyi amaçlamaktadır. Belirlenen metaforlar beş aşamalı metafor belirleme yöntemi ile analiz edilmiştir. Ortaya çıkan sonuçlarda ilk olarak, okul kavramın bir bütün halinde açıklanması çok sayıda metaforun kullanılmasıyla gerçekleşebileceği; ikinci olarak "öğretmen adaylarının okulu bir kültürlenme ve şekillendirme aracı olarak" görmesi olmuştur.

Saban (2008) "İlköğretim I. Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Bilgi Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler" başlıklı çalışmasında ilköğretimde yer alan öğretmen ve öğrencilerin "bilgi" kavramına yönelik sahip oldukları metaforları belirlemeyi amaçlamıştır. Bunun için toplam 105 sınıf öğretmeni ile birlikte çalışmıştır. Verileri belirlemek için metaforlar bir araştırma aracı olarak kullanılmıştır. Ortaya çıkan metaforlar beş aşamalı olarak analiz edilmiştir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlardan birincisi bilginin bir başvuru kaynağı ve değerli bir varlık, ikincisi dinamik gelişen bir olgu, üçüncüsü haz mutluluk veren bir olgu, dördüncüsü besin olarak bilgi, beşinci sonuç ise güç ve kontrol aracı olarak bilgi olarak belirlenmiştir.

Saban'ın (2009) "Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler" adlı makalede öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip olduğu metaforları, bu metaforların hangi kavramsal kategori altında toplandığını ve bu kavramsal kategorilerin öğretmen adaylarının cinsiyeti ve sınıf düzeyi bakımından farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Araştırma eğitim fakültesinde farklı programlarda öğrenim gören toplam 2847 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, açık uçlu soruların bulunduğu boş bir kâğıda verilmek istenen cevaplar "ağaç……. gibidir, çünkü …….. şeklinde" cümlenin tamamlanması istenmiş ve metaforları bir araştırma aracı olarak kullanmıştır. Bu metaforlar beş aşamalı olarak incelenmiştir. Bunlar; kodlama ve ayıklama aşaması, örnek metafor imgesi derleme aşaması, kategori geliştirme aşaması, geçerlik ve güvenirliği sağlama aşaması, nicel veri analizi için verileri SPSS paket programına aktarma aşamasıdır. Araştırmada metaforların öğretmen adaylarında var olan

düşünceleri ortaya çıkarmada bir araştırma aracı olarak kullanılabileceği sonucuna varılmıştır.

Bektaş, Okur ve Karadağ (2014) tarafından yapılan bir çalışmada "İlkokul ve Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Metaforik Algı Olarak Kitap" konusu araştırılmıştır. Çalışmanın amacı ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin kitap kavramına yönelik olarak ne gibi metaforlar kullanacaklarını ortaya koymak olmuştur. Elde edilen metaforlar içerik inceleme analizi ile incelenmiştir. Çalışma 2012-2013 yılları arasında öğretime devam eden 3 ilkokul 3 tane de ortaokulda okuyan 575 öğrenciye yapılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırma ve okuma sevgisini geliştirmek anlamında metaforlardan yaralanarak kitap kavramına yönelik algılarına ulaşılmaya çalışmıştır. Kitap kavramına yönelik ortaya çıkan metaforlara baktığımızda farklı seviyedeki sınıflardaki öğrencilerin birbirine benzer kavramlar geliştirdikleri belirlenmiştir. Bu kullanılan metaforlar ise yaş seviyesine göre değişmektedir. Kategori olarak 4. Sınıf öğrencileri 8. Sınıf öğrencilerine göre daha çok metafor kullanmıştır. Bu da yaş seviyesinin küçüldükçe hayal gücünün daha çok geniş olduğundan kaynaklı olmuştur.

Yalçın Wells (2015) "Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının Öğretmen ve Sanatçı Algısına İlişkin Metafor Analizi" yaptığı çalışmada Güzel Sanatlar bölümünde okuyan öğrencilerin "öğretmen ve sanatçı" olma ile ilgili algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Güzel Sanatlar bölümünde okuyan toplam 205 öğretmen adayı katılmıştır. Veriler metafor analiz tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Verilerin analizi için Saban (2009) tarafından geliştirilen beş aşamalı metafor belirleme tekniğini kullanmıştır. Araştırma sonucunda; "bilgi kaynağı, yol gösteren, şekillendirici olarak, sevgi ifadesi olarak, hayatın yansıması olarak, lider olarak, tedavi edici olarak, sabır örneği olarak öğretmen gibi metaforlar" ortaya çıkmıştır.

Fidan ve Fidan (2016)' da yaptıkları "Ortaokul Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi Kavramına İlişkin Metaforik Algıları" konulu çalışmalarında "6. Sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar dersi kavramına yönelik metaforları" belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma için 265 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirmiş ve araştırma için tarama modeli kullanmışlar. Metaforları belirlemek için Saban (2009) kullandığı beş aşamalı metafor belirleme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda 85 farklı metafor geliştiği belirlenmiştir.

Domovića, Vlastab ve Bouilleta (2016) yaptıkları çalışmanın amacı, aday öğretmenlerin, gelişim bozukluğu olan öğrencilere ve normal öğrencilere karşı öğretmenlerin mesleklerine olan inançlarının özelliklerini incelemektedir. Varsayım olarak öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin bir çoğunun mesleki çalışmalarının farklı yönleri üzerindeki inancına bağlılığıdır. Öğretmenin eğitim verme biçimleri ve mesleki açıdan gelişim biçimleri birbirini etkilemektedir. Araştırmaya sınıf öğretmenliği bölümünden 314 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada, inançlar metafor belirleme tekniği kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Normal öğrencilerde ki öğretmen rolü ve engelli öğrencilerdeki öğretmen rolleri arasındaki farklar incelenmiş ve normal öğrencilere eğitim verilirken öğretmenin kendi rolüne ilişkin inancın kendisine ait olduğu ortaya çıkmıştır. Fakat gelişim bozukluğu olan öğrencilere eğitim verilmesine ilişkin inancın farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bunun sonucunda konu tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.

Taylor ve Dewsbury (2017) çalışmasında metaforların bilimsel bilginin ve bilim iletişiminin ilerlemesindeki etkisini incelemiştir. Eskimiş metaforların bilimsel çalışmalarda kullanılmasının yanlış anlamaya sebep olacağını ve araştırmayı sınırlandıracağını vurgulamaktadır. Nitel araştırma yöntemleri ile oluşturulan çalışmanın sonucunda farklı bilimlerden sorumlu akademisyenlerin işbirliği yapması neticesinde daha güncel metaforlar geliştirebileceğini dile getirmiştir. Ayrıca öğrencilerin metaforları tanımalarının eğitimlerinde onlara fayda sağlayacağını iddia etmiştir.

Çil (2018) matematik ve fen bilimleri bölümünde "Ortaokul Öğrencilerinin Temel Fizik Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi" adlı çalışmayı yüksek lisans tezi olarak çalışmıştır. Araştırmanın amacı öğrencilerin fizik kavramına yönelik olarak ne gibi algılara sahip olduklarını belirlemek ve araştırmak olmuştur. Araştırmada verilerin analizi için nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup araştırma ortaokul öğrencileri ile yürütülmüştür. Verilerin çözümlenmesinde Saban (2009) tarafından kullanılan beş aşamalı veri toplama analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucuna baktığımızda kuvvet kavramı ile ilgili çok sayıda metaforlar gelişmiştir. Araştırma kuvvet, enerji, basınç, ısı, elektrik, ses ve sürtünme kavramlarına yönelik ortaya sonuçlar ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Sonuçlara genel olarak bakıldığında metafor tekniğinin kavramlara ait eksikliklerin giderilmesinde, kavram yanılgılarını tespit etmekte faydalı ve fen dersi için etkili bir yöntem olduğu görülmüştür.

Ülkü (2019) Gazi Üniversitesi Matematik ve Fen Bilimleri Anabilim dalı yüksek lisans tezi olarak "Lise Öğrencilerinin Biyolojik Kavramlar ile İlgili Metaforik Algılarının İncelenmesi" konusunu ele almıştır. Çalışma Anadolu lisesinde öğrenim gören 70 öğrenci ile yapılmıştır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada veriler metafor belirleme ve analiz yöntemi tekniği ile belirlenmiştir. Öğrencilerin biyoloji kavramı ile ilgili kullandıkları metaforlardan yola çıkılarak öğrencilerin görüşlerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak öğrencilerin metaforlardan yararlanarak kendilerinde var olan bilgileri ortaya çıkardığı görülmüştür. Ayrıca metaforların ve kavramların birlikte kullanılmasıyla öğrencilerdeki bilgilerin daha kalıcı olmasında fayda sağladığı görülmüştür. öğrencilerin kavramlarda metafor üretmede zorlandıkları gözlemlenmiştir.

Kuzucu (2019) "Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Demir ve Kömür Kavramına Yönelik Metaforik Algıları" adlı çalışmasında ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin demir ve kömür kavramına ilişkin algılarını belirlenmeye çalışmıştır. Araştırma da ortaokulda okuyan toplam 141 öğrenci üzerinde çalışmıştır. Elde edilen verileri içerik analiz yöntemi ile incelemiştir. Veri toplama formu olarak açık uçlu sorulardan ve öğrencilerin yaptığı görseller kullanılmıştır. Sonuç olarak araştırmaya katılanların çoğunluğu "demiri niteliği bakımından diğer kışı ise demiri geçim kaynağı olarak değerlendirildiğini" bulmuştur.

Dinçer (2020) "Ortaokul Öğrencilerinin "Canlı" Ve "Cansız" Kavramlarına İlişkin Metaforik Algılarının Karşılaştırılması" adlı çalışmasında canlı cansız kavramına yönelik öğrencilerin metaforik algılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Toplam olarak 210 öğrenci ile çalışmıştır. Metafor algılarını ölçmek amacıyla anket tekniğini kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda canlı ve cansız kavramlarına ilişkin olarak elde edilen metaforları belirlenen konuya bağlamada sınıf seviyelerine göre farklılaştığı görülmüştür.

Metafor ile ilgili araştırmalara bakıldığında araştırmaların genel olarak öğrencilerin bir konu ile ilgili kavram yanılgılarını ortaya çıkarmak amacıyla yapıldığı görülmüştür bu araştırmaların ortak yönü verilen açık uçlu sorular yardımıyla öğrencilerin bir konu hakkında düşündüğünü bir kavram ile ilişkilendirmesidir. Ancak öğrencilerin görsel sanatlar dersinde frotaj tekniğini kullanıp yaptıkları görsel resimler üzerinde duygu ve düşüncelerini belirlemede metafor kullanımına yer veren bir araştırmaya daha önce pek fazla rastlanmamıştır. Bu anlamda böyle bir çalışmanın hem sanat tekniği hem de metaforları kullanma amacı açısından ilk uygulama olduğu söylenebilir.

3.3. Doku ile ilgili araştırmalar

Onursoy (1992) Yüksek lisans tez konusu olarak ele aldığı "Litografide Doku "çalışmasının ilk bölümünde litografinin doku ile etkileşiminden ve litografinin tasarımlarda nasıl kullanıldığından bahsetmiştir. 19. yy' da birçok Alman sanatçı litografi baskı ile ilgilenmiştir. Picasso da bu sanatçılardan biridir ve çok fazla litografi yapmıştır.

Litografinin günümüze kadar ki gelişimine baktığımızda litografinin Münih'te başladığı ve Almanya' da geliştiği ve Almanlar'ın ilk litografi sanatçıları olduğu dile getirilmiştir.

Litografi taşının nasıl kullanılacağı, hangi malzemelerin kullanılacağı, tasarımının nasıl yapılması gerektiği ve baskı tekniklerinin yapılışı hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde doku konusu ayrıntılı olarak incelenmiş ve doku ile ilgili yapılan çalışmalar üzerinden doku ele alınmıştır.

Gerek (1998), "Resimde Doku" konulu çalışmasında sanatçılardan seçtiği çalışma örnekleri üzerinden doku ve dokunun tarihi hakkında incelemelerde bulunmuştur. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tasarım elemanlarından olan dokunun ne olduğu, doku çeşitleri, sanatta dokunun kullanımı ile ilgili bilgiler detaylı bir şekilde sunulmuş ve doku örneklerine yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde dokunun sanat alanında nasıl geliştiği; dokunun sadece resimde değil ayrıca mimari ve heykel gibi farklı alanlarda da ön plana çıktığını dile getirmiştir. Araştırmanın son bölümünde ise araştırmacı kendi sanat çalışmaları üzerinden örnekler verip doku kavramını incelemiştir.

Ercan (2009) tarafından yapılan bir yüksek lisans çalışmasında "1950 Sonrası Türk Resim Sanatında Doku" araştırılmıştır. Araştırmanın amacı bir tasarım elemanı olan dokuyu resim çalışmalarında kullanmaları ve bunun incelenmesi olmuştur. Araştırma Türk resim sanatının 1950' den sonrasını konu edinmiş ve çalışmalarında dokuyu kullanan sanatçılarla yapılan görüşmelere yer vermiştir.

Sürdürülen araştırma sonucunda araştırma dâhilinde görüşmeler yapılan sanatçıların hepsinin doku kullanımının resim çalışmaları için önemli bir eleman olduğunu, doku öğesinin 1950' den sonraki dönemlerde daha çok ön plana çıktığını belirtmiştir.

Tokgöz (2009) tarafından Erciyes Üniversitesi Resim Ana Sanat Dalı'nda Yüksek Lisans tez konusu olarak "Batı Resminde Doku Unsurunun Kullanım Alanları ve Türk Resminde Yansımaları" çalışılmıştır. Birinci bölümde doku ve doku türleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise Doku ve mekân ilişkisi" irdelenmiştir. Mekân kavramı sanatçıların bazı çalışmaları örnek gösterilerek incelenmiştir.

Dokunun renk ve ışık-gölge ile olan ilişkisine değinilmiştir. Çalışmanın bir diğer bölümünde resim sanatında doku ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Farklı yy. da sanatçıların resim çalışmaları üzerinden doku öğesi değerlendirilmiştir. 1970 yıllarından sonra Türk resim sanatı içerisine doku konusuna yer verilmeye başlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda dokunun doğada var olan düzeni sağlamada önemli bir etken olduğu belirtilmiştir. Doku öğesi mağara döneminde yapılan duvar resimlerinden günümüze kadar karşımıza çıkmaktadır. Kübistlerin de resimlerinde doku kullanımında önemli farklılıklar yarattığı belirtilmiştir.

Kayserili (2012) sanatta yeterlilik çalışması olarak "Modern Resimde Doku Lirizmi" adlı konuyu incelemiştir. Çalışmanın birinci bölümde modern sanatın gelişimi başlığı altında soyut sanat konusu ele alınmıştır. Soyut resminin müzik ile etkileşiminin Rönesans'a kadar uzandığını ifade etmiştir. Farklı yy' da resim ve müzik ilişkisinden bahsetmiştir. Doku konusunda; doğal, yapay, görsel ve resim tasarımlarında doku alt başlıkları şeklinde incelenmiş ve resim-lirik ilişkisi irdelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde "Batı resminde lirik soyut anlayışıyla çalışan ressamları" ayrıntılı olarak ele almıştır. Üçüncü bölümde ise modern Türk resminin dönemler halinde incelenmiştir. Türk sanatında soyut ve lirik araştırmaları yapan sanatçılara değinmiş ve Türkiye' de bu anlayışla çalışan sanatçılar tanıtılmıştır. Araştırmada son olarak kendi çalışmaları üzerinde doku lirik-soyut incelenmelerinde bulunmuştur.

"20. yy. Batı Resim Sanatında Doku Kullanımı ve Çeşitliliği" konulu çalışmasında Seven (2013) bir resim elemanı olarak doku hakkında kapsamlı literatür taraması ile doku çeşitlerini anlatmaktadır. Boya, guaj, donuklaştırma ve kazıma gibi birçok doku çeşitlerinden ve sonrasında farklı yüzeyler üzerinde yapılan doku tekniklerinden bahsetmiştir. Dokunun oluşmasında ışığın çok önemli bir etken olduğunu ifade etmiş ve bir resim elemanı olarak dokunun Batı sanatındaki gelişiminden söz etmiştir. Rönesans döneminden 20. yy. ve sonrası birçok sanat akımı ele alınmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde “Bursa’ da insan manzaralı” konusu kapsamında yapılan uygulama çalışmaları teknik ve kullanılan malzeme yönünden incelemeler yapılmıştır.

Sonuç olarak sanatın var oluşundan beri süregelen bir gelişim içinde olduğu, her dönemin ve her sanat akımının bunu ilerleterek bir çeşitlilik oluşturduğu dile getirilmiştir.

Yıldız (2014) “Sanatın Temel Öğelerinden Doku ve Doku Ayrıntılarının Soyut Kompozisyon Tasarımına ve Sanat Eğitimine Katkılarının İncelenmesi” konusunu yüksek lisans çalışması olarak ele almıştır. Araştırmaya öncelikle konuyla ilgili yapılan detaylı literatür taraması ile başlanmıştır. Dokun ve doku çeşitleri alt başlıklar halinde oluşturulmuştur. Çağdaş Dünya ve Çağdaş Türk resim sanatında yapılan soyut resimlerde doku konusunu işleyen birçok sanatçının çalışması ele alınmıştır. Dokuyu elde ederken kullandıkları teknik ve malzeme ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Yapılan araştırmaların sonucunda resim sanatı açısından doku kullanımının önemi bir kez daha görülmüştür. Araştırmacı kendi yaptığı çalışmalarında yaptığı soyut kompozisyonlarda sanat tarzı ile ilgili incelemelerde bulunmuştur. Çalışmalarında parça-bütün, evren insan ilişkisine değinmiştir. Soyut-somut kompozisyonlar, tasarımlarda kullanılan teknikler ve doku etkisi araştırılmıştır.

Cömert ve Okur (2018) “Zihin Engelli Öğrenciler ve Genel Eğitimdeki Akran Gruplarının (14 Yaş) Doku Oluşturmaya Yönelik Becerilerinin İncelenmesi” konulu çalışmalarında normal eğitimdeki öğrenciler ve zihinsel engelli öğrencilerin doku ile ilgili yeteneklerinin karşılaştırmalı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmaya 8. sınıfta öğrenim gören 14 yaş grubunu oluşturan öğrenciler katılmıştır. Bu çalışma ile zihinsel engelli öğrencilerin normal akranlarına göre el yeteneklerinin iyi gelişemediği, renkli çalışmalar yapmak için kullanılması gereken kuru boya kalemlerini kullanma konusunda başarısız oldukları görülmüştür. Araştırmada, tasarım ilke ve elemanları kriter alınarak resim çalışmaları değerlendirilmiştir. Değerlendirme ölçeği MEB’ in hazırladığı programdan yararlanarak hazırlanmıştır.

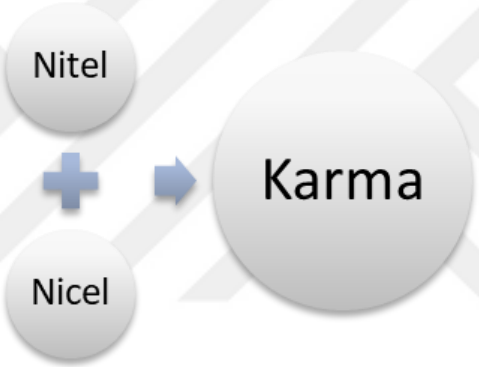
Öğrencilerin yaptığı doku çalışmalarının sonuçlarından bazıları; zihinsel engelli öğrencilerin MEB’ in programı çerçevesinde yapılan uygulamada, öğrencilerden istenen kazanımları yerine getirmede başarılı oldukları görülmüştür. Bundan yola çıkılarak öğrencinin zihinsel gelişimine uygun olarak hazırlanan programın, öğrenciye kazandırılması beklenen davranışı öğretmede başarı sağladığı saptanmıştır.

4.YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, uygulama süreci, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın kavramsal çerçevesi için yazılı ve görsel kaynaklar taranarak ulaşılan dergi, makale, tez, kitap ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Araştırmada tek grup ön test-son test araştırma deseni, nitel ve nicel araştırmanın birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme ve derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak oluşturulmuştur.

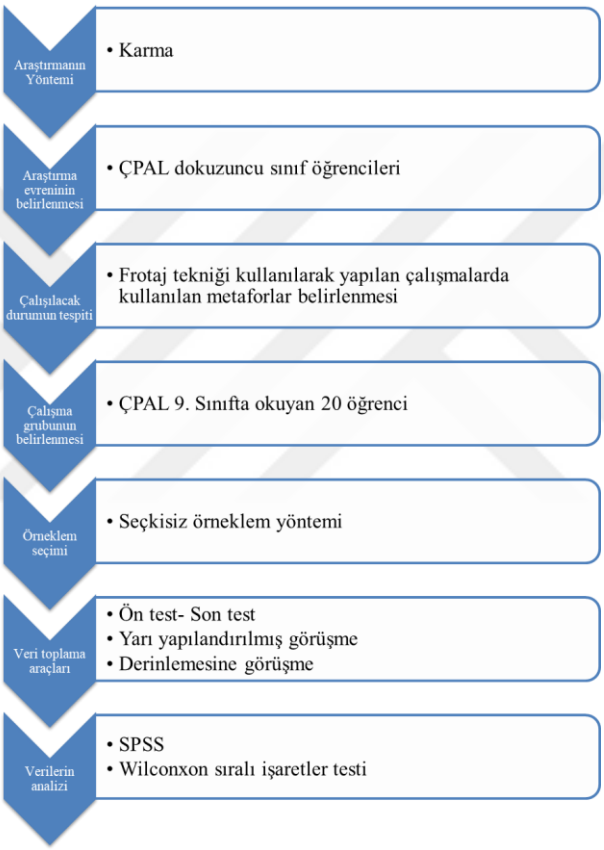

Şekil 20. Araştırmanın Akışı

Nicel araştırma, materyal veya özelliklerin gözlemlerinin tanımlanması için kullanılan sayısal bir yöntem şeklinde tanımlanır" (Best & Kahn, 2017). Nitel araştırma ise birçok farklı disipline bağlı olan kuramsal temellere dayanır. Bu disiplinlerin ortak amacı ise; insanı farklı açılardan inceleyip, insan davranışını anlamaya çalışmaktır. İnsan davranışını anlamlandırırken esnek ve bütüncül davranarak, araştırmaya katılan bireylerin görüş ve deneyimlerinden yaralanmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Nitel araştırmada araştırmacı doğal ortamlarda insanlarla yüz yüze iletişim halinde ve gözlemler yaparak insanların davranışları hakkında bilgi toplamaktadır (Creswell, 2013).

Karma yöntem araştırması nicel ve nitel araştırmanın birlikte kullanıldığı araştırma problemini birçok yönüyle inceler. Karma yöntem, çevremizdeki olgu ve olayların karmaşıklığından dolayı gerekli görülmüş, bu yöntemle ulaşılan sonuçların inandırıcılığının yüksek olduğu varsayılır (Yıldırım & Şimşek, 2018). "Yarı

yapılandırılmış görüşmeler, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir" (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2019 s.159). Derinlemesine görüşme, görüşülen kişinin günlük yaşamda karşılaştığı olay olguları, yaşadığı çevreden bağımsız olmadan tüm yönleriyle açıklanarak incelenmesidir. Araştırmacı bu süreçte aktif olarak katılır ve görüşme yaptığı katılımcıları daha iyi anlamada olanak tanır. Derinlemesine görüşme nitel araştırmanın en etkili tekniklerinden biridir (Johnson, 2002).

Şekil 21. Yöntem Bölümünde İzlenen Sıra

4.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubu tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. "Basit tesadüfî örneklem seçiminde, her birimin örnekleme girme şansının diğer birimlerle eşit olduğu, bir örnekleme çerçevesinin oluşturulduğu ve örnekleme unsurlarının bu listeden tamamen tesadüfi yollarla seçildiği tekniktir" (Gönç-Şavran, 2014:s.148).

Çalışma grubu oluşturulurken kolay ulaşılabilir olması açısından araştırmacının görev yaptığı okulda bulunan öğrenciler ile çalışılmıştır.

Araştırma yapılan okulda 9. sınıfa devam eden üç şube olmak üzere toplam 60 öğrenci bulunmaktadır. Çalışma grubu için seçilen öğrencilerin araştırmanın niteliğine daha uygun olduğunu düşünüldüğü için bu sınıf seçilmiştir. Araştırma grubunu2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Bingöl İli Yedisu İlçesi'nde bulunan Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde 9/B sınıfında eğitimlerine devam eden 10 kız, 10 erkek olmak üzere toplam 20 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma esnasında öğrencilerin tümü çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Öğrencilerin 18 yaşından küçük olmaları sebebiyle veli izinleri alınmıştır. Alınan izin belgeleri ekler bölümünde sunulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Demografik Bulgulara Yönelik Frekans ve Yüzdelik Değerler

Değişkenler	**Gruplar**	**Öğrenci Sayısı**	**Yüzde (%)**
Cinsiyet	• Kız	10	50.0
	• Erkek	10	50.0
Yaş	• 12	1	2.5
	• 13	2	5.0
	• 14	4	35.0
	• 15	5	37.5
	• 16	6	15.0
	• 17	2	5.0
Toplam		20	100

Tablo 1' e bakıldığında araştırmaya 10 kız, 10 erkek öğrenci olmak üzere toplam 20 öğrenci katılım sağlamıştır. Katılımcıların %50' sini erkek, %50' sini ise kız öğrencilerin oluşturduğu, öğrencilerin %40' ı 15, %35'i 14, %15'i 16, %5'i 17 ve diğer kalan %5'i ise 13 yaşındadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kimliklerinin gizli tutulması açısından her öğrenci "Ö1, Ö2, Ö3……" şeklinde kod verilerek adlandırılmıştır.

4.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın bu bölümünde; verileri toplama araçları, verilerin toplanma süreçleri ve verilerin analizi yer almaktadır.

Araştırmacı tarafından, görsel sanatlar dersi kapsamında önceden hazırlanmış olan tutum ölçekleri çalışma grubundaki öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Uygulama çalışması için öğrenciler önceden detaylı olarak bilgilendirilmiştir. Yapılan resim çalışmalarının ardından öğrencilerle detaylı olarak görüşme sağlanmıştır.

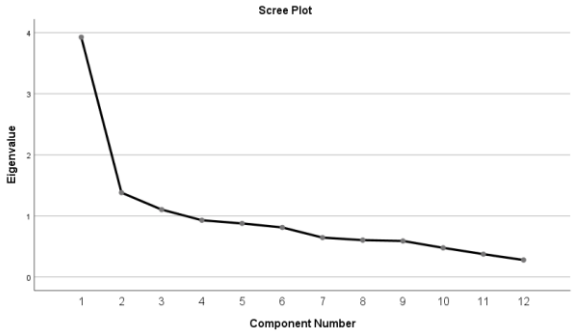
4.3.1. Veri toplama araçları

Araştırmada 3 veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar: öğrencilerin frotaj tekniği ve doku oluşturmalarına yönelik hazırlanan tutum ölçeği, frotaj tekniği ile çalışmanın öğrencilere ne gibi katkı sağladığını belirlemek üzere hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, öğrencilerin yaptıkları resimler ve bu resimlerde kullandıkları metaforları belirlemek amacıyla yapılan derinlemesine görüşme formudur. Veri toplama araçları hazırlanmadan önce konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan yola çıkılarak metaforları belirlemek için açık uçlu sorulardan yararlanılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerden cevaplaması için verilen sorularda boş bırakılan yerlerin doldurulması istenmiş, ayrıca konu ile ilgili resimler çizilip bu yapılan resimlere yönelik öğrencilerle ayrıntılı görüşme yapılmıştır.

4.3.1.1. Ön Test ve Son Test

Ölçek hazırlanırken öğrencinin frotaj tekniği ve doku ile ilgili ne gibi ön hazırlığı olduğu belirlenmek istenmiştir. Araştırma için hazırlanan veri toplama araçlarının uygulama öncesi güvenirliğini belirlemek için ortaöğretimde okuyan öğrencilerden görüş alınarak ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama ile veriler toplandıktan sonra veri toplama aracında yer alan ölçeklerin yapı geçerliğini tespit etmek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi yapmak için ortaöğretimde okuyan 130 öğrencilerden görüş alınmıştır.

Ölçeğin ön uygulama sürecinde25 madde yer almaktadır. Hazırlanan ölçek beşli likert tipidir. Beşli Likert tipinde kullanılan ifadeler şöyledir; Tamamen Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Tamamen Katılmıyorum (1).

Faktör yükleri, güvenirlik katsayısı ve maddelerin hangi boyutlar altında toplandığına ilişkin verilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 2. Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör Yükü	Faktörlerin Açıklayıcılığı	Güvenirlik Katsayısı
Frotaj tekniği ile çalışarak farklı bakış açıları kazanabilirim.	.74		
Frotaj tekniği ile çalışırken farklı nesneler kullanmak ortaya daha düzel bir kompozisyon çıkarabilir	.68		
Frotaj tekniği ile çalışmaktan mutlu olurum	.68		
Frotaj tekniği ile nesnelerin dokusunu kâğıda daha kolay aktarabilirim	.66		
Farklı kompozisyonlar oluşturarak yaptığım çalışmalar zihinsel gelişimimi olumlu etkiler.	.66	32.72	.76
Frotaj tekniği ile çalışmak hayal gücümü geliştirir.	.62		
Frotaj tekniği bir sürtme tekniğidir.	.51		
Dokunun ne olduğunu bilirim	.49		
Frotaj tekniği ile bir nesnenin üç boyutlu dokusunu kâğıda iki boyutlu olarak aktarabilirim	.48		
Frotaj tekniği bir baskı çeşididir.	.47		
Frotaj tekniği ile farklı dokular ortaya çıkmaz	.39		
Frotaj tekniği hakkında bilgi sahibiyim.	.32		
Kaiser Meyer Olkin (KMO)	.78		
Barlett Sphericity Testi Ki Kare	334.558		
Sd	66		
P	.00		

Uygulama öncesi faktörlerden (Madde 2, 5, 6, 10, 13, 15, 18, 20) olumsuz bir ifade barındırdığından ters çevrilmiştir. Ayrıca 13 madde (madde 8,2,5,6,10,11,13,15,16,20,22,24,25) faktör yük değeri .30'dan az olduğu için faktör analizi sürecinde çıkarılmıştır. Tüm bu işlemler yapıldıktan sonra öğrenci görüşlerinin tek faktör

altında toplandığı görülmektedir. Tek faktör olarak ortaya çıkan boyutta yer alan maddelerin faktör yüklerinin .32 ile .74 arasında olduğu görülmektedir.

Araştırmada ölçeğin KMO değerinin .78; Barlett testi sonucunun ise $\chi 2$ değerinin 334.558 olması ve anlamlı ($p<.05$) çıkması verilerin faktör analizi için uygun nitelikler barındırdığını göstermektedir. Bunun yanında ölçeğin güvenirliğini belirlemek için Croanbach-Alpha katsayıları boyutlara göre hesaplanmış ölçeğin genel Cronbach-Alpha değeri .76 olarak elde edilmiştir.

Tablo 3. Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayısı

Ölçek	**Croanbach alpha**
Kullanılan Ölçek	.72

Yukarıdaki tabloda, araştırmada kullanılan araçların Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı belirtilmiştir. Elde edilen Croanbach Alpha değerlerine bakıldığında çalışmamızda kullandığımız veri toplama aracının güvenilir olduğu söylenebilir (Can, 2019).

4.3.1.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Görüşme soruları hazırlanırken frotaj tekniği ile çalışmanın öğrencilere ne gibi katkısı olduğu belirlenmek istenmiştir. Soruların güvenirliği açısından 5 alan öğretmeninden ve eğitim bilimleri uzmanından görüş alınmıştır.

Formda yer alan görüşme soruları maddeler halinde aşağıda sunulmuştur.

1. Çalışmayı oluştururken …… hissettim.

2. Yaptığım çalışma amacıma yönelik olarak (gerçekleşti/gerçekleşmedi) …… çünkü … .

3. Frotaj tekniğini kullanarak çalışma yapmak (avantaj/dezavantaj) ……..… sağladı çünkü ……

4. Frotaj tekniğiyle çalışmak hayal gücümü (olumlu/olumsuz)…… etkiledi, çünkü .....

5. Bu teknikle çalışma oluşturmak yaratıcılığım üzerinde etkili (oldu/olmadı)..... çünkü….. .

6. Doku oluştururken malzeme kullanımı (olumlu/olumsuz)……etkiledi çünkü ……. .

7. Bundan sonraki süreçte bu teknikle çalışmalar (yapmayı/yapmamayı)……düşünürüm, çünkü…… ……. .

8. Yaptığım çalışma sürecinde (olumlu/olumsuz)…… …… durumlarla karşılaştım, çünkü.. .

Hazırlanan bu maddelerdeki yanıtlardan yola çıkılarak kodlamalar sayesinde öğrencilerin görüşleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Oluşturulan görüşler her madde için ayrı olarak listelenmiştir, frekans ve yüzdelik değerleri hesaplanmış ve incelenmeye çalışılmıştır. Görüşlerin belirlenmesinde "içerik analiz tekniği" kullanılmıştır. "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur" (Yıldırım & Şimşek, 2018).

4.3.1.3. Derinlemesine Görüşme

Derinlemesine görüşme ile öğrencilerin; çalışmalarına yönelik öğrenci görüşlerinden yola çıkarak yaptıkları kompozisyonlarda ne anlatmak istedikleri, ne gibi metaforlar üzerinde durdukları belirlenmek istenmektedir. Bu süreçte yapılan uygulama çalışmasından sonra, her öğrenci ile çevrimiçi bir ortamda, öğrencilerin yaptığı çalışmalar ile ilgili 8 görsel sanatlar öğretmeninden her çalışma için görüş alınmıştır.

4.3.2. Veri Toplama Süreci

Verileri toplamak amacıyla geliştirilen tutum ölçeği, yarı yapılandırılmış görüşme formu, diğer kullanılan veri toplama araçlarının kullanılması ve okulda yapılması planlanan uygulamanın gerçekleşmesi için Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü aracılığıyla Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden araştırma ve uygulama izni alınmıştır (Ek).

Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında Nisan ayı içerisinde dört hafta, haftada 2 ders olmak üzere 8 ders saati içerisinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar 18 yaşından küçük olduğu için veli bilgilendirme dilekçesi ve gönüllü katılımcı formu alınmıştır.

Araştırma için ilk hafta öğrencilerin frotaj tekniği ve doku oluşturmaya yönelik öz yeterlik ve tutumlarını ölçmek amacıyla hazırlanmış olan 12 maddelik ön test formunun doldurulması istenmiş ve ardından yapılacak uygulama hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir (Ek). Araştırmanın ikinci haftasında konu ile ilgili videolar, görseller kullanılarak işlenen dersin ardından öğrencilerden frotaj tekniğini kullanarak çevrelerinde bulunan dokulu nesnelerden yararlanarak farklı doku araştırması yapmaları istenmiştir. Daha sonraki süreçte öğrencilerden frotaj tekniğini kullanarak daha önce keşfettikleri nesnelerin dokularını kullanarak farklı birkaç dokuyu tek bir kâğıtta birleştirerek bir kompozisyon halinde getirip birer çalışma yapmaları istenmiştir. Araştırmanın son haftasında öğrencilerden sürecin başında ön test olarak uygulanan 12 maddelik tutum ölçeğini son test olarak yeniden doldurulması istenmiştir. Ayrıca öğrencilerden yaptıkları resimlerde kullandıkları doku ve frotaj tekniğinin onlara sağladığı katkıları belirleyen yarı yapılandırılmış görüşme formunun doldurulması istenmiştir. Son olarak öğrencilerin çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi almak için derinlemesine görüşme yapılmıştır.

Tablo 4. Haftalık Etkinlik Çizelgesi

Haftalık etkinlikler	1.Hafta	2.Hafta	3.Hafta	4.Hafta
Katılımcılara ön test uygulamasının yapılması	X			
Frotaj tekniği ve doku oluşturma eğitimi	X	X		
Doğadan doğaçlama doku bulma		X		
Frotaj tekniği ile çalışma yapma			X	
Son test uygulamasının yapılması			X	
Derinlemesine görüşme yapılması				X

Her bir hafta 2 ders saatini içermektedir.

4.4.Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile elde edilen verilerin analizi sürecinde betimsel istatistik (yüzde, frekans) ve nonparametrik testlerden Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

Verilerin analizi sürecinde nonparametrik testlerin kullanılma kararı verilerin dağılımı ve homojenlik durumu incelendikten sonra belirlenmiştir. Verilerin dağılım durumlarını belirlemek için ilk olarak basıklık (.49), çarpıklık (1.82) katsayılarına ve Kolmogorow Smirnow Z testi (p=.01) ile Shapiro Wilk testi (p=.02) sonuçlarına bakılmıştır. Verilerin homojenlik durumunu belirlemek için ise Levene testi (p=.00) sonuçları incelenmiş ve nonparemetrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu araştırmada çalışma grubunda yer alan birey sayısının 30'dan küçük olması nonparametrik testlerin kullanılmasının bir diğer nedenidir. Gökçe (1992) örneklem büyüklüğü 30'danbüyük ise parametrik testler her zaman parametrik olmayan testlerden üstün olduğundan bahseder.

Lakoff ve Johnson (2010) "Metaforun özü bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir" demiştir. Bu açıdan baktığımızda algılarımızın kavramlar aracılığıyla bir yapıya kavuştuğunu söyleyebiliriz. Bu kavramlar ise yaşamda bize yol gösterici olurlar ama bunlar farkında olmadığımız kavramlardır. Ortaya çıkan bu kavramlar metafor olarak kabul edilmektedir. Metaforlar soyut olarak algıladığımız şeylerin somut olarak ifade edilmesidir.

Görüşleri belirlemek amacıyla "içerik analiz tekniğinden" yararlanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2018) "İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur".

Saban (2004) bu veri toplama formunda "çalışmayı yaparken…….hissettim, çünkü……." boşlukların nedenleri ile birlikte doldurulması istenmiştir. "Saban'a (2009) göre metaforlarda "gibi" kelimesi ile metaforun kaynağı ve konusu arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanılırken; "çünkü" kelimesi ile metaforun gerekçesi ortaya konulmaya çalışılır". Metaforların belirlenmesinde, Saban (2008) geliştirdiği ve daha önceki benzer (Güneş ve Fırat, 2016, Çoğaltay ve Aras, 2018, Fidan ve Fidan, 2016, Koç, 2014 vb.) çalışmalar göz önünde bulundurulup adlandırma, derleme ve arıtma aşamalarından geçerek oluşturulmuştur. Bu yöntemle ilk olarak öğrencilerin verdikleri cevaplardan birkaç kelimeden oluşan kodlamalar yapılıp belirsizlik oluşturan kağıtlar analize eklenmemiştir. Her soru maddesi için uygun görülen metaforlar listelenmiş ve elde edilen veriler nitel araştırmalarla ayrıntılı olarak raporlaştırılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Geçerliği ve güvenirliği sağlanması açısından elde edilen veriler dikkatli bir şekilde analiz edilmiştir.

Resim çalışmalarının analizinde, öğrencilerin yaptığı resim çalışmaları ve resimlerini anlatan açıklamalar temel alınarak 8 farklı resim öğretmeninin görüşleri ile çalışmalar yorumlanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin yaptıkları çalışmalarda ne gibi metaforlar ürettikleri, kendilerinin yaptığı açıklamalarla birlikte verilmiştir.

5. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulguların ilk bölümünde, 9. Sınıf öğrencilerinin frotaj tekniği ve doku oluşturmalarına yönelik bilgilerini ölçmek amaçlı uygulanan ön test ve son test sonuçlarını gösteren veriler yer almaktadır.

İkinci bölümde, öğrencilerin görsel sanatlar dersinde uyguladıkları frotaj tekniğinin onlara ne gibi katkı sağladığını gösteren bulgular yer almaktadır.

Üçüncü bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerin, frotaj tekniğini kullanarak yaptıkları resim çalışmaları ve çalışmalara dair görüşleri ve ne tür metaforlar kullandıkları yer almaktadır.

5.1. Öğrencilerinin Frotaj Tekniği ve Doku Oluşturmalarına Yönelik Bilgilerini Ölçmek Amaçlı Uygulanan Ön Test ve Son Test Sonuçlarını Gösteren Bulgular

Tablo 5. Ön Test-Son Test Karşılaştırma Sonucu Elde Edilen Bulgular

Gruplar	N	Sıra ort.	Sıra top.	Z	P
Negatif sıra	2	3.50	7.0	3.54	.00*
Pozitif sıra	17	10.76	183.0		
Eşit sıra	1				
Toplam	20				

*P<.05

Yukarıdaki tabloda katılımcıların ön test ve son testten aldıkları sıra ortalamaları Wilcoxon işaretli sıralar testi aracılığıyla karşılaştırılmıştır. Bu tabloya göre öğrencilerin ön test ve son testten aldıkları sonuçların karşılaştırılmasına göre negatif sıra ortalaması 3.50, pozitif sıra ortalaması 7,0 olarak tespit edilmiştir. Bu tablodan elde edilen verilere göre öğrencilerin ön testleri ile son testleri arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. (Z=3.54, p=.00*).

5.2. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersinde Uyguladıkları Frotaj Tekniğinin Onlara Ne Gibi Katkı Sağladığını Gösteren Bulgular

Öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar incelenip verilen cevaplara karşılık olarak anahtar kelimelerle görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

1. Öğrencilerin "Çalışmayı oluştururken…….....….hissettim" açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Belirlenen Görüşler ve % Oran Bilgisi

Sıra	Görüşler	Frekans	% Oranları
1	Mutlu	6	30
2	Heyecanlı	4	20
3	Karışık	2	10
4	Yaratıcı	2	10
5	Keyifli	2	10
7	Sıkılgan	1	5
8	İyi	1	5
9	Eğlenmiş	1	5
10	Güzel	1	5

Birinci maddeye yönelik oluşturulan görüşler incelendiğinde toplam 10 farklı görüş belirlenmiştir. Bunlara baktığımızda öğrencilerin çalışmalarını oluştururken en çok (f=6, %30) mutlu, (f=4, %20) heyecanlı, (f=2, %10) karışık, yaratıcı, keyifli hissetme gibi görüşler olduğu görülmüştür. En az kullanıldığı belirlenen görüşler ise (f=5, %5) sıkılma, iyi, eğlenme ve güzel hissetme olmuştur

2. Öğrencilerin "Çalışma amacıma yönelik olarak (gerçekleşti/gerçekleşmedi)……..çünkü……" açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 7. Belirlenen Görüşler Frekans ve % Oran Bilgisi

Sıra	Görüşler	Frekans(f)	% Oranları
1	İstenilen sonuca ulaşması	5	25
2	İstenilen sonuca ulaşmaması	3	15
3	Beklenilenden güzel	2	10
4	Kısa sürede tamamlanması	2	10
5	Keyifli zaman geçirmesi	2	10
6	Kendinden emin olması	1	5
7	Yaparken mutlu hissetmesi	1	5
8	Anlamlı bir bütün haline gelmesi	1	5
9	Karasızlık yaşaması	1	5
10	Yaratıcılığı geliştirmesi	1	5
11	Bazı aksilikler yaşaması	1	5
	Gerçekleşti	14	70
	Gerçekleşmedi	6	30

İkinci maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde %70'nin yaptığı çalışmanın amacına yönelik bir şekilde gerçekleştiği, kalan %30'unun ise çalışmasının amacına yönelik olarak gerçekleşmediği görülmektedir. Bu maddeye yönelik görüşler incelendiğinde toplam 11 farklı görüş olduğu belirlenmiştir. Bunlara baktığımızda çalışmasının amacına yönelik olarak gerçekleştiğini belirten öğrencilerin en çok (f=5, %25) istenilen sonuca ulaşması metaforu olduğu görülmüştür. Çalışmanın amacına yönelik olarak gerçekleşmediği %30'luk kısımda ise bazı aksilikler yaşanması, istenilen sonuca ulaşılmaması, kararsızlık yaşanması olmuştur.

3. Öğrencilerin " Frotaj tekniğini kullanarak çalışma yapmak (avantaj/ dezavantaj)……sağladı, çünkü……..." açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8. Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi

Sıra	Görüşler	Frekans(f)	% Oranları
1	Kısa zamanda yapılması	7	35
2	Farkındalık yaratması	3	15
3	Hayal gücünü geliştirmesi	2	10
4	Yeni fikirler sağlaması	2	10
5	Yaparken uğraştırmaması	2	10

6	Çok düşündürmesi	1	5
7	Az malzeme gerektirmesi	1	5
8	Tam istenilen tarzda olması	1	5
	Avantaj	18	90
	Dezavantaj	1	5
	Her ikisi	1	5

Üçüncü maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde, öğrencilerin %90'nı frotaj tekniği ile resim yapmanın kendilerine avantaj sağladığını belirtmiştir. Bu maddeye yönelik görüşler incelendiğinde toplam 8 farklı görüş olduğu belirlenmiştir. Bunlara baktığımızda frotaj tekniği ile resim yapmanın avantajı olarak en çok (f=7, %35) kısa zamanda yapılması olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %15'lik kısım ise frotaj tekniğinin kendilerinde çevrelerine karşı farkındalık oluşturduğu anlamında kullandığımız farkındalık yaratması olduğu görüşünde olmuşlardır. Frotaj tekniği ile resim yapmanın dezavantaj sağladığını belirten ve en az kısmı oluşturan %5'i çok düşündürmesi olarak belirlenmiştir.

4. Öğrencilerin " Frotaj tekniği ile çalışma yapmak hayal gücümü (olumlu/ olumsuz) ……..etkiledi, çünkü……..." açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi

Sıra	**Görüşler**	**Frekans(f)**	**% Oranları**
1	Farklı bakış açısı kazandırması	7	35
2	Ortaya farklı resimler çıkması	5	25
3	Doğaçlama olması	3	15
4	Çok düşündürücü olması	2	10
5	Parça bütün ilişkisi kurması	2	10
6	Farklı malzemeler kullanılması	1	5
	Olumlu	20	100
	Olumsuz	0	0

Üçüncü maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde öğrencilerin tamamının frotaj tekniği ile resim yapmanın hayal güçlerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Bu maddeler incelendiğinde toplam 6 farklı görüş olduğu belirlenmiştir. Bu görüşlere baktığımızda frotaj tekniği ile resim yapmanın (f=7, %35) farklı bakış açısı kazandırması açısından en çok ortaya çıkan görüş olduğu görülmüştür. Öğrencilerin verdiği cevaplarda en az belirlenen farklı malzemeler kullanılması, parça bütün ilişkisi kurması ve çok düşündürücü olması görüşü olmuştur.

5. Öğrencilerin " Bu teknikle çalışmak yaratıcılığım üzerinde etkili (oldu/ olmadı) ……..çünkü……..." açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi

Sıra	**Görüşler**	**Frekans(f)**	**% Oranları**
1	Farklı bakış açısı kazandırması	10	50
2	Farklı dokular ortaya çıkarması	6	30
3	Değişik kompozisyonlar oluşması	2	10
4	Sonuçtan hoşnut olmaması	1	5
5	Az imkanlarla güzel sonuçlar vermesi	1	5
	Oldu	19	95
	Olmadı	1	5

Beşinci maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde öğrencilerin %95' nin frotaj tekniği ile resim yapmanın yaratıcılığı açısından etkili olduğunu belirtmiştir. Bu madde incelendiğinde toplam 5 farlı görüş belirlenmiştir. Bu görüşlere baktığımızda frotaj tekniği ile resim yapmanın yaratıcılığına etki ettiğini belirten öğrencilerin yarısı (f=10, %50) farklı bakış açısı kazandırması görüşünü desteklediği görülmüştür. En az ortaya çıkan %5'in sonuçtan hoşnut olmaması ile frotaj tekniğinin yaratıcılığına etki etmediğini belirten kısım olmuştur.

6. Öğrencilerin "Doku oluştururken malzeme kullanımı (olumlu/ olumsuz)……etkiledi, çünkü……" açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11. Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi

Sıra	Görüşler	Frekans	% Oranları
1	Az malzeme gerektirmesi	6	30
2	Eldeki malzemelerin kullanılması	6	30
3	Malzemelerde kolaylık sağlaması	5	25
4	Farklı materyaller ile oluşması	3	15
	Olumlu	18	90
	Olumsuz	2	10

Altıncı maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde öğrencilerin %90' ı frotaj tekniği ile doku oluştururken malzeme kullanımının kendisini olumlu etkilediğini belirtmiştir. Bu maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde toplam 4 farklı görüş olduğu belirlenmiştir. Bu görüşlere baktığımızda frotaj tekniği ile doku oluştururken en çok olduğu görülen (f=6, %30) az malzeme gerektirmesi ve (f=6, %30) eldeki malzemelerin kullanılması görüşü olduğu görülmüştür.

7. Öğrencilerin " Bundan sonraki süreçte frotaj tekniği ile çalışma yapmayı (düşünürüm/ düşünmem)……çünkü……." açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12. Belirlenen Görüşler, Frekans ve %Oran Bilgisi

Sıra	Görüşler	Frekans	% Oranları
1	Farklı bakış açısı kazandırması	4	20
2	Zevkli olması	3	15
3	Pratik olması	3	15
4	Zor ve karmaşık olması	3	15
5	Basit olması	3	15
6	Güzel olması	2	10
7	Yaratıcılığı geliştirmesi	2	10
8	Ortaya farklı çalışmalar çıkması	2	10
	Düşünürüm	17	85

	Düşünmem	3	15

Yedinci maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde öğrencilerin %85'inin bundan sonraki süreçte frotaj tekniği ile resim yapmayı düşüneceğini belirtmiştir. Bu maddeye için görüşler incelendiğinde toplam 8 farklı görüş olduğu belirlenmiştir. Bunlara baktığımızda bundan sonraki süreçte frotaj tekniği ile resim yapmayı en çok (f=4, %20) farklı bakış açısı kazandırması olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %15'indenzevkli olması, pratik olması, zor ve basit olması gibi görüşler ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin %15'nin bundan sonraki süreçte frotaj tekniği ile çalışmayı düşünmediği, frotaj tekniğinin zor ve karmaşık olması anlaşılmıştır.

8. Öğrencilerin " Yaptığım çalışma süresince (olumlu/ olumsuz) .....durumlarla karşılaştım, çünkü ……" açık uçlu sorusuna verilen cevaplarıyla belirlenen görüşler, frekans ve yüzde bilgileri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13. Belirlenen Görüşler, Frekans ve % Oran Bilgisi

Sıra	**Görüşler**	**Frekans**	**% Oranları**
1	Dokunun kolay elde edilmesi	3	15
2	Sevdiğim bir tarzda olmaması	3	15
3	Yorucu olması	2	10
4	Düşündüğümden farklı sonuçlanması	2	10
5	Yaparken güzel vakit geçirmesi	1	5
6	Yeni şeyler keşfetmesi	1	5
7	Hayal gücünü geliştirmesi	1	5
8	Az zaman alması	1	5
9	Bazı aksilikler yaşaması	1	5
10	Parça bütün ilişkisi kurmada zorlanması	1	5
11	Yaparken zorlanması	1	5
	Olumlu	11	55
	Olumsuz	7	35
	Her ikisi	2	10

Sekizinci maddeye yönelik ortaya çıkan görüşler incelendiğinde öğrencilerin %55'nin yaptığı çalışma süresince olumlu, %35 ise olumsuz durumlarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Bu görüşler incelendiğinde toplam 11 farklı görüş olduğu belirlenmiştir. Bu görüşlere baktığımızda öğrencilerin süreç boyunca olumlu olarak en çok (f=3, %15) dokunun kolay elde edilmesi, olumsuz durum olarak(f=3, %15)sevdiğim tarzda olmaması görüşü ortaya çıkmıştır. (f=2, %10) yorucu olması, düşündüğümden farklı sonuçlanması(f=1, %5) yaparken güzel vakit geçirmesi, yeni şeyler keşfetmesi, hayal gücünü geliştirmesi, az zaman alması, bazı aksilikler yaşaması, parça bütün ilişkisi kurmada zorlanması, yaparken zorlanması olmuştur.

5.3. Araştırmaya katılan öğrencilerin, frotaj tekniğini kullanarak yaptıkları resim çalışmaları, çalışmalara dair görüşleri ve kullandıkları metaforlar

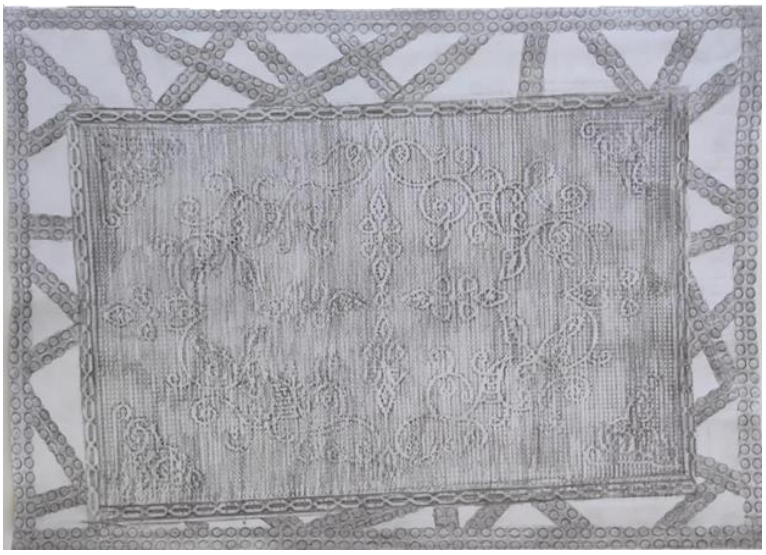

Şekil 22. Ö1 isimli öğrenciye ait "Tablo" adlı çalışma.

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Bu çalışmayı yaparken kapı ve yaprak dokusu kullandım. Çalışmayı yapmaya başlarken aklıma bulunduğumuz yer olan Yedisu geldi. Kapıda gördüğüm bir dokuyu kullanarak bir çerçeve oluşturdum tıpkı Yedisu'yu çevreleyen dağlar gibi. Yedisu' yun bu güzel manzarasını da çerçevenin içine yapmak için de yapraklardan ağaçlar yaptım. Burası ağaçların, çiçeklerin, temiz havanın, kuşların doğanın en güzel yerlerinden biridir. Ne kadar dağlar birçok yönden bizi sınırlandırsa da biz güzel tarafından bakıp güzelliklerinin tadını çıkarmak istiyoruz. Yedisu' yun güzelliklerini ve zorluklarını bir arada yaşıyoruz.*

Bu çalışmada; *dağ, ağaç, doğa, çerçeve* metaforları vurgulanmıştır. Çalışmasını oluştururken etrafında bulduğu malzemeleri kullanmaya çalışmıştır. Kendi yaşadığı bölge olan Yedisu İlçe'sinden yola çıkarak kompozisyonunu oluşturmaya çalışmıştır. Resimde yaptığı çerçeveyi aslında köyün etrafını saran dağlar olarak betimlemiştir.

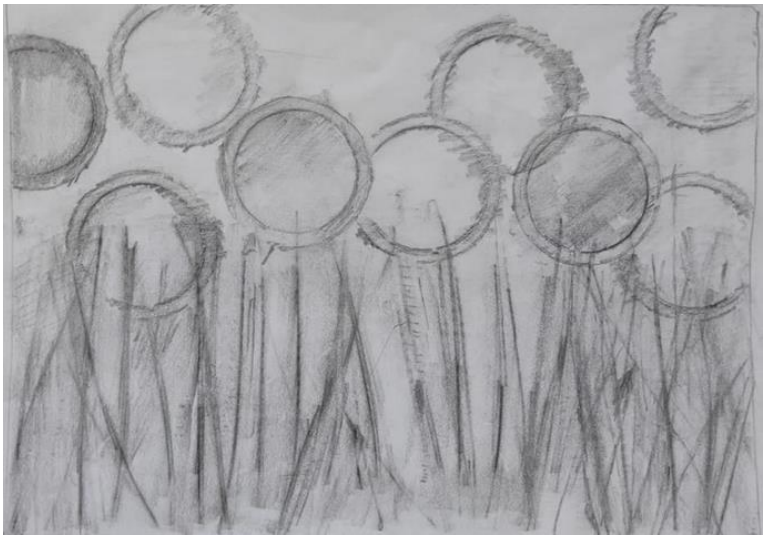

Şekil 23. Ö2 isimli öğrenciye ait "Çiçek Bahçesi" adlı çalışma.

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Bu çalışmayı yaparken tepsi ve süs eşyasının dokusunu kullandım. Çalışmayı yapmaya başlarken evde çok güzel dokulu bir tepsi gördüm. Tepsiye bakınca bana çiçek bahçemizi hatırlattı ve bundan yola çıkarak bir çiçek bahçesi yapmayı düşündüm. Bu çiçek bahçesinde ayrıca masmavi bir dere ve ağaçlar da vardır. Tepsinin dokusunu kâğıda geçirdikten sonra ardından kenarlarına bir çerçeve yapmak istedim. Bulduğum bir süs eşyasının dokusunu kullanarak çiçek bahçeme çerçeve yaptım. Çerçeve içerisinde çiçek bahçesi.*

Bu çalışmada; *çiçek bahçesi, ağaç, dere* metaforları vurgulanmıştır. Bir önceki çalışmaya benzer olarak yine burada da öğrenci kendi yaşam alnından esinlenerek bir kompozisyon oluşturmaya çalışmıştır. Yaptığı çalışmada kendi bahçesinden yola çıkarak bir bahçe yapmaya çalışmış ve bahçenin içine de çiçekler ekleyerek bir çiçek bahçesi oluşturmuştur.

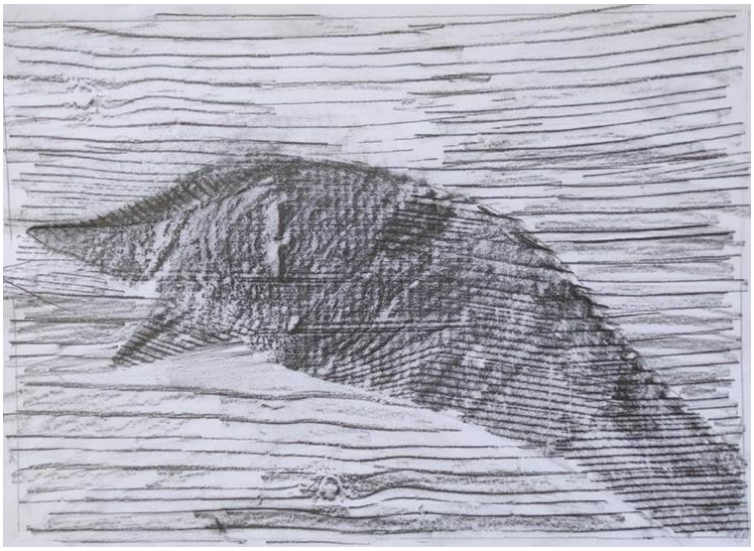

Şekil 24. Ö3 isimli öğrenciye ait "Ayçiçeği Tarlası" adlı çalışma

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Bu çalışmayı yaparken bant ve çam iğnesi dokusunu kullandım. Bandı birçok kez kullanarak ayçiçeklerini oluşturdum. Ardından ayçiçeklerinin saplarını yapmak için çevremde bulunan çam iğnelerini kullandım. Çalışmayı oluştururken aklıma güzel manzaralı bir ayçiçeği tarlası yapmak geldi. Ayçiçeklerini ayrıca güneşe benzettim. Çünkü insanların en önemli kaynağından biri güneştir. Burada güneş olmazsa yaşam da olmaz. Ayçiçeklerinin bende bıraktığı düşünceler.*

Bu çalışmada; *ayçiçeği ve güneş* metaforları vurgulanmıştır. Öğrenci burada ayçiçeklerini güneşe benzetmiştir. Güneşin insanlık için bir var olma kaynağı olduğunu "burada güneş olmazsa yaşamda olmaz" dediği cümle ile belirtmiştir. Çalışmasında kendi yaşadığı bölgeden yola çıkarak çevresinde bulduğu imgeleri ele almıştır.

Şekil 25. Ö4 isimli öğrenciye ait "Ördek Başı" adlı çalışma.

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Çalışma için bahçede bulunan tahta dokusunu kullandım. Tahtaya bakarken oradaki dokuları ördekbaşına benzettim. Kağıdıma dokuyu çıkardığımda istediğim gibi sazlıkta olan bir ördek başı görünce çok mutlu oldum. Ördeklerin çok güzel hayvanlar olduğunu düşünüyorum. Ördekler çok zarif hayvanlardır.*

Bu çalışmada; *ördek* ve *sazlık* metaforları vurgulanmıştır. Öğrenci tahta dokusundan yola çıkarak sevdiği bir hayvan olan ördek figüründen yola çıkarak kompozisyonunu oluşturmuştur. Ördekleri sevdiği için baktığı dokuyu bu hayvana benzetmiştir.

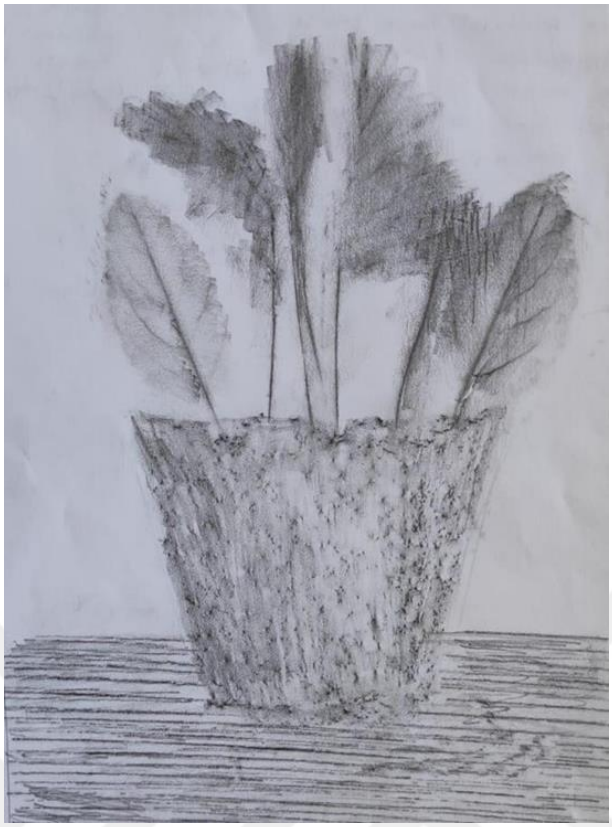

Şekil 26. Ö5 isimli öğrenciye ait "Doğa" adlı çalışması.

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Bu çalışmayı yaparken yaprak dokusunu kullandım. Çalışmayı yapmaya başlarken aklıma ağaçlar geldi. Ağaçların huzur vermesi, sessizliği, yeşilliği hatta gölgesi ile bizi güneşten koruması ve daha birçok şey sayabilirim. Bu çalışmayı yaparken perspektife göre açıklık koyuluklarını göz önünde bulundurdum. Büyük ağaç bakınca bana mutluluk hissini verdiği için diğer ağaçları daha uzak ve flu yapmak istedim.*

Bu çalışmada; *ağaç, sessizlik, huzur* ve *güneş* metaforları vurgulanmıştır. Öğrenci bu çalışmasını oluştururken perspektif kurallarını göz önünde bulundurarak bulduğu bir yaprağın dokusunu farklı derecelerde koyuluklar oluşturacak şekilde kompozisyonunda kullanmıştır.

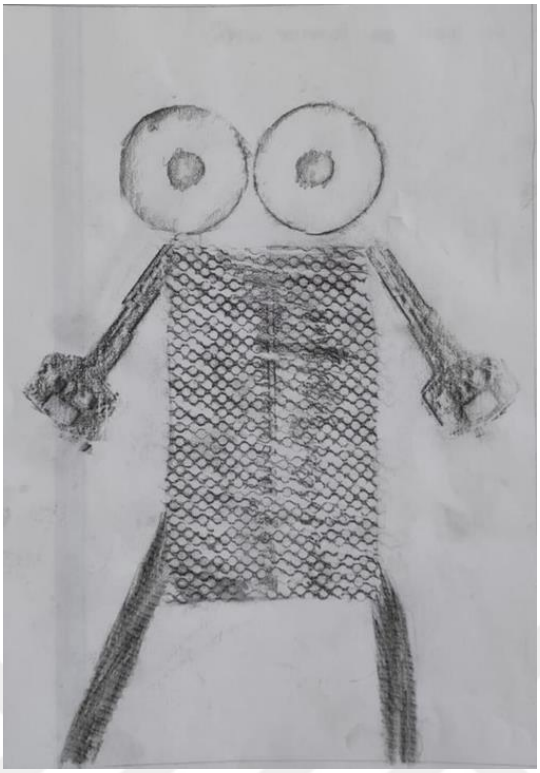

Şekil 27. Ö6 isimli öğrenciye ait "Yüzen Saksı" adlı çalışması.

Öğrenci, Yaptığı Çalışma ile İlgili Görüşlerini Şöyle Dile Getirmiştir.

> *Bu çalışmayı yaparken yaprak, taş ve ahşap dokusu kullandım. Bu çalışmayı yapmaya başlarken aklıma Peri Çayı geldi. Su hissi vermek için ahşap doku kullandım. Ardından suyun üstünde yüzen bir saksı yapmak istedim ve taş doku ile de saksıyı oluşturdum. Son olarak saksının içine yaprakların dokusunu kullanarak çiçekler yerleştirdim. Peri Çayı'nda yüzen saksı.*

Bu çalışmada; *Peri çayı, saksı, yaprak* ve *çiçek* metaforları vurgulanmıştır. Öğrencimiz yaptığı kompozisyonda bölgede bulunan Peri çayından yola çıkmıştır. Çalışmasını tamamlamak için farklı dokulardan yaralanmıştır. Saksı için duvar dokusunu kullanırken su hissini vermek için ise ahşap dokusu kullanmıştır.

Şekil 28. Ö7 isimli öğrenciye ait "Robot Baykuş" adlı çalışması.

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Bu çalışmamı yaparken bant, akıllı tahta, anahtar ve boru dokusu kullandım. Çalışmayı yapmadan önce baykuş yapma gibi bir düşüncem yoktu. İlk olarak akıllı tahtada hoşuma giden dokuyu kâğıda aktardım sonra bant ile iki yuvarlak yapınca bunun bir göze benzediğini gördüm. Sonra da bunu bir baykuşa dönüştürmeye karar verdim. Hayatımızın birçok alanında robotlar artık var olmaya başlasa da, aslında robotlar olmasa da insanların robotlaştığını görüyoruz. İnsanlar robot gibi sadece kendilerinden istenileni yapıyorlar. Duygularından arınmış gibiler. Kimse artık başkasını merak etmiyor, kimsenin nasıl olduğu ile ilgilenmiyor. Ne bir insana ne de bir hayvana sevgi gösteriyor. İnsanlar bir şeylere kayıtsız olmayı çok güzel başarıyor ve robotlaşıyorlar.*

Bu çalışmada; *baykuş* ve *robot* metaforları vurgulanmıştır. Öğrenci bu çalışmasında diğer çalışmalara göre farklı malzemelerin dokusunu kullanmıştır. Öğrencinin yaşı itibariyle teknolojiye meraklı olması böyle bir kompozisyon oluşturmasına neden olmuştur. Çalışmasında kullandığı anahtar, bant ve metal dokuları bir robot baykuş yapmaya çalışmıştır. Tıpkı insanlar gibi doğanında robotlaşacağını dile getirmiştir.

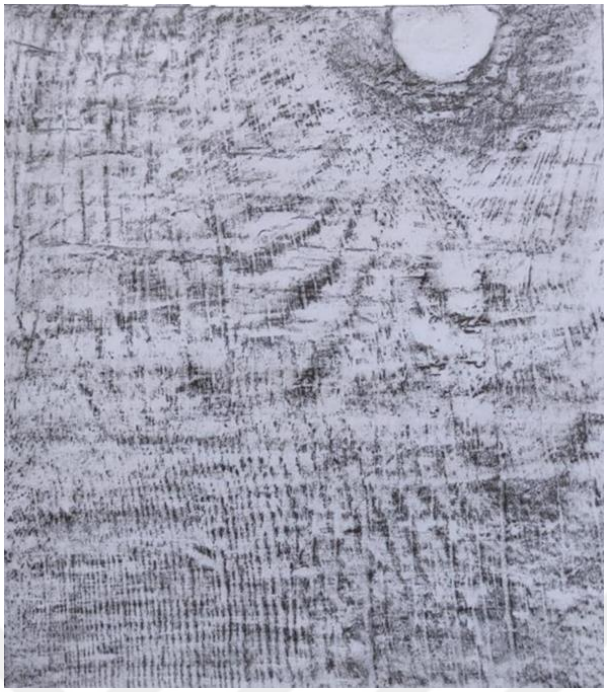

Şekil 29. Ö8 isimli öğrenciye ait "İnsanlığın Bitmesi" adlı çalışma.

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Bu çalışmayı yaparken metal para ve çam iğnelerinin dokusunu kullanarak para ağacını yapmak istedim. Yaşadığımız çevrede ağaçlar çok fazladır. Ağaçlar sadece bizler için değil tüm dünya için çok önemlidir. Ağaç demek oksijen demek, soluduğumuz hava demek. Yani aslında ağaçlar hayatta kalmamız açısından çok önemlidir. Bu yaşadığımız dönemde ise para her şeyden önemli duruma geldi. Yani paraya o kadar değer veriliyor ki paraya verdiğimiz değeri soluduğumuz havaya değişir olduk. Artık insanlardaki vicdanın bile paraya bağlı olduğunu düşünüyorum. Paraya çok fazla kıymet vererek aslında dünyanın ve insanlığın bozulmasına neden oluyoruz. Çünkü insanlar daha çok paraya sahip oldukça daha çok kötülük yapacaklar. Para insanı rehin alıyor.*

Bu çalışmada; *ağaç* ve *para* metaforları vurgulanmıştır. Öğrenci bu çalışmasında "ağaç demek hava demek, oksijen demek" sözleri ile ağaçların insanlık için ne kadar faydalı olduklarını dile getirmiştir. Fakat insanların artık havaya, oksijene verecekleri değeri bile paraya verdiklerini anlatmak için "para ağacı" adlı çalışmasını oluşturmuştur.

Şekil 30. Ö9 isimli öğrenciye ait "Günbatımı" adlı çalışma.

Öğrenci, yaptığı çalışma ile ilgili görüşlerini şöyle dile getirmiştir.

> *Çalışmada sadece tahta dokusu kullandım. Bahçede otururken oturduğum kısımdaki tahta dokusu çok hoşuma gitti. Tahtaya baktığımda orayı bir gökyüzüne benzettim. Oradaki dokuyu kâğıda aktardığımda, tıpkı burada güneşin dağların arkasına doğru batması gibi bir görüntü oluştu. Güneş batarken güneşin ışınları Yedisu'yu çevreleyen dağların üzerine ışık gölge oluşturmuş sanki. Alt taraflara doğru güneş ışınları Peri Çayı'nda bir yansıma oluşturmuş. Belki de burada gün batımını izlemeyi çok sevdiğim için böyle bir çalışma yaptım.*

Bu çalışmada; *gökyüzü, güneş* ve *dağ* metaforları vurgulanmıştır. Öğrenci çalışmasında tek bir doku parçasından yola çıkarak kafasında oluşturduğu kompozisyonu oluşturmuştur. Baktığı dokuyu daha önce gördüğü gün batımına benzetmiş ve çalışmasını öyle ifade etmeye çalışmıştır.

Tablo 14. Belirlenen metaforlar

Çalışma Sıra	Metaforlar
1	Dağ, ağaç, çiçek, kuş
2	Dağ, ağaç, doğa,çerçeve
3	Çiçek bahçesi, dere,ağaç
4	Ayçiçeği, güneş
5	Ördek, sazlık
6	Ağaç, sessizlik, huzur, güneş
7	Baykuş, robot
8	Ağaç, para
9	Gökyüzü, güneş, dağ

Yukarıdaki tabloya bakıldığında; dağ(f=4), ağaç(f=4), güneş(f=3), çiçek(f=3), doğa(f=1), çerçeve(f=1), dere(f=19, ayçiçeği(f=1), ördek(f=1), sazlık(f=1), sessizlik(f=1), huzur(f=1), Peri çayı(f=1), saksı(f=1), yaprak(f=1), baykuş(f=1), robot(f=1), para(f=1), gökyüzü(f=1), kuş(f=1) metaforların frekansları ile birlikte verildiği görülmektedir. En fazla kullanılan dağ, ağaç, güneş ve çiçek metaforları olmuştur. Öğrenciler genel olarak doğa metaforlarına vurgu yapmıştır. Doğa metaforlarının dışında ise para, robot gibi metaforları yine doğa ile bağdaştırarak kullanmaya çalışmıştır.

6. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın problemine yönelik yapılan açıklamalara, bulgular ışığında kavramsal çerçevede belirlenen bilgilere dayanarak frotaj tekniği ve bu teknikle elde edilen metaforlar tartışılmıştır.

Araştırmanın bulgular bölümü 3 kısım olarak ele alınmaktadır. Bulgular bölümünün ilk kısmı, araştırmaya katılan öğrencilerin frotaj tekniği ve doku hakkında sahip oldukları bilgileri ölçmeye yönelik uygulanan ön test ve son test sonuçlarının karşılaştırılması ile ilgili veriler bulunmaktadır. İkinci kısımda öğrencilerin frotaj tekniğini kullanarak çalışma yapmanın onlara ne gibi katkı sağladığını belirten görüşme formunun sonuçlarından elde edilen görüşler tablolar halinde yer almaktadır. Üçüncü kısımda ise, öğrencilerin frotaj tekniğini kullanarak oluşturdukları resim çalışmalarına, çalışmalara yönelik görüşlerine ve kullandıkları metaforlara yer verilmektedir. Araştırma kuramsal boyutu ile birlikte ele alındığında;

Frotaj tekniğinin ortaya çıkışı ile ilgili elde edilen bazı kaynaklarda bu tekniğin Max Ernst tarafından icat edildiğine dair görüşler olduğu görülmektedir. Zur Loye (2010) Max Ernst' in kendi biyografisinden aldığı kısımda frotaj tekniğini nasıl keşfettiğini anlatmıştır. Fakat Horn, Ling, Bertilson ve Potter (2018) ise yaptıkları kaya sanatı çalışmalarında frotaj tekniğinin çok uzun yıllardan beri kayaların desenlerini çıkarmak amaçlı kullanıldığını ifade etmiştir. Philipp Schmitt ise özellikle Ernst' in bu tekniği keşfetmediğini sadece popüler hale getirdiğini dile getirmiştir.

Aydın (2018) frotaj "indirekt aktarma ve çoğaltma baskı resim tekniği" olarak ifade etmiştir. Çünkü bu teknik de bir yönüyle baskıda olduğu gibi hazır bulunan dokuyu kâğıt vb. şeye aktarma vardır. Baskı tekniğinde istenilen desen kalıba hazırlanırken burada var olan bir kalıp belli kompozisyonlarda kağıda aktarılmış olur.

Araştırmanın birinci kısmında; öğrencilerin frotaj tekniği ve doku ile olan ilişkisi hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları belirlenmeye çalışılmıştır. Ön test ve son test karşılaştırma sonuçlarına (Tablo.5) göre elde edilen veri analizleri sonucunda çalışma grubunun testleri arasında olumlu yönde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu tabloya göre çalışma grubunda yer alan 20 öğrencinin ön testlerinde konu hakkında bilgileri olmadığı ve frotaj tekniğini daha önce kullanmadıklarından dolayı ön test sonuçlarının istenilen başarı düzeyine ulaşmadığını göstermektedir. Öğrencilere bilgi verilmeyen bir konu hakkında ön

test olarak sınava tabi tutulup ardından konu hakkında iyice bilgilendirilme yapılmıştır. Verilen bilgilendirmenin sonrasında son test uygulaması olarak yine aynı sınava tabi tutulup öncesi ve sonrası alınan puanlar karşılaştırılmıştır. Dolayısıyla son testte gelindiğinde konu hakkında detaylı olarak işlenen dersler ve yapılan uygulama çalışması sonucunda öğrencilerde pozitif yönde bir gelişme olduğu gözlenmiştir (Can, 2014).

Araştırmanın ikinci kısmı; frotaj tekniği ile doku elde etmenin öğrencilere ne gibi katkı sağladığını belirlemek amacıyla oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki cevaplardan yola çıkarak oluşturulan kodlarla belirlenen görüşler incelenmiş, Tablo 6'da öğrencilerin çalışma esnasında hissettikleri duygu ve düşüncelerini belirlemek amaçlı hazırlandığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirdiğimizde öğrencilerin uygulama aşamasında farklı bir tekniği kullanmanın bir sonucu olarak kendilerini mutlu hissettikleri ve eğlenceli vakit geçirdikleri belirlenmiştir. Farklı bir çalışmada Sağırkaya (2013) resim eğitiminin öğrencilerin duygularını ortaya çıkarma yönünden önemli olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 7' de öğrencilerin yaptıkları çalışmanın amaçlarına yönelik olarak gerçekleşip gerçekleşmediği ve bunun nedeni ile belirtilmesi istenmiştir. Öğrencilerden 14 kişilik grubun %70'i, yaptığı çalışmanın amacına uygun olarak gerçekleştiğini, %15' i ise çalışmanın amacına yönelik gerçekleşmediğini belirtmiştir. Verilen nedenlere bakıldığında öğrencilerin önceden kafalarında belirttikleri hedefe varma konusunda olumlu ya da olumsuz etkilendikleri ve buna yönelik olarak açıklamalar yaptıkları tespit edilmiştir.

Tablo 8'de öğrencilerden frotaj tekniğini kullanarak çalışma yaparken bu tekniğin kendilerine ne gibi avantaj ya da dezavantaj sağladığı nedeni ile belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan; 18 kişiyi içinde bulunduran %90'lık kısım frotaj tekniği ile çalışmanın kendilerine avantaj, 1 kişiden oluşan %5'lik kısım ise dezavantaj sağladığını belirtmiştir. Bu tabloda öğrencilerin frotaj tekniği ile istedikleri dokuyu kâğıdın yüzeyi büyük olmasına rağmen kısa sürede aktarmalarının onlara bir avantaj sağladığı görülmüştür. Öğrencilerin bu teknik sayesinde nesnelerin dokularını keşfetmesi, onları çevrelerinde var olan dokulu nesnelere karşı daha duyarlı hale getirmiştir.

Tablo 9' da öğrencilerin uyguladıkları frotaj tekniğinin hayal gücünü olumlu etkileyip etkilemediği nedenleri ile açıklanması istenmiştir. Öğrencilerin %100'ü frotaj tekniği ile uygulama yaparken hayal güçlerinin olumlu etkilediğini belirtmiştir.

Öğrencilerin hayal gücünü geliştirmesinin nedenleri ise; onlara farklı bakış açısı kazandırması, alışılmışın dışında resimler yapmaları, farklı malzemeler kullanmaları ve parça bütün ilişkisi kurmaları olmuştur. Bıyıklı ve Gülen (2018) hayal gücünün gündelik hayatta herhangi bir zaman diliminde otaya çıkabileceği gibi, hayal gücü yaratıcı düşünmeyi gerektiren durumlarda da motivasyon sağlamak için önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla öğrencilerin yaratıcı düşünmelerine katkı sağlayan bu teknik öğrencilerin dikkatini çekmiş ve uygulama sürecinde öğrencilerde derse karşı daha istekli olmalarını sağlamıştır.

Tablo10'da frotaj tekniği ile çalışmanın öğrencilerin yaratıcılığı üzerinde etkili olup olmadığı nedenleri ile belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin %95'ini oluşturan 19 kişi frotaj tekniği ile çalışmanın yaratıcılığı üzerinde etkili olduğunu; bu sayede farklı bakış açısı, farklı kompozisyonlar oluşturduklarını, farklı malzemeleri kullanmalarını sağladığını belirtmişlerdir. Kırışoğlu (2002, s.167) "Bilim adamalarına göre akıl yürütme, buluş yapma ve sorun çözmedir. Bu bağlamda yaratıcılık süreçte sonuçla ilgilidir" diye aktarmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin istedikleri kompozisyonları ortaya çıkarma çabasının onları yaratıcı düşünmeye ittiğini ve birçoğu bu sürecin istedikleri doğrultuda sonuçlandığını ifade etmiştir.

Tablo 11'de frotaj tekniği ile doku oluştururken kullandıkları nesne vb. şeylerin onları nasıl etkilediğini belirlemek amaçlanmıştır. Öğrencilerin %90'ı frotaj tekniği ile doku oluşturmak için kullandıkları malzemelerin onları olumlu etkilediği belirlenmiştir. Bu ise çalışma esnasında öğrencilerin sadece kâğıt ve kalem kullanıp aynı zamanda çevrelerinde bulunan doğal-yapay nesnelerin dokularından kolayca yararlanabiliyor olmalarından kaynaklı olmuştur.

Tablo 12'de frotaj tekniği ile ilgili yapılan uygulama çalışmasını göz önünde bulundurarak bundan sonraki süreçte frotaj tekniğini kullanarak çalışmalar yapmayı düşünüp düşünmeyecekleri öğrencilerden nedeni ile birlikte açıklamaları istenmiştir. Öğrencilerin %85'i bundan sonraki süreçte de frotaj tekniği ile resimler yapmayı düşündüğünü belirtmiştir. Öğrencilere bu tekniği çevrelerine karşı farkındalık kazandırdığını, basit ve eğlenceli olduğunu düşünmeleri sebebiyle tekrar yapma isteği uyandırmıştır. Öğrencilerin semboller kullanarak düşüncelerini ifade etmeye çalışmaktan hoşlandıkları söylenebilir. Bunun aksine kavramlara ilişkin metaforik algıyı ölçen bir

çalışmada Metin (220), öğrencilerin kavramlara ait metafor üretmede zorluk çektikleri sonucuna varmıştır.

Tablo 13'te öğrencilerden yaptığı çalışma sürecinde olumlu ya da olumsuz durumlarla karşılaşıp karşılaşmadığını nedenleri ile birlikte belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin %55'in olumlu durumlarla karşılaştığı, kalan kısmın ise olumsuz durumlar yaşadığı görülmüştür.

Araştırmanın üçüncü kısmında ise; öğrencilerin frotaj tekniğini kullanarak oluşturdukları resim çalışmaları yine onların çalışmaları ile ilgili yaptıkları görüşlerden hareketle değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırma için toplam 20 öğrenci konu ile ilgili birer resim çalışması yapmıştır. Bu çalışmalar arasında sadece 9 tanesi ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu çalışmalar 8 görsel sanatlar öğretmeni ile birlikte öğrencilerin yaptıkları resim teması ve çalışmaya dair yaptıkları görüşleri baz alınarak incelenmiştir. Öğrencilerin yaptıkları çalışmada ne gibi metaforlar üzerinde durdukları, görsel imgelerini nasıl kâğıda aktardıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Lakoff ve Johnson (2005) metafor üretmekle ilgili, metaforun sadece dilde değil ayrıca fikirlerimizde ve eylemlerimizde de yaygınlığı ortaya çıkarılmış diye ifade etmektedir. Erel (2020) çocukların düşüncelerini aktarma konusunda semboller ve benzetimler kullanmalarının onlara kolaylık sağlayacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada öğrencilerin kullandıkları metaforları yaptıkları görseller aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır.

Ö1 isimli öğrenci yaptığı "Tablo" adlı çalışması ile, yaşadığı Yedisu İlçesi' nin doğal güzelliklerini yansıttığını dile getirmiştir. Öğrencinin söylediklerinden hareketle incelenen çalışmada öğrencinin yaşadığı çevrenin dağlarını, ağaçlarını yansıttığı; ayrıca yaşadığı coğrafyanın zorluklarını ve güzelliklerini bir arada göstermeye çalıştığı görülmektedir. Çalışmada kâğıdın dört tarafını çevreleyen, ağaç dokusundan elde edilen çerçeve görüntüsünü, yaşadığı yerin dağlarla çevrili olmasıyla bağdaştırıldığı tespit edilmiştir. Öğrenci burada çerçevenin sınırlandırıcı özelliğinden yola çıkarak yaşadığı bölgenin kısıtlayıcı olmasına vurgu yapmaya çalışmıştır. Çerçevenin içinde yer alan ve yaprak dokusundan elde edilen biçimler de çalışmayı yapan kişinin kullandığı birer işaret, sembol olduğu söylenebilir. Bu konuda Kapar (2006, s.43) araştırmasında "Sembolik imgelem belli kuralları olan zorunlu bir kaynaktan değil, düşlemlerin ya da düşlerin merkez alındığı sezgi ve anlık çağrışımlardan beslenir" demiştir. Öğrencinin çalışmasını yaparken, kendi kültüründen ve yaşadığı coğrafyadan yola çıkarak farklı nesnelerin

dokusuyla ağaç ve dağ metaforuna vurgu yaptığı görülmektedir. Karla ve Baveja (2012) metaforların kendi sosyo-kültürel geçmişlerini yansıttığını belirterek bu görüşü desteklemektedir.

Ö2 isimli öğrencinin yaptığı ”Çiçek Bahçesi” adlı çalışmasında evde bulduğu nesneleri kullanarak çalışmasını oluşturduğunu söylemek mümkündür. Ö1 adlı öğrenci de benzer olarak çalışmasında bir çerçeve oluşturmuş ve bu çerçevenin içine de çiçek desenlerinden oluşan bir doku kullanarak bir çiçek bahçesi yapmak istemiştir. Öğrencilerin aynı bölgede yaşamalarından dolayı birbirine benzer imgelerden yola çıkarak biçimler oluşturduğu görülmektedir. Bu anlamda Güneş ve Fırat (2016)’ da “Metaforlar bilişsel anlamlandırma sürecimizin işleyişinde çağrıştırıcı görevini görürler. Diğer bir değişle kavramları anlamlandırırken, hâkim olmadığımız kavramları daha iyi bildiklerimize benzeterek onda çağrışım yapmamızı sağlarlar” demişlerdir. Bu öğrencinin de içinde bulunduğu çevreden yola çıkarak yaptığı çalışmada farklı nesnelerin dokusunu kullanarak, çiçek ve bahçe metaforlarına vurgu yaptığı görülmektedir. Ayrıca öğrencinin bahçesini benimsemesinden kaynaklı yaptığı çalışmada çerçeve yapması, kendi bahçesini benimsediğini ve bir sahiplik duygusu ile çalışmasını oluşturduğu görülmektedir. Erel (2020), çalışmasında da, metaforların kişiden kişiye değiştiğini, bunların bireyin duygu, düşünce ve davranışlarının şekillenmesinde etkili olduğunu tespit etmiştir. Burada öğrenci kullandığı motiflerle, dokularla coğrafyasını yansıtmaya çalışmıştır. Yaşadığı bölge dezavantajları olan bir bölge olsa bile öğrencinin aklında iyi yönleriyle daha çok yer edindiği görülebilir.

Ö3 isimli öğrencinin yaptığı ”Ayçiçeği Tarlası” adlı çalışmada, öğrenci bir ayçiçeği tarlasını oluşturmayı hedeflemiştir. Öğrencinin, kullandığı nesnelerin dokusu itibariyle etkili olmasının, çalışmasını başarılı bir şekilde ortaya koymasında rol oynadığı söylenebilir. Öğrencinin görüşlerinden yola çıkarak baktığımızda, öğrencinin ayçiçeği tarlasından yola çıkarak güneş metaforuna vurgu yaptığı görülmüştür. Burada bahsi geçen güneş metaforunu insanlığa olan faydasını dile getirmede bir sembol olarak kullandığı söylenebilir. Yob (2003) bir konuda söz edilen olgunun aynısı olmasa da yalnızca bir sembol olduğu varsayılabilir diye aktarmıştır. Burada kullandığı güneş metaforu ile bize güneşin insanlık adına ne kadar önemli olduğunu vurgulamak istemiştir. Güneşin ayçiçeklerine canlılık verdiği “güneş olmazsa yaşam da olmaz” görüşünden yola çıkarak güneşin, doğanın ve insanlığın var olmasına da genel olarak atıfta bulunduğu söylenebilir.

Ö4 isimli öğrencinin yaptığı ”Ördek Başı” adlı çalışması ve kendi görüşlerinden hareketle, baktığı tahta dokusunu bir canlıya benzettiğini görülebilir. Burada öğrencinin yaptığı benzetim kendi duygularından bağımsız olmamaktadır. Çünkü öğrenci “Ördeklerin çok güzel hayvanlar olduğunu düşünüyorum” sözü ile bu hayvanları benimsediğini bize gösteriyor. Bundan dolayı bireylerin kullandığı metaforların onların ilgi ve tutumları sonucunda şekillendiğini söylenilebilir. Ayrıca otomat çalışmalar için “Semboller bilinçaltı için bir iletişim dili gibidir. Bu iletişim dili de sembollerle kendini ifade etmeye çalışmaktadır” diye ifade etmiştir (Sembol, 2012). Otomatizmin kelime anlamına baktığımızda “Hiçbir estetik ön yargı, ilke ya da kurala bağlı kalmayan, beyinle denetlenmeyen, bilinçsizce, otomatik biçimde yapılan sanatsal çalışmalardır” (Sözen&Tanyeli, 2015). Otomatizm, sürrealist sanatçıların ve Max Ernst’in kullandığı frotaj tekniği de yarı otomat bir yöntem olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla frotaj tekniğini kullanarak çalışma yapan öğrencinin de kendi bilinçaltındaki duygularını semboller aracılığıyla ortaya çıkardığı söylenebilir.

Ö5 isimli öğrencinin yaptığı ”Doğa” adlı çalışmasına baktığımızda doğa ile iç içe olan bir kişi olduğu anlaşılabilir. Bu çalışma da ilk olarak göze çarpan husus; açıklık koyuluk değerlerinin bilinçli olarak kullanılmasıdır. Perspektif kurallarına uyarak merkeze aldığı ağacı, gerisinde kalan ağaçlara nazaran daha koyu tonlamalarla oluşturmuştur. Öğrenci bu çalışmasını yaprak dokusu kullanarak yapmış ve odağa koyduğu ağaç olmuştur. Bu öğrenci de yaşadığı coğrafyadan esinlenerek doğada bulunan yapraklarla yine doğayı oluşturmaya çalışmıştır. Morgan (1998: 14)“Metafor kullanımı, genel olarak dünyayı kavrayışımıza sinen bir düşünce biçimi ve bir görme biçimi anlamına gelir. ”diye aktarmıştır. Öğrencilerin yaşadığı bölge dağlarla çevrili, ulaşım anlamında sıkıntılı olan bir bölge olması onların zihinlerinde oluşan imgelere de bir yerde sınır koyabilir, dolayısıyla öğrencilerin birçoğunun çalışmalarında doğa temasını işlemesi kaçınılmaz olmuştur.

Ö6 isimli öğrencinin yaptığı ”Yüzen Saksı” adlı çalışmasında, araştırmaya katılan birçok arkadaşı gibi yaşadığı coğrafyadan esinlenerek bir kompozisyon oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Peri Çayı öğrencinin yaşadığı İlçe de bulunan ve onlar için maddi, manevi büyük önem taşıyan bir su kaynağıdır. Bu açıdan bakıldığında bu çalışmanın temasında aslında “hayat ve yaşam ilişkisini” görülebilir. Bitkilerle dolu saksının suyun üzerinde yüzmesini, doğanın yine doğa ile bütünleşmesi olarak bakıldığında öğrencinin

hayal gücünün geliştiğini söylenebilir. Çalışmanın her yönüyle doğaya atıfta bulunduğu gözlemlenebilir.

Ö7 isimli öğrencinin yaptığı ”Robot Baykuş” adlı çalışması ve öğrencinin görüşlerinden hareketle ilerleyen teknolojinin olumsuz yönlerine değindiği görülmektedir. Öğrencinin düşüncesini görsel ifadeye başarılı bir şekilde dönüştürdüğü söylenebilir. Yaptığı bu tema ile insanların kendileriyle beraber doğayı da mekanikleştirmek istediğini anlatmaya çalışmıştır. Teknolojinin zararları gibi bir metafora vurgu yapıldığı söylenebilir. Ayrıca öğrenci burada doğanın teknoloji karşısında yok olmakla karşı karşıya geleceğini göstermeye çalışmıştır. Öğrencinin bulunduğu yaş dilimi itibariyle teknolojiye meraklı ve bağlı olması, çalışmasında böyle bir tema oluşturmasında etkili olduğunu söylenebilir.

Ö8 isimli öğrencinin yaptığı ”İnsanlığın Bitmesi” adlı çalışmaya bakıldığında, çalışmanın merkezine para imgesini yerleştirdiği görülmektedir. Burada öğrencinin “doğa ve para” arasındaki değer dengesini karşılaştırıp güçlü bir görsel ifade oluşturduğu söylenebilir. Bu çalışmada öğrenci diğer çalışmalara göre kültürden daha çok günümüze bir eleştiri mahiyetinde olan para ve doğa kavramını iç içe koyarak bir ağaç teması oluşturmaya çalışmıştır. Dahası öğrenci kendi özel hayatından yola çıkarak bilinçaltındaki imgeleri bu ağaca yansıtmak istemiştir. Yaptığı “para ağacı “ temasıyla ve öğrencinin görüşlerinden yola çıkarak, paranın kişiliğin önüne geçmesi ve günümüz insanının yaşam kaynağı olan doğaya verilmesi gereken önemi paraya verdiklerini anlatmaya çalıştığı söylenebilir. Ayrıca burada değerlerin metalaştırılmasına ve bireyselliğe de bir gönderme yaptığı görülebilir. Yob (2003) metaforların bireye çok karmaşık gelen soyut olguları kavramasında ve bunları açıklamasında kullanabileceği güçlü bir zihinsel süreç olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmanın geneline bakıldığında öğrencinin zihninde geçen düşünceleri görsel bir şekilde kâğıda aktarmaya çalıştığı söylenebilir.

Ö9 isimli öğrencinin yaptığı ”Gün Batımı” adlı çalışmaya baktığımızda, bu çalışmada öğrencinin tahta dokusu kullanarak gün batımı görüntüsünü elde etmek istediği anlaşılabilir. Burada öğrenci tahta dokusundan yola çıkarak kendisinde çağrıştırdığı, gün batımı metaforuna vurgu yapmaktadır. Lakoff (2009) metaforların hem bilişsel hem duyuşsal açıdan bireylerin zihinlerinde bulunan imgeleri ifade etmede yardımcı olduklarını belirtmiştir. Gün doğumu teması, öğrencinin kendi doğasından yola çıkarak kendisinde önceden var olan bir imgenin açığa çıkartmaya çalıştığı söylenebilir. Ayrıca bu çalışmanın

doğaçlama olarak ortaya çıkması, frotaj tekniğine ait bir özellik kullanıldığının da göstergesidir.

Yapılan görüşmelerde ve uygulama çalışmalarında görülen en önemli nokta öğrencilerin resimlerinde yaşadığı coğrafyadan etkilendiği ve buna bağlı benzetmeler yaptığıdır. Öğrenciler sürekli doğa ile içi içe olduğu için birçoğu çalışmalarına doğayı yansıtmaya çalışmışlardır. Doğayı resmetmek birçok kişi için vazgeçilmez bir konu olmuştur. Aslında sanatın tarihine baktığımızda da doğanın yüzyıllar boyunca sanat için en önemli esin kaynağı olduğu görülmektedir. İnsanlar ilk olarak doğayı taklit etmekle sanat yapmaya başlamışlardır. Doğayı taklit etmek, insanın en büyük sanat eserinin doğa olduğu düşüncesinden gelmiştir. Bu düşünceyle insanda fıtri bir duygu olan güzellik ve güzelliğe ulaşma çabasından kaynaklı doğayı resmetmek gibi bir amaç edinmiştir. Tansuğ (1988) tabiatın hiçbir zaman tam anlamıyla taklit edilmediğini, sadece gözle görülen dış niteliklerinin ele alındığını belirtmiştir. İnsana bir varlığın güzelliğini kavramasının verdiği mutluluk, aslında var olmanın bilincine varmış olmasıdır. Dolayısıyla öğrencilerin de genel olarak doğadan esinlenmesi, yaşadığı coğrafyadan kaynaklı kaçınılmaz olmuştur.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇLAR

Bu bölümde 9. Sınıf öğrencileri ile frotaj tekniği kullanımı ve metaforların belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

Öğrencilere frotaj tekniği kullanımı ile ilgili bilgilerini ölçmeye yönelik uygulanan tutum ölçeği ile ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen eğitim süreci ve uygulama çalışması sonrasında ön testten elde ettikleri başarının son testte yükseldiği tespit edilmiştir.

Öğrencilere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formu sonuçlarına göre; öğrencilerin frotaj tekniği kullanarak çalışma yapmalarının, onlara farklı bakış açısı kazandırdığı ayrıca öğrencilerin hayal güçlerine olumlu etki ettiği belirlenmiştir. Frotaj tekniğinin az malzeme gerektirmesi, resim yüzeyine kısa zamanda doku oluşturması açısından bundan sonraki süreçte de öğrencilerin bu teknikle çalışma yapmayı düşündükleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin frotaj tekniği kullanarak yaptıkları resim çalışmaları ile ilgili yapılan derinlemesine görüşme sonucunda tespit edilen metaforlarda; kültürün, zamanın ve yaşadıkları coğrafyanın etkisi görülmüştür.

Öğrencilerin frotaj tekniği kullanarak yaptıkları çalışmalarda genelde doğadan ve yakın çevrelerinden metaforlar oluşturdukları tespit edilmiştir.

Bu araştırmada lise 9. Sınıf öğrencilerinin frotaj tekniğini kullanarak ortaya çıkardıkları çalışma üzerinden metaforlar oluşturabildikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin frotaj tekniği ile yaptıkları çalışmalarda kullandıkları ağaç, yaprak gibi nesneler sayesinde doğaya karşı farklı bakış açısı kazandıkları görülmüştür.

7.2.ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına dayalı öneriler ve ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır

7.2.1.Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Frotaj tekniğinin öğrencilerin yaratıcı düşünmelerine olumlu yönde etkisi olduğu düşünüldüğü için görsel sanatlar dersi doku konusu içerisinde yer verilebilir.

Frotaj tekniği öğrencilerin ulaşabilecekleri ve ekonomik malzemelerle yapılabildiği için özellikle maddi imkanların yetersiz olduğu bölgelerde görsel sanatlar dersinde yer almalıdır.

Öğrencilere doğaya karşı farkındalık oluşturma konusunda yardımcı olduğu için frotaj tekniği ile çalışmalar yaptırılmalıdır.

Sınıflarda uygulanan frotaj tekniği öğrencilerin hayal güçlerini geliştirdiği için diğer öğretim kademelerinde de uygulanmalıdır.

Uygulanan frotaj tekniği sonrasında öğrencilerden metaforlar geliştirmeleri istenilmesi öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini geliştirdiği için görsel sanatlar dersinde uygulanan diğer teknikler sonrasında da metafor geliştirmelerinin istenilmesinin öğrencilere katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Öğrencilerden metafor oluşturmalarının istenilmesinin öğrencilerin hayal gücüne katkı sunabileceği düşünüldüğü için bu yöntemin diğer derslerde de kullanılmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

7.2.2.İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Bu araştırma günümüzde yaşanan salgın hastalık nedeniyle az sayıda öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrenci sayısının artırılmasıyla daha detaylı bir çalışma yapılabilir.

Frotaj tekniği ile yapılan çalışmaların sonucunda bireyin yaşadığı çevreden bağımsız olmamasından dolayı böyle bir çalışmanın köy okulunda ve merkezi bir okulda yaptırılıp ortaya çıkan sonuçların karşılaştırılması üzerine bir çalışma yapılabilir.

Yapılan bu çalışma 9. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır fakat farklı öğretim kademelerinde de bu çalışmanın denenmesinde yarar görülmektedir.

Bu araştırma kırsal bölgede yer alan küçük bir ilçede yapılmıştır. Araştırma; şehirlerde, farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerle yapılabilir.

8. KAYNAKLAR

Acar, L. (2011). Gerçeküstücülük (Sürrealizm) ve Türk Resim Sanatına Yansıması. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Akarsu, P. (2010). Sürrealizm ve Rüya. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. İstanbul.

Akçadoğan, I.İ. (2006). Temel Sanat Eğitimi ve Dijital Ortam. İstanbul, Epsilon Yayıncılık.

Akdemir, N. (2017). Tasarım Kavramının Geniş Çerçevesi: Tasarım Odaklı Yaklaşımlar

Alakuş, A.O. (2002). İlköğretim Okulları 6. Sınıf Resim-İş Dersi Öğretim Programındaki Grafik Tasarımı Konularının Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yöntemiyle ve Bu Yönteme Uygun Düzenlenmiş Bir Ortamda Uygulanması. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Antmen, A. (2014). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Arslan, M. M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. Millî Eğitim, 35(171), 100-108.

Aslan, R. (2016). Max Ernst'in Resimlerinde "Orman" İmgesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 18 Sayı 1 (1-10).

Ayaydın, A. (2019). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi. Alakuş, A. O. ve Merci, L. (Eds.) Ankara: Pegem Akademi.

Aydın, A. (2018). Max Ernst Sanatında Kolajresim-Baskıresim Etkileşimi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.

Balcı, Y, B. (2005). Estetik. Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Başçi, O. (2019). İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki İllüstrasyonların Tasarım İlke ve Elemanları Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Ankara.

Becer, E. (2005). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.

Bektaş, M,. Okur, A. & Karadağ, B. (2014). İlkokul ve Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Metaforik Algı Olarak Kitap. Türk Kütüphaneciliği Dergisi. 28, 2, 154-168.

Best, J.W.& Kahn, J.V. (2017). Eğitimde Araştırma Yöntemleri. (Çev. Onur Köksal). Konya: Eğitim Yayınevi.

Bigali, Ş.(1999). Resim Sanatı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Breton, A. (2009). Sürrealist manifestolar. İstanbul: Altıkırkbeş Yayınlar.

Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2007). Sanat eğitimi ve öğretimi. Ankara: Pegem A Yayıncılık

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi

Can, A.(2019). Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Cömert, S.A. &Okur, A. (2018).Zihin Engelli Öğrenciler ve Genel Eğitimdeki Akran Gruplarının (14 Yaş) Doku Oluşturmaya Yönelik Becerilerinin İncelenmesi. Ekev Akademi Dergisi, 22 -76.

Creswell, J.W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri. (Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çaydere, O. (2010). İlköğretim 1.Kademe 1.Sınıfta Okuma ve Yazma Derslerinde Kullanılan Ders Kitabında Yer Alan Görsellerin Hazırlanmasında Sanatsal Tasarım İlke ve Elemanlarının Kullanım Durumu. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çil, D. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Temel Fizik Kavramlarına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.

Domovića, V., Vlastab, V. V. & Bouilleta, D. (2016). Student Teachers' Beliefs About The Teacher's Role İn İnclusive Education. European Journal of Special Needs Education. 32(2), 175-190.

Demirel, Ö., Kaya, Z. (2011). Eğitim Bilimine Giriş. Ankara, Pegem Akademi.

Dinçer, B.B. (2020)Ortaokul Öğrencilerinin "Canlı" Ve "Cansız" Kavramlarına İlişkin Metaforik Algılarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.

Er Bıyıklı, N. & Gülen, L.A. (2018). Hayal Gücü ve Yaratıcılık Kavramlarının Tasarım Sürecine Etkisi. İdil.7(50),1273-1277.

Erel, S. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Okul Kavramına Yönelik Metaforik Algıları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ersoy, A. (2010). Sanat Eleştirisi. İstanbul, Artes Yayınları.

Feeney, S., & E. Moravcik. (1987). A thing of beauty: Aesthetic development in young children. Young Children, 42 (6): 7–15.

Gareth, M. (1980). Paradigms, Metaphors, and Puzzle Solving in Organization Theory. Administrative Science Quarterly , 605-622.

Gerek, E. (1998). Resimde Doku, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gombrich, E.H. Sanatın Öyküsü.(Erol Erduran, Çev.) Ömer Erduran,Remzi Kitapevi, İstanbul, 2013.

Gökay, M. (2019). Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi. Alakuş, A. O., & Mercin, L. (Ed). Sanatsal uygulama: Desen ve Baskı Çalışmaları içinde (s.285-316). Ankara: Pegem Akademi.

Gönç Şavran, T. (2014). Nicel ve nitel araştırmalarda kullanılan araştırma teknikleri. F. A. Koçak-Turhanoğlu, N. Suğur, T. Gönç-Şavran, & O. Beklan Çetin (Eds.), Sosyolojide araştırma yöntem ve teknikleri içinde (s. 64-105). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Gültekin, T., Yıldız, E. & Bahadır, A. (2016). Hedef Kavramın Metaforik İncelenmesi: Zühre Yıldızı Örneği. İdil Dergisi, 5 (26), 1825-1848.

Güneş, A. & Fırat, M. (2016). Açık ve Uzaktan Öğrenmede Metafor Analizi Araştırmaları. Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, 115-129.

Hopkins, D. (2006). Dada ve Gerçeküstücülük. (ÇS. K. Angı) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Horn, C,. Ling, J,. Bertilsson, U. &Potter, R. (2018). By All Means Necessary – 2.5D And 3D Recording Of Surfaces İn The Study Of Southern Scandinavian Rock Art. Open Archaeology 4: 81–96.

Hökelekli, H. (2009). Psikolojiye Giriş. Bursa: Düşünce Yayınları.

Işıngör, M., Eti, E & Aslıesr, M. (1986). Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri Grafik Resim. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İnam, Ö. (2008). Televizyon reklamlarında metafor kullanımı. Doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Johnson, J.M. (2002). In-Dept Interviewing, Handbook of Interview Research Context& Method, (Ed. Jaber F. Gubrium, James a. Holstein, Sage Publications). London.

Kalmık, E. (1970). Tabiatta ve Sanatta Doku. İstanbul: Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.

Kalra, M. B., & Baveja, B. (2012). Teacher thinking about knowledge, learningand learners: a metaphor analysis. Procedia - Social and Behavioral (Bilgi Öğrenme ve Öğrenenler Üzerine Düşünen Öğretmen: Bir Metafor Analizi) Sciences, 55, 317-326.

Kantekin, S. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler, Tarih ve Coğrafya Kavramlarıyla İlgili Metaforik Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Kapar, S. (2006). Resimde Sembolik İmgelemi Oluşturan Psikolojik Etkenler. Sanat Dergisi,

Kayserili, M.E. (2012). Modern Resimde Doku Lirizmi. Sanatta Yeterlilik Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kılıç, H. (2015). 16-18. Yy Osmanlı Minyatürlerinin Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Çağdaş Yorumları. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Kırışğolu, O.T. (2002). Sanatta Eğitim. Ankara, Pegem Yayıncılık.

Kırışoğlu, O.T. (2002). Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak. Ankara: Pagem Yayıncılık.

Kıroğlu, K. (2012). Eğitim Bilimine Giriş. Kıroğlu, K,. Elma, C. (Ed). Ankara, Pegem Akademi.

Kuzucu, Ö.E. (2019). Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Demir ve Kömür Kavramına Yönelik Metaforik Algıları. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.

Lakoff, G. (2009). The political mind: A cognitive scientist's guide to your brain and its politics. New York: Penguin Books.

Lakoff, G., & Johnson, M. (2010). Metaforlar Hayat Anlam ve dil. (G. Y. Demir, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Mann, D. (2010). Gestalt therapy 100 key points & techniques. New York: Routledge.

Metin Sözen, U. T. (2015). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Metin, E. (2020). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Bazı Dini Kavramlara İlişkin Metaforik Algıları. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.

Morgan G. (1998). Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor (Çeviren, G. Bulut). İstanbul: BZD Yayıncılık.

Ocvirk, O.G.,Stinson, R.E., Wigg, P.R., Bone, R. O & Cayton, D.L. (2015). Sanatın Temelleri: Teori ve Uygulama. Noyan, N. E. (Ed.). İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Onursoy, S. (1992). Litografide Doku. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Özsoy, V.,& Alakuş, A.O. (2017). Özel Öğretim Yöntemleri. Ankara , Pegem Akademi.

Passeron, R. (1982). Sürrealizm Sanat Ansiklopedisi. (Çev. Sezer Tansuğ). Remzi Kitabevi.

Saban, (2008). Okula İlişkin Metaforlar. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, Sayı 55, ss:459-496.

Saban, (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına İlişkin Sahip Oldukları Zihinsel İmgeler. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2), 281-326.

Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına

Sağırkaya, P. (2013).Resim Eğitiminin 7-11 Yaş Arası Çocukların Duygusal (Psiko-Sosyal) Zekâ Gelişimlerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.

San, İ. (2010). Sanat Eğitimi Kuramları. Ankara: Ütopya.

Sarı, D & Karaşah, B. (2018). Bitkilendirme Tasarımı Öğeleri, İlkeleri ve Yaklaşımlarının Peyzaj Tasarımı Uygulamalarında Tercih Edilirliği Üzerine Bir Araştırma. Mmgaron, Cilt Vol. 13 - Sayı No. 3.

Sembol, E. (2012). Otomatizm ’in Sanattaki Yapısal Bağıntıları. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Seven, E. (2013). 20.Yy Batı Resim Sanatında Doku Kullanımı ve Çeşitliliği Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Shiner, L. (2017). Sanatın İcadı. Çev. İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Shuell, T. J. (1990). Teaching and learning as problem solving. Theory into Practice, 29(2), 102–108.

Sözen, M., &Tanyeli, U. (2015). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Stephenson, J. (1993). The Meterials And Tecniques Of Painting, Spain: Thames and Hudson Yayımları.

Şahin, C., Keskin, B & Köse, E. (2016). Meslek Yüksekokulları Grafik Tasarımı Ders Programlarında Matbaa Derslerinin Yeri: İstanbul Örneği. Electronic Journal of Vocational College.

Tansuğ, S. (1988). Sanatın Görsel Dili. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Tarakçı, B., Mert, B., Yavuz, M. & Akırmak, Ü. (20199. Serbest Çağrışım Üzerine Derleme: Yöntemler, Teoriler ve Psikolojide Kullanım Alanları. IJEASS, 2(1), 59-80.

Taylor, C. & Dewsbury, B. M. (2017). On the problem and promise of metaphor use in science and science communication. Journal of Microbiology andvBiology Education, 19(1), 1-5.

Teker, E. (2018). Sanat Eğitiminde Alternatif Bir Yöntem Olarak "Sanatla Terapi ve Uygulamaları". International Journal of Research in Fine Arts Education, 1(1), 127-139.

Teker E., Şen S. & Siverekli, E. (2018). A Mixed Research on the Application of Project Based Learning in Art Education: Harran University Project Example. Journal of Current Researches on Educational Studies, 8 (2), 87-104.

Tokgöz, N. (2009). Batı Resminde Doku Unsurunun Kullanım Alanları ve Türk Resmine Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kayseri.

Turani, A. (1975). Sanat Terimleri Sözlüğü. Ankara: Toplum Yayınevi.

Uçar, İ,. Uzuner, E., Ekim, T. & Türkmen, F. (2017). Grafik Tasarım 11. MEB, Ankara.

Tuzgöl, K. (2018). Lacanyen Psikanalitik Kuram ve Öznenin Konumu. Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi. 1(1), 41-53.

Ülkü, G. (2019). Lise Öğrencilerinin Biyolojik Kavramlarla İlgili Metaforik Algılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Vygotsky, L.S. (2004). Imagination and creativity in childhood. Journal of Russian and East European Psychology, 42(1), 7-97.

Weade, R. & Ernst, G. (1990). Pictures Of Life İn Classrooms and the search for metaphors to frame them. Theory into Practice, 29(2), 133-140.

Wölfflin, H. (1990). Sanat Tarihinin Temel Kavramları. (Çev. Hayrullah Örs). İstanbul, 1990.

Yalçın Wells, Ş. (2015). Görsel Sanatlar Öğretmeni Adaylarının Öğretmen ve Sanatçı Algısına İlişkin Metafor Analizi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education). 30(3): 160-175.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, J. (2014). Sanatın Temel Öğelerinden Doku ve Doku Ayrıntılarının Soyut Kompozisyon Tasarımına ve Sanat Eğitimine Katkılarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Yob, I.M. (2003). Thinking Constructively With Metaphors. Studies İn Philosophy And Education, 22, 127-138.

Yücebaş, Ç. (2006).Grafik Tasarımda Görsel Bütünlük Oluşturmada Tipografi ile Görseller Arasındaki İlişki ve Sanat Eğitimindeki Yeri. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Zur Loye, T.P. (2010). History Of A Natural History: Max Ernst's Hıstoıre Naturelle, Frottage, And Surrealist Automatism. (Yüksek Lisans Tezi). Oregon Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü, Amerika.

İnternet Kaynakları

(2020, 12 12). Gelişen beyin: https://www.gelisenbeyin.net/tasarim.html adresinden alınmıştır

(2020, 12 20). psikoloji sözlüğü: 5 https://www.psikolojisozlugu.com/zeigarnik-effect-zeigarnik-etkisi adresinden alınmıştır.

(2020, 12 17). Johnlovett: https://www.johnlovett.com/design-overview adresinden alınmıştır

(2020, 12 22). Tulay Çellek: http://www.tulaycellek.com/tulay/eser.asp?id=246 adresinden alınmıştır

(2021, 05 26). MoMALearning: https://www.moma.org/learn/moma_learning/themes/surrealism/#:~:text=Surrealism%20was%20an%20artistic%2C%20intellectual,its%20backbone%20of%20rational%20thought. adresinden alınmıştır

(2021, 06 03). Wsws. org: Ernst, Birinci Dünya Savaşı'nda bir askerdi ve Rus Devrimi'ni desteklemişti. Faşizmin yükselişine karşı çıktı ve Stalin'in Moskova Mahkemelerini protesto etti. Bir Alman vatandaşı olarak Fransa'da gözaltında tutulduktan sonra, Gestapo peşlerindeyken Frans adresinden alınmıştır

(2021, 06 04). Artsy.net: https://www.artsy.net/article/jessica-beyond-painting-the-experimental-techniques-of-max adresinden alınmıştır

(2021, 06 05). Max Ernst : https://www.max-ernst.com/ adresinden alınmıştır.

(2021, 06 08). Gramarly blog: https://www.grammarly.com/blog/metaphor/ adresinden alınmıştır.

(2021, 06 12). KYAAML: https://tr.kyaaml.org/ontological-metaphor-term-1691453-15294 adresinden alınmıştır.

(2021, 03 08). Gramarly blog: 14 https://www.grammarly.com/blog/metaphor/, 08.03.2021. adresinden alınmıştır.

(2021, 01 11). Hisour.com: 12 https://www.hisour.com/frottage-17694/, 11.01.2021. adresinden alınmıştır

(2021, 01 10). MOMA: https://www.moma.org/artists/1752 adresinden alınmıştır

(2021, 01 10). ModernistEncaustik: http://modernistencaustic.com/portfolio-items/frottage/, 10.01.2021. adresinden alınmıştır

Schmitt, P. (2018). Machine Learning Art As Automatism . Augmented Imagination , 5.

Tate, (2021,13.08). https://www.tate.org.uk/art/art-terms/a/automatism adresinden alınmıştır

Tate, (2021.13.08). https://www.tate.org.uk/art/art-terms/d/decalcomania adresinden alınmıştır.

Chirico https://www.moma.org/artists/1106 23.05.2022 Moma adresinden alınmıştır.

Chagall https://www.moma.org/collection/works/79360. 23.02.2022 Moma adresinden alınmıştır.

Resim Kaynakları

Resim 1:https://www.hobidunyasi.web.tr/temel-bilgiler/doku-nedir. 20.02.2022.

Resim 2: Grafik ve Fotoğraf Doku (2011). Millî Eğitim Bakanlığı.

Resim 3: Grafik ve Fotoğraf Doku (2011). Millî Eğitim Bakanlığı.

Resim 4: Grafik ve Fotoğraf Doku (2011). Millî Eğitim Bakanlığı.

Resim 5Grafik ve Fotoğraf Doku (2011). Millî Eğitim Bakanlığı.

Resim 6: Grafik ve Fotoğraf Doku (2011). Millî Eğitim Bakanlığı.

Resim 7:https://www.artsy.net/artwork/joan-miro-preparatifs-doiseaux-i-bird-preparations-i. 31.05.2021.

Resim 8: : https://www.moma.org/learn/moma_learning/andre-masson-automatic-drawing/ . 31.05.2021

Resim 9: https://en.wikipedia.org/wiki/Giorgio_de_Chirico 23.02.2022.

Resim 10: https://www.moma.org/collection/works/79360?artist_id=1055&page=1&sov_referrer=artist26.02.2022.

Resim 11: Fish https://www.antiquesandthearts.com/klee-is-focus-of-first-in-moma-series-of-special-collection-displays/ 23.02.2022.

Resim 12: https://www.moma.org/collection/works/36647?artist_id=4016&page=1&sov_referrer=artist 24.02.2022.

Resim 13: https://www.moma.org/collection/works/7901826.02.2022.

Resim 14: https://www.sfmoma.org/exhibition/rene-magritte/ 26.02.2022.

Resim 15:Schmitt, P. (2018). Machine Learning Art As Automatism . Augmented Imagination , 5.

Resim 16:https://www.moma.org/collection/works/37053. 27.05.2021

Resim 17:https://www.moma.org/learn/moma_learning/max-ernst-levade/. 28.05.2021

Resim 18:https://www.tate.org.uk/art/art-terms/f/frottage. 03.06.2021.

Resim 19:https://www.moma.org/collection/works/94242. 28.05.2021.

9. EKLER

EK-1. ÖĞRENCİLERE UYGULANAN ÖNTEST VE SONTEST

Soru Numarası	**FROTAJ TEKNİĞİ KULLANILARAK DOKUSAL ÇALIŞMALAR ELDE ETMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ** Aşağıdaki cümlelerde frotaj kavramı ve doku oluşturmaya yönelik düşüncelerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği(X) işareti ile işaretleyiniz. **yaşı:** **cinsiyet:**	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Frotaj tekniği hakkında bilgi sahibiyim.					
2	Dokunun ne olduğunu bilirim.					
3	Frotaj tekniği bir sürtme tekniğidir.					
4	Frotaj tekniği ile çalışmaktan mutlu olurum.					
5	Frotaj tekniği bir baskı çeşididir.					
6	Frotaj tekniği ile nesnelerin dokusunu kağıda daha kolay aktarabilirim.					
7	Frotaj tekniği ile çalışarak farklı bakış açıları kazanabilirim.					
8	Farklı kompozisyonlar oluşturarak yaptığım çalışmalar zihinsel gelişimimi olumlu etkiledi.					
9	Frotaj tekniği ile farklı dokular ortaya çıkmaz.					
10	Frotaj tekniği ile çalışmak hayal gücümü geliştirir.					
11	Frotaj tekniği ile çalışırken farklı nesneler kullanmak ortaya daha güzel bir kompozisyon çıkarabilir.					
12	Frotaj tekniği ile nesnenin üç boyutlu dokusunu kağıda iki boyutlu olarak aktarabilirim.					

Görsel Sanatlar Öğretmeni

Rojda KUT

EK-2. VERİ TOPLAMA FORMU

Değerli öğrenciler, bu veri toplama aracı frotaj tekniğini kullanarak oluşturmuş olduğunuz çalışmanın size ne gibi katkı sağladığı ile ilgili bilgi almak için oluşturulmuştur. Yapmanız gereken aşağıdaki boşlukları yaptığınız çalışmayı göz önünde bulundurarak çünkü kısmından sonra nedeninizi yazarak doldurmanızdır.

Cinsiyet: Yaş:

1. Çalışmayı oluştururken ……..….hissettim.
2. Yaptığım çalışma amacıma yönelik olarak (gerçekleşti/gerçekleşmedi) …… ……..çünkü…… .
3. Frotaj tekniğini kullanarak çalışma yapmak (avantaj/dezavantaj)…… …… ……. Sağladı, çünkü……
4. Frotaj tekniğiyle çalışmak hayal gücümü (olumlu/olumsuz)…….. etkiledi çünkü,……
5. Bu teknikle çalışma oluşturmak yaratıcılığım üzerinde etkili (oldu/olmadı). .... çünkü…… .
6. Doku oluştururken malzeme kullanımı (olumlu/olumsuz)……etkiledi çünkü…… .
7. Bundan sonraki süreçte bu teknikle çalışmalar (yapmayı/yapmamayı)…….……düşünürüm, çünkü…… .
8. Yaptığım çalışma sürecinde (olumlu/olumsuz)……. durumlarla karşılaştım, çünkü……. .

Görsel Sanatlar Öğretmeni

Rojda KUT

EK-3. ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 15/02/2021-24064

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-14679147-663.05-24064
Konu : İnceleme (Projenin Değerlendirilmesi)

Sayın Rojda KUT

"Lise 9. sınıf Öğrencilerinde Proteç Kavramına İlişkin Metaforik Algı" başlıklı çalışmanız Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi uyarınca Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş olup söz konusu çalışmanın bilimsel etik açısından uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 12.02.2021 tarih ve 22938 sayılı Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerini rica ederim.

Av. Recgin AVCI
Hukuk Müşaviri V.

Bilgi için: Hakan Soysak
Üniversite Sözü Personeli

Tel No: 2257

EK-4. ARAŞTIRMA UYGULAMA İZİN BELGESİ

Sayı : E-48605746-44-23319629 30.03.2021
Konu : Anket Uygulaması

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 20/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı (2020/2) Genelgesi.
b) Bingöl Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 19/08/2020 tarihli ve 48605746-44-E.10875270 sayılı Valilik Onayı.
c) Dicle Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı 23/03/2021 tarihli ve E-68508712-044-46691 sayılı yazısı.

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim İş Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Progr Öğrencisi Rojda KUT'un, Prof. Dr. Ali Osman ALAKUŞ danışmanlığında yürütmüş olduğu, **"Lise 9.Sınıf Öğrenciler Frotaj Kavramına İlişkin Metaforik Algı"** konulu tez çalışmasına ait anketlerin 17/03/2021- 17/04/2021 tarihleri aras Müdürlümüze bağlı Yedisu İlçesindeki lise öğrencilerine uygulanmak istendiği ilgi (c) yazı ile bildirilmiş olup; söz ko anket çalışması ilgi (b) Valilik Onayı ile görevlendirilen Müdürlüğümüz "Araştırma Değerlendirme Komisyonu incelenmiş ve yapılan inceleme sonucunda ilgi (a) Genelge esaslarına aykırı olmadığı ekte sunulan Araştırma Değerlend Formu ile tespit edilmiştir.

Buna göre; bir nüshası ekte sunulmuş olan sözkonusu anketin İlimiz Yedisu Çok Programlı Anadolu Lises 17/03/2021- 17/04/2021 tarihleri arasında öğrencilere uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Muhiddin KAYA
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1-Yazı ve Anket Formları
2- Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

OLUR
30.03.2021

Rahmi GÜNEY
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

EK-5. VELİ İZİN BELGESİ ÖRNEĞİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE Beşerî BİLİMLER ETİK KURULU
VELİ ONAY FORMU (EK 3)

Sayın Veli,

Bu çalışma, Bingöl/Yedisu, Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi Resim Öğretmeni olan Rojda KUT tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı Lise 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin frotaj kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemek amacıyla yapılacaktır. Bu çalışmaya çocuğunuzun katılımı 8 ders saati kadar zamanını alacak ve kendisinden frotaj tekniğini kullanarak bir resim çalışması yapması istenecektir. Tamamen gönüllülük esasına dayanan bu çalışmada kendisinden kimlik belirleyici hiçbir bilgi talep edilmeyecektir. Veli onayı yanı sıra, çalışma öncesinde çocuğunuzun da sözel olarak rızası alınacaktır. Cevaplar gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Elde edilen bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çocuğunuzun psikolojik gelişimine hiçbir olumsuz etkisi olmayan ve kişisel rahatsızlık verecek unsurlar içermeyen çalışma kapsamında, sorulardan ya da herhangi bir nedenden dolayı hoşnutsuzluk hissetmesi durumunda, çocuğunuz uygulamadan ayrılabilir. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Rojda KUT ile iletişim kurabilirsiniz. Çocuğunuzun bu çalışmaya katılımı ile ilgili lütfen aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanını imzalayıp çocuğunuzla birlikte okula gönderiniz.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

SORUMLU ARAŞTIRMACI

Adı Soyadı	Tarih	İmza
Rojda KUT	.../…/2021	

Bu çalışmaya. velisi bulunduğum …….. gönüllü olarak katılmasını ……(kabul ediyorum/kabul etmiyorum)..

VELİ

Adı Soyadı	Tarih	İmza
	.../…/2021	

EK-6. GÖNÜLLÜ KATILIMCI BELGESİ ÖRNEĞİ

	DİCLE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERî BİLİMLER ETİK KURULU GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (EK 2)

Bu çalışma, Bingöl/Yedisu, Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi Resim Öğretmeni olan Rojda KUT tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı *buraya çalışmanın amacı yazılacak.* .Bu çalışmaya katılımınız 8 ders saati kadar zamanınızı alacak ve sizden frotaj tekniğini kullanarak bir resim çalışması yapması istenecektir. Katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır ve sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi talep edilmeyecektir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Elde edilen bilgiler bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Çalışma, kişisel rahatsızlık verecek unsurlar içermemekle beraber, sorulardan ya da herhangi bir nedenden dolayı hoşnutsuzluk hissetmeniz durumunda, uygulamadan ayrılabilirsiniz. Çalışma bitiminde, konuyla bağlantılı daha fazla bilgi almak ve sorularınız için Rojda KUT ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

SORUMLU ARAŞTIRMACI

Adı Soyadı	Tarih	İmza
Rojda KUT	.../…/2021	

Bu çalışmaya özgür irademle gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman ayrılacağımı bilerek, şahsımdan sağlanan bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

GÖNÜLLÜ KATILIMCI

Adı Soyadı	Tarih	İmza
	.../…/2021	

EK-7. DERS PLANLARI

T.C.
YEDİSU KAYMAKAMLIĞI
Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı 9. Sınıf Görsel Sanatlar Ders Günlük Planı

BÖLÜM I:

Tarih	05-09.04.2021
Süre	1hafta 2Ders Saati
Ders	Görsel Sanatlar
Sınıf	9-B
Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği
Alt Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği ile Doku Oluşturma

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	1. Frotaj tekniği ve dokuyu açıklar. 2.Frotaj tekniği ile doku oluşturmak için hangi yollar izlemesi gerektiğini bilir. 3. Çevresinde gördüğü dokuların farkına varır. 4. Farklı bakış açısı ile bakmayı öğrenir.
Öğrenme-Öğretme Yöntem ve Teknikleri	Anlatım, dinleme, soru –cevap, video izletimi
Kullanılan Eğitim Teknolojileri Araç ve Gereçler	Akıllı tahta, video, örnek resimler, kâğıt, kalem
Ders Alanı	Sınıf-Atölye
KONU: Frotaj Tekniği ve Doku Oluşturma	
Dersin başlangıcında önceden hazırlanmış ön test uygulaması yapılır. Ardından frotaj tekniği ve doku oluşturma hakkında bilgiler verilir. Frotaj tekniğinin ne olduğu, hangi malzemelerle yapılması gerektiği, kompozisyon oluştururken parça-bütün ilişkisi kurması gerektiği açıklanır. Frotaj tekniği ile doku oluşturma arasında ilişki açıklanır. Doku çeşitleri nelerdir, doku çeşitleri kaça ayrılır ve aralarındaki farkların ne olduğu görseller ve videolar aracılığıyla incelenir.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Öğrencilerden konuyla ilgili araştırma yapmaları istenir. Okuldan eve giderken çevrelerinde gördükleri nesnelerin dokularının frotaj tekniği ile alınması istenir.

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	1.Her öğrencinin sürece katılıp katılmadığı gözlem formu ile değerlendirilir. 2. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan yola çıkarak araştırma yapıp yapmadıkları sonucuna varılır.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Planlanan uygulama zamanında gerçekleştirilmiştir.

Görsel Sanatlar Öğretmeni Okul Müdürü

Rojda KUT Neriman BAŞKUŞ

T.C.
YEDİSU KAYMAKAMLIĞI
Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı 9. Sınıf Görsel Sanatlar Ders Günlük Planı

BÖLÜM I:

Tarih	12-16.04.2021
Süre	1hafta 2Ders Saati
Ders	Görsel Sanatlar
Sınıf	9-B
Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği
Alt Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği ile Doku Oluşturma

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	1. Frotaj tekniği ve dokuyu açıklar. 2.Frotaj tekniği ile doku oluşturmak için hangi yollar izlemesi gerektiğini bilir. 3. Çevresinde gördüğü dokuların farkına varır. 4. Farklı bakış açısı ile bakmayı öğrenir.
Öğrenme-Öğretme Yöntem ve Teknikleri	Anlatım, dinleme, soru –cevap, video izletimi, örnek gösterme
Kullanılan Eğitim Teknolojileri Araç ve Gereçler	Akıllı tahta, video, örnek resimler, kâğıt, kalem
Ders Alanı	Sınıf-Atölye
KONU: Frotaj Tekniği ve Doku Oluşturma	
Dersin başlangıcında öğrencilere frotaj tekniği ile nasıl doku çıkarması gerektiği anlatılır. Öğrenciler doğaya çıkarak farklı nesnelerden dokular keşfetmeleri sağlanır.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Öğrencilerden konuyla ilgili araştırma yapmaları istenir. Okuldan eve giderken çevrelerinde gördükleri nesnelerin dokularının frotaj tekniği ile alınması istenir.

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	1.Her öğrencinin sürece katılıp katılmadığı gözlem formu ile değerlendirilir. 2. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan yola çıkarak araştırma yapıp yapmadıkları sonucuna varılır.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Planlanan uygulama zamanında gerçekleştirilmiştir.

Görsel Sanatlar Öğretmeni
Rojda KUT

Okul Müdürü
Neriman BAŞKUŞ

T.C.
YEDİSU KAYMAKAMLIĞI
Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı 9. Sınıf Görsel Sanatlar Ders Günlük Planı

BÖLÜM I:

Tarih	19-23.04.2021
Süre	1hafta 2Ders Saati
Ders	Görsel Sanatlar
Sınıf	9-B
Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği
Alt Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği ile Doku Oluşturma

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	1. Frotaj tekniği ve dokuyu açıklar. 2.Frotaj tekniği ile doku oluşturmak için hangi yollar izlemesi gerektiğini bilir. 3. Çevresinde gördüğü dokuların farkına varır. 4. Farklı bakış açısı ile bakmayı öğrenir.
Öğrenme-Öğretme Yöntem ve Teknikleri	Anlatım, dinleme, soru –cevap, video izletimi
Kullanılan Eğitim Teknolojileri Araç ve Gereçler	Akıllı tahta, video, örnek resimler, kâğıt, kalem
Ders Alanı	Sınıf-Atölye
KONU: Frotaj tekniği ve doku oluşturma	
Öğrencilerin frotaj tekniğini kullanarak birkaç farklı dokuyu tek bir kâğıt üzerinde parça-bütün ilişkisi kurarak bir kompozisyon dahilinde birer çalışma yapmaları sağlanır.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Öğrencilerden konuyla ilgili araştırma yapmaları istenir. Okuldan eve giderken çevrelerinde gördükleri nesnelerin dokularının frotaj tekniği ile alınması istenir.

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	1.Her öğrencinin sürece katılıp katılmadığı gözlem formu ile değerlendirilir. 2. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan yola çıkarak araştırma yapıp yapmadıkları sonucuna varılır.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Planlanan uygulama zamanında gerçekleştirilmiştir.

Görsel Sanatlar Öğretmeni
Rojda KUT

Okul Müdürü
Neriman BAŞKUŞ

T.C.
YEDİSU KAYMAKAMLIĞI
Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı 9. Sınıf Görsel Sanatlar Ders Günlük Planı

BÖLÜM I:

Tarih	26-30.04.2021
Süre	1hafta 2Ders Saati
Ders	Görsel Sanatlar
Sınıf	9-B
Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği
Alt Öğrenme Alanı	Frotaj Tekniği ile Doku Oluşturma

BÖLÜM II:

KAZANIMLAR	1. Frotaj tekniği ve dokuyu açıklar. 2.Frotaj tekniği ile doku oluşturmak için hangi yollar izlemesi gerektiğini bilir. 3. Çevresinde gördüğü dokuların farkına varır. 4. Farklı bakış açısı ile bakmayı öğrenir**.**
Öğrenme-Öğretme Yöntem ve Teknikleri	Anlatım, dinleme, soru –cevap, video izletimi
Kullanılan Eğitim Teknolojileri Araç ve Gereçler	Akıllı tahta, video, örnek resimler, kâğıt, kalem
Ders Alanı	Sınıf-Atölye
KONU: Frotaj Tekniği ve Doku Oluşturma Yapılan resimlerden sonra sontest uygulaması yapılır**.** Çalışmalar yapılırken süreçte ne tür kazanımlar elde edildiği ve hissedilen duygu ve düşünceleri ölçmeye yönelik oluşturulan formlar doldurulur.	
Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)	Öğrencilerden konuyla ilgili araştırma yapmaları istenir. Okuldan eve giderken çevrelerinde gördükleri nesnelerin dokularının frotaj tekniği ile alınması istenir.

BÖLÜM III

Ölçme-Değerlendirme: Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	1.Her öğrencinin sürece katılıp katılmadığı gözlem formu ile değerlendirilir. 2. Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlardan yola çıkarak araştırma yapıp yapmadıkları sonucuna varılır.
Dersin Diğer Derslerle İlişkisi/Açıklamalar	

BÖLÜM IV

Planın Uygulanmasına İlişkin Açıklamalar	Planlanan uygulama zamanında gerçekleştirilmiştir.

Görsel Sanatlar Öğretmeni
Rojda KUT

Okul Müdürü
Neriman BAŞKUŞ

10. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı-Soyadı : Rojda KUT

Doğum Yeri ve Yılı :

E-Posta :

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

2018- Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Öğretmenliği Programı

2019- Yedisu Çok Programlı Anadolu Lisesi, Yedisu/Bingöl